

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KÖPEK DİOGENES

BİR OYUN

dumitru solomon/çev. mete tunçay

BİR İNCELEME

alexandre vexliard/çev. nusret hızır

KUZEY YAYINLARI

Tiyatro Dizisi : 7

Birinci Baskı Nisan 1936

KUZEY YAYINLARI

REMKA LTD. ŞTİ.

Konur Sokak No. 18/2 Kızılay - ANKARA

P.K. 359 Yenişehir - ANKARA

Tel : 25 68 95

KÖPEK DİOGENES

BİR OYUN

DUMİTRU SOLOMON

Çeviren METE TUNÇAY

BİR İNCELEME

ALEXANDRE VEXLIARD

Çeviren NUSRET HIZIR

تِيُونَن

İlk Türk mizah gazetesinde Diyojen'in ünlü başlığı (1869-70).
— «Gölge etme başka ihsan istemem.»

SUNUŞ

Bu çağdaş oyunu İngilizce bir Romen kültür dergisinde okumuş ve pek sevmiştim. Çevirip bazı tiyatrocu arkadaşlarıma gösterdim. Resmî dramaturg'lar, «okuma tiyatrosudur, oynanması güç olur» dediler. (Oysa, Romanya'da uzun süre temsil edilmiş!) Özel tiyatro yönetmenlerinin birçoğu beğendi; ama onlar da, bir türlü bunu sahneye koymak fırsatını bulamadılar.

Sonra bir gün, pek az bilinen bir dergide keşfettim ki, rahmetli hocam Nusret Hızır da, yıllar önce, tam bu konuda bir Fransız psikoloji profesöründen bir makale çevirmiş.* O zaman bu yazıdan haberim olmamıştı. Şimdi ikisini birlikte yayımlarken, Nusret Bey'i sevgiyle anıyorum.

Mete TUNÇAY

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Dergisi **Araştırma**, II. cilt (1964), s. 81-92 (Fransızca aslı : s. 93-106).

KÖPEK DİOGENES

İnsanlar, savaşlardan ve hazzardan usanmış; parlak, sâkin Atina'da günlerini gün ediyorlar — şehrin geçmişi ve gücü artık geri getirilemeyecek; ama onlar yine de demokratik, askerî, kültürel gelenekleriyle kıvanlı ve övüngeçler. İnsanlar olup biteni farketmeden, unutkan, yorgun, yaşamdan bıkkın, ne olacak ya da ne olabilirdi düşüncesini akıllarından kovmaya çalışarak günlerini gün ediyorlar — usları uykuda. Sokrates'in «ömrünüzün geri kalanını uykuda geçireceksiniz» öndeyisi gerçekleşmekte. Yalnız bir kişi şehri uyuşukluğundan sarsmaya çalışıyor: bu adam, cılız Demosthenes — baş düşmanı Makedonyalı Philippos'tan bile belki daha zeki ve yürekli, ama arkasında, onunki gibi Makedonya mızraklı alayları yok; tek silâhı, derin ve dokunaklı söz söyleme yeteneğİ.

Batmakta olan, kendi kendisiyle doymuş bir dünyada bu dilenciler ne arıyor? Zenginlikleri, şan ve şerefli, hazzaları umursamadıklarını haykıran, insanların önünde uygarlığın bütün süslerini çıkarıp atan bu adamlar ne arıyorlar? Ya bu Diogenes nereden geldi — otlakı, köpek-si, kendini beğenmiş? Ve doğrusunu söylemek gerekirse, ne demek oluyor, böyle turşular gibi fıçıya kurulmak, insanlara ders vermek ve kendini herşeyden — yemeden, içmeden, kadınlardan, gösterilerden yoksun bırakmak; vücudunu elikleştirmek için yazın sıcak kumlarda ve kışın karda yuvarlanmak? Niye elikleştirecek ki? Yeni kırbalamalara, yeni işkencelere katlanmak için mi? Diogenes, Platon'un dediğİ gibi «ılgın bir Sokrates» miydi, yoksa yalnızca gülünç bir çatlak mı? Bir uymazcı mı, yoksa züppe bir «avant la lettre» mi? Özgürlük mü dediniz? Ne'den özgürlük? Toplumdan mı? Kendinizden mi?

1. ŞÖLEN

Dolayısıyla, Atina eğleniyor. Arkhon Aristodemos'un evinde bir şölen. Seçkin konuklar, yani Atina yüksek sosyetesi,, ama aralarında aydınlar da var (söylevciler, filozoflar vb.). Hiç kimsenin dinlemediği iri yarı bir adam kithara çalıyor.

KSENİADES (genç Pasiphon'a) — Dün seni tiyatrodan gördüm. Oyunu beğenmişsindir, umarım.

PASIPHON — Euripides, bence en büyük tragedya ozanı.

KSENİADE (Pasiphon'a yaklaşıp) — Şüphesiz. Bakkhalar bana tatlı bir tragedya gibi geliyor.

PASIPHON (şaşırmıştır) — Tatlı mı?

KSENİADES — Evet, evet, çok tatlı. Oğlunu öldüren ve sonra onun olduğunu bilmeden kesik kafasını getiren bir anne... sonra, gerçeği anlayınca, çığlığı basıyor...

PASIPHON (kızmış ve alınmıştır) — Evet, bu oyun insanlarla tanrıların ilişkileri, inançla inançsızlık gibi temel sorunları işliyor...

KSENİADES — Elbette, elbette. Ben pek hazzettim. (Aristodemos'a) O ozanı da niye çağırmadın? Öyle yetenekli görünüyor ki!

ARISTODEMOS (dalgındır) — Kim?

KSENİADES (Pasiphon'a) — Dünkü oyunun yazarının adı ne, demiştin?

PASİPHON (Estetik duyguları incinmiştir, kısıp bir sesle) — Euripides...

KSENİADES — Evet, Euripides'e de niçin gelmesini söylemedin? Yazışına bakılırsa, sevimli biri olmalı...

PASİPHON (ekşi) — Onu çağırarak biraz güç olurdu. Euripides çoktan öldü...

KSENİADES — Vah zavallı! Bilmiyordum... (Pasiphon tiksiniştir, ayağı kalkar ve yerini değiştirir. Kseniades şaşkın, Aristodemos'a sorar): Oğlun niye kızdı?

ARİSTODEMOS — Hiçbir fikrim yok. Çok zeki bir oğlan... Bu gençler otla semirip çevrelerine yalnız gaz yayıyorlar. Eğer tarlaları sırf onların çıkardıklarıyla gübreleseydik, toprak kurur giderdi.

ARİSTİPPPOS — İnsanın ruhunu çok iyi tanıyorsun.

ARİSTODEMOS — Biz sıradan ölümlerle siz filozoflar arasındaki fark bu, işte. Siz genel olarak insanın ruhunu bilirsiniz, bizse ruhları. Tek tek ruhları.

ARİSTİPPPOS — Gerçekten. Biz sizlerden günle gece gibi farklıyız.

ARİSTODEMOS — Kabul ediyorsun, demek?

ARİSTİPPPOS — Evet. Siz «ötekiler» ayağı yerde türünden insanlarken, biz filozoflar çok yukarılardayız.

ARİSTODEMOS — Beni kıskanıyorsun, Aristippos. Ben zenginim, arkhonum; sense, meteliksiz, yoksul bir filozofsun. Görüşlerini öğrenmek için seni arasına evime çağırıyorum.

ARİSTİPPPOS — Hastanın hekimini çağırdığı gibi. Ama bu demek değildir ki, hekim hastanın yerinde olmak isterdi.

ARİSTODEMOS (gülerek) — Ben hasta mıyım? (Aristippos'un yüzüne tükürür.)

ARİSTİPPPOS (yüzünü yavaşça yenile siler) — Balıkçı balık tutabilmek için, durmadan, denizin kendisini

ıslatmasına katlanıyorsa, ben bir tabak balık yemek için senin tükürüğünle ıslanmaya niye katlanmayayım?

ARİSTODEMOS — Senin güçlü yanının onurun olduğu söylenemez, Aristippos.

ARİSTİPPOS — Senin de güçlü yanının zekân olduğu söylenemez, Aristodemos.

ARİSTODEMOS (gülümseyerek) : — Söylenemez mi? Gel öyleyse, bize onurla zekâyı anlat. Bakalım, hangisi ötekini geçiyor?

ARİSTİPPOS — Gülünçsün. Ben sana nasıl konuşulacağını öğretiyorum, sen bana ne konuşulacağım öğretmeye kalkıyorsun, değil mi?

ARİSTODEMOS (kendini savunamayacak duruma düşen her kötü aydın gibi, lâfın altında kaldığına kızmıştır) — Pis filozof seni! Defol git, masanın alt ucuna otur!

ARİSTİPPOS (ayağa kalkar ve sükûnetle, ikinci sınıf konuklara ayrılmış yere gider; masanın en ucuna oturmadan önce, gülümseyerek ev sahibine seslenir) — Kutlarım seni, Aristodemos. Masanın dibini şereflelendirmenin en iyi yolunu buldun... (oturur.)

PASİPHON — Niçin bütün bu hakaretlere güğüs geriye sunsun? Senin gibi akıllı bir adamın babamın evinde işi ne?

ARİSTİPPOS — Bilgelige ihtiyacım olduğu zaman, Sokrates'e gittim. Şimdi paraya ihtiyacım var, Aristodemos'a geliyorum.

MASADAKİLERDEN BİRİ — Aristodemos'la aranda herhangi bir fark var mı, sence?

ARİSTİPPOS — İkimizi de çıırçıplak soyup elâlemin ortasına bırakın, görürsünüz...

KSENİADES (Aristodemos'un yanından) : Bu yavşak herifi niye yanında tutuyorsun ki?

ARİSTODEMOS — İhtiyar, senin ayaklarını yıkayan bir kölen var mı?

KSENİADES — Var, elbette.

ARİSTODEMOS — Benim de, onun gibi, zihnimi yıkan bir filozofum var.

KSENİADES (aşağılamayla) — Bu adam bir köle kadar değerli mi?

ARİSTODEMOS — Doğrusunu söylemek gerekirse, o kadar etmez. Buna karşılık, bana bir hayli tuzluya oturuyor.

KSENİADES (kıkırdayarak) — Tahmin ederim.

ARİSTODEMOS (parmaklarının ucuyla onu gırtlığından tutarak) — Ama benim filozoflar bile satın alacak kadar param var. (Masayı yumruklayarak bağırır) Nedir bu haliniz be! Sıkıntıdan çatlıyorsunuz. Aristodemos'un evinde uyuklamamalı, eğlenmelisiniz! (Kithara palana döner) Hey, Kitharacı! Niye çalışmıyorsun?

KİTHARACI — Çalışıyorum, efendim.

ARİSTODEMOS — Kızgınlık zamanında maçor bir kedi bile o kadar ses çıkartır be. (Konuklardan bazıları gülerler, ama çoğucası ayıp olmasın diye gülerler.) Dansçı kızlar gelsin! (Dansçı kızlar, müzikçilerle birlikte gelirler. Dans başlar. Toplantı canlanır; hoşnutluk belirten sesler, yüreklendirme sözleri, oh-oh'lar işitilir. Bu canlı ortamın içinde, seyirciler farketmeden, Diogenes sahnede beliriverir. Genç bir adamdır, yalın ayaktır; üstünde eski püskü, kendisine bol gelen, delik deşik bir aba vardır; elinde de kabaca yontulmuş bir soba ve bir torba. Çevresine merakla bakar ve hiçbir sıklılganlık duymadan bir efendi gibi evin içinde ilerler. Birden Aristodemos onu görür, şaşkın şaşkın seyreder ,sonra ellerini çırpar ve sessizlik emreder.) Susun! (Dansçı kızlar du-

rurlar, müzikçiler de. Yalnız, kitharacı çalmaya devam eder. Aristodemos Diogenes'e): Hey, oradaki, kimsin sen?

DİOGENES (ona sakın sakın bakarak) — Ya sen oradaki, sen kimsin? (Gülüşmeler).

ARİSTODEMOS (adamın küstahlığına şaşmıştır) — Ben arkhon Aristodemos'um. Yönetici, bu evin sahibi ve (alaycı havasını yeniden bulmuştur)... ve zât-ı âlinizin teb'anız.

DİOGENES (sadelikle) — Ben Diogenes'im. (Konuklar kahkahayı basarlar.)

ARİSTODEMOS (toplantıyı canlandırmak için bir yol bulmuştur) — Demek, siz Diogenes'in kendisisiniz. (Konuklarına) Dostlarım, bağışlayın beni iğrenç bir cahilim, üstelik şaraptan sarhoşum. Hanginiz tanıyor-sunuz... (gülünçleştirmeden, ciddiyetini arttırarak) — Diogenes'i? (Sessizlik.) Hiç biriniz mi? (Sessizlik.) Demek, ben kendim kadar cahil bir sarhoşlar meclisinde bulunuyorum... (Başını kederle sallar) — Yuf olsun bize!

DİOGENES (gülümseyerek) — Atina'ya yeni geldim. Yine de beni tanımayanıza şaşıyorum.

ARİSTODEMOS — Siz şaşıyorsunuz. Ben kendi payıma, hayretler içindeyim. Ama anlamlar uğruna kılı kırk yarmayalım. Beni belirli bir iş için mi görmek istiyorsunuz?

DİOGENES — Seni tanımıyorum bile. Uzaktan sesler duydum, ışık gördüm, kızarmış et kokusu geldi burnuma, ben de içeri girdim.

ARİSTODEMOS — Bravo, Diogenes! Kızarmış et kokusunu alınca içeri girdin ha. Üstelik, bakıyorum, en yeni modaya göre giyinmişsin.

DİOGENES — Ben modaya falan aldırış etmem. Senin şölenin de umurumda değil. (**Karmakarışık söylenmeler.**)

ARİSTODEMOS — Umurunda değil, demek. Peki, niye içeri girdin öyleyse?

DİOGENES — Açım da ondan. Söyle kölelerine, bana yiyecek bir şey versinler.

ARİSTODEMOS — Ne zarif bir dilenme tarzı! Sen gerçek bir aristokratsın... (**Aristodemos'un yanına bir adam gelir ve kulağına bir şeyler fısıldar.**) Sakın, sen Köpek Diogenes olmayasın?

DİOGENES (sadelikle) — Evet. Ve açım.

ARİSTODEMOS — Hani, şu Sinop'tan sürülmüş olan...

DİOGENES — Evet, ben oyum. Bir şey yiyor muyum, yemiyor muyum?

ARİSTODEMOS — Kalp para bastığın için Sinop'tan sürülmüşsün.

DİOGENES — Öyle. Şimdi, bir şey yiyor muyum, yemiyor muyum?

ARİSTODEMOS — Bildiğim kadarıyla, beş yıla hüküm giymişsin.

DİOGENES — Bildiğim kadarıyla, Sinop'ta işlediğim suç yüzünden Atina'da cezalandırılamam.

ARİSTODEMOS — Elbette. Ama, ben senin böylesine... kârlı bir işi bıraktığından şüphe ediyorum.

DİOGENES — Bıraktım. Bastığım paraların geçmediğini farkettiğim an bıraktım. Sonra bir başka iş tuttum, daha az kârlı bir iş.

ARİSTODEMOS — Ne işi?

DİOGENES — Felsefe. (**Kahkahalar.**)

ARİSTODEMOS — Öyleyse, sen dostum Aristippos'un bir çeşit meslekdaşı oluyorsun, ha?

DİOGENES — Aristippos senin dostun mu? Ben onun için daha iyi şeyler düşünürdüm.

- ARİSTODEMOS (kızar)** — Bana bak. Sözümlü dinle de, küstah olma.
- DİOGENES** — Ben senden yiyecek istedim, öğüt değil.
- ARİSTODEMOS** — Sen eğer Köpek Diogenes'sen, al sana, ye! (Ona bir kemik fırlatır. Konuklar gülerler. Diogenes kemikli yerden alır, torbasına koyar.)
- ARİSTİPPPOS** — Görmüyor musun genç adam? Sana gülüyorlar!
- DİOGENES** — İnsanlar bana gülmekle özgürdür, hepsi.
- ARİSTİPPPOS** — Filozof olmak istiyorsan, insanlara nasıl davranacağını öğrenmek zorundasın.
- DİOGENES** — Peki sen, insanlara nasıl davranılacağını biliyorsan, niçin masanın alt ucundasın? Görüyorum ki, bana kemik atan o adamın yanında oturulacak kadar iyi giyinmişsin de.
- ARİSTİPPPOS** — Ben bir filozof olarak, burayı onurlandırma görevini üstlendim.
- KİTHARACI** — Filozof Aristippos o. Sokrates'in öğrencisi.
- DİOGENES** — Filozof Aristippos'u selâmlarım. Ama, efendisini hoşnut etmek için masanın alt ucunda oturan köle Aristippos'u değil.
- ARİSTİPPPOS** — Sulu genç adam. Bakalım sen, masanın alt ucunda, küçük de olsa, bir yer edinebilmek için zenginlerin kışını kaç kere öpeceksin?
- DİOGENES** — Hiçbir zaman, ihtiyar! Senin oturduğun yer bana göre değil Orada otursam, tiksinden kusardım...
- ARİSTİPPPOS** — Kusabilmek için, önce bir şeyler yemiş olmak gerek. (Gülüşmeler.)
- ARİSTODEMOS** — Yemiş olmak için de, yiyecek bir şeylerin olması.
- DİOGENES** — Yine de bir kemik koparabiliyorum ya... Yeter bana.

- ARİSTODEMOS — Bir köpeğe yeter. Bence de öyle. Ama sahi, sen niye kendine «köpek» diyorsun?
- DİOGENES — Çünkü ben, bana bir şey verenlere yaltaklanırım, vermeyenlere havlarım, alçaklara da dişlerimi geçiririm.
- ARİSTODEMOS — Öyle mi? Yaltaklan öyleyse bakalım, köpek. (Kahkahalar.)
- DİOGENES — Alçaklara dişlerimi geçiririm demiştin.
- ARİSTODEMOS — Sana kemik verdiğim için iyi bir köpek gibi teşekkür edeceğini umdum.
- DİOGENES — Ben, iyi olduğumu söylemedim ki.
- ARİSTODEMOS — Korkarım, kölelere söyleyip seni dışarı attırmak zorunda kalacağım.
- DİOGENES — Ne tuhaf. Masanda bu kadar köpeğin oturmasına izin veriyorsun da, bir beni dışarı attırmak istiyorsun... Ama, neyin gerçekten önemli olduğunu biliyor musun, Aristodemos? Benim umurumda değil. İstersen, kölelerine attır beni. Onlar yine senin kölelerin olarak kalır, sen kendi huyunun kölesi olarak kalırsın, ben de —her zaman olduğum gibi— yine özgür olmaya devam ederim.
- ARİSTODEMOS — Sinop halkı seni sürgüne mahkûm ettiği halde, ne çok övünüyorsun böyle...
- DİOGENES — Ne önemi var, sanki? Ben de onları orada kalmaya mahkûm ettim. Kim daha çok çekiyor ki?
- ARİSTODEMOS — Aptal değilsin. Cevabını beğendim.
- DİOGENES — Senin memnun etmek derdim değil. Benim için ister iyi düşün, ister kötü, hiç aldırmam.
- ARİSTODEMOS — Haydi gel, yanıma otur. Buraya, Aristippos'tan daha çok lâyıksın sen.
- ARİSTİPPPOS — Bir köpeğin efendisine yaklaşmak için attığı ilk adım...

DİOGENES (sükûnetle) — Umarım, beni yanına oturtmak gibi boktan bir lütufta bulunuyorsun diye, benden bir şeyler istemeye kalkmazsın.

ARİSTODEMOS — Ben hiç istemem, yalnız veririm.

DİOGENES (kendisine gösterilen yere oturur) — Bense, kendi payıma, hiç vermem. Onun için sakın kendini aldatma.

KSENİADES — Anlamıyorum Aristodemos, niçin bütün bu şüpheli herifleri yanında tutuyorsun?

DİOGENES — Aristodemos, bu bunağın zevzekliklerinden başka bir şey yok mu burada? Yanma oturmamı, yalnızca kulaklarımı beslemek için rica ettiğini sanmam.

ARİSTODEMOS — Buyur, giriş yemeğe. Şölenin artıklarını topla. İşte sana kemikler, kırıntılar... Burada koca bir köpek sürüsüne yetecek kadar süprüntü var.

DİOGENES (birkaç artık toplar ve yer) — Sana teşekkür etmiyorum. Süprüntüden başka bir şey vermediğin için sen de süprüntüsün.

ARİSTODEMOS — Oh, ben seni sadece terbiyesiz sanmıştım. Meğer gerçek bir âsiymişsin sen!

DİOGENES — Aşağılama âsilik demekse, öyleyim.

KSENİADES — Ben sana demiştim! Bu herifler bizim servetimizi elimizden almak istiyorlar! Bizi kazarlarda kaynatmak istiyorlar! Dilenciler, bir leşin üstündeki sinekler gibi üşüştü bu şehre!

BİR KONUK — Ve biz onları kovalamak yerine, yemeğe tutuyoruz.

KSENİADES (Diogenes'e) — Ben senin gibileri bilirim. Sizler sokaklarda, herkesin gözü önünde düzüşürsünüz! Rezilsiniz, hepiniz!

DİOGENES — Niye utanacak mışız ki, moruk, tanrıların bize verdiği ödevlerden.

KSENİADES (en küçük bir mantık izi olmadan) — Tanrılara sövdü, bu! Bana da moruk dedi! Bir domuz sürüsüsünüz sizler! Seni artık dinlemeyeceğim! (Avuçlarıyla kulaklarını kapatır, fakat o anda güzel bir kızarmış but görür, ona saldırır.)

DİOGENES (ağız dolu, gülmektedir) — Hepinizin yaptığı bu, işte! «Kaba» sözler duyunca, kulaklarınızı tıkarsınız, sonra hemen kulaklarınızı açar, midenizi tıkarsınız. Kulaklarınız acıkmaz. Onun için, işkembelerini dolduran siz tembeller, daha da kötü şeyler işitmeğe mahkûmsunuz. Hem kulaklarınızı hem midenizi aynı anda tıkamanız gitgide daha güç olacak.

ARİSTODEMOS — Dediğin doğru. Ama tehlikeli.

DİOGENES — Doğru olan herşey tehlikelidir.

ARİSTODEMOS — Fakat tehlikeli olan herşey kaçınılmaz değildir. Bizim şehrimizin yapısı, senin gibilerin sarsamayacağı kadar sağlam ve iyi korunmalıdır.

KSENİADES (Diogenes'e) — Bana bak, serseri. Ne istiyorsun sen? Beni sarsmak mı?

DİOGENES — Böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmem. Zaten kendin sarsaksın.

KSENİADES (ayağa kalkar, sarsak sarsak birkaç adım atar) — Kımış sarsak? Atina'nın otuz tiranından biri olan ben mi sarsağım? Ben ki, demokratlara baş eğdirdim, iki generali ölüme mahkûm ettim.

ARİSTİPPPOS — Bizim Atina'da zayıf noktamız bu. Herkes kaç kişi öldürdüğüyle övünüyor.

KSENİADES — Yasa bana, onları ölüme mahkûm etmek hakım verdi. Yasaya aykırı bir şey yapmadım, ben.

DİOGENES (ayağa kalkar) — Hangi yasa? Bu dünyanın en ucunda, —hem belki buradan pek uzak değildir orası— bazı öyle insanlar var ki, adam yiyorlar.

Onların yasası, bu. Bir yasa yine de. (**Omuzlarını silker.**) Doğrusunu söylemek gerekirse, bana kötü bir yasa gibi de gelmiyor. Bazı adamların yağlı etleri, hemşehrilerinin omuzlarında yükseltilmekten se, onların midelerinde daha yararlı olurdu... Ama sen niye eylemlerini şu yasanıza sığınıp savunuyorsun ki? O yasanız size, pek görkemli haklar veriyor : örneğin, şehrimizin en yiğit insanlarını ya da dünyanın en bilge insanını, Sokrates'i öldürme hakkı. Tükürürüm ben böyle yasanın içine, son birkaç gün bir şeyler yemiş olaydım, daha ne yapardım, onu da bilirsiniz...

ARİSTODEMOS (kahkahalar atar) — Aferin! Bu gençlerde sevdiğim taraf, söyleyeceklerini evirip çevirip gevelememeleri ve biz yaşlılar gibi, alaycılıklarını yitirmemiş olmaları.

KSENİADES — Elbette, onları sen kışkırtıyorsun!

ARİSTODEMOS — Havlayan köpekler ısırmaz.

KSENİADES — Ama, alçaklara dişlerini geçireceğini söylemişti, o.

ARİSTODEMOS — Sen ne korkuyorsun, Kseniades? Sen alçak değilsin ki! Sen yasalar uyarınca davranıyorsun.

KSENİADES (alayı farketmemiştir) — Evet, ben her zaman öyle davrandım. Yasalara uymayan, o.

ARİSTODEMOS — Ama genç, o. Çekiciliği de bundan.

DİOGENES — Doğru bildin. Çekiciliğim bundan. Yasalara uyan, onların kölesidir. Uymayan özgürdür. Benim özel çekiciliğim özgür olmamdan.

ARİSTİPPPOS — Ne kadar çok yanılıyorsun! Toplumun dışında özgürlük olmaz, Diogenes.

ARİSTODEMOS — Toplumun dışında hiçbir şey yoktur.

DİOGENES — Düşünecek olursan, toplumun içinde de hiçbir şey yoktur.

ARİSTODEMOS — Ya sen kemiğini nereden alacaksın?

ARİSTİPPPOS — O kemiği sana atan yine toplumdu.

DİOGENES (gülümseyerek) — Öyleydi, ama bir kez atılınca, kemik toplumdan kurtuldu, Doğa'nın kucığına döndü. Tıpkı benim gibi. İkimiz de özgürüz : ben kemiğimi seçmekte özgürüm, kemik de beni seçmekte. (Kahkahalar.)

KSENİADES (hiç mizah duygusu yoktur) — Hele bakındı şuna. Özgür olmak, kemiğini seçmek istiyor! Ben bile, dilediğim kemiği seçmem...

PASİPHON — Daha yumuşak bir kemik belki — dişsizlerin bile kemirebileceği türden.

KSENİADES — Aristodemos, bu çatının altında ne korukunç şeyler söylendiğini işitiyor musun?

ARİSTODEMOS — Sakin ol, Kseniades. Enikler böyledir. Hep daha iri bir kemiğin ardından koşarlar. Büyüyüp de it olunca, kemiklerini ele geçirirler — seyret sen o zaman, yeni enikler çalması diye o kemiği nasıl sakladıklarını... Herakleitos'u bilir misin?

KSENİADES — Kimi? Şu öküz kadar iri kasabı mı?

ARİSTODEMOS — Yok, o Herakleitos'u değil, filozof Herakleitos'u.

KSENİADES — Bu adda bir de filozof mu var? Nereden bileyim ben bütün filozofları? İnsanlardan daha kalabalık filozoflar.

ARİSTODEMOS — Herakleitos'u bilebilirdin, çünkü zeki adamdır. İlginç bir şey söylemiş : «Aynı ırmakta iki kere yıkanamazsın.» Sen ne dersin buna?

KSENİADES — Ben kendim aynı ırmakta birçok kere yılandım.

ARİSTODEMOS — O yıkanmadığını söylüyor.

KSENİADES — Ne biliyormuş benim kaç kere yılandığımı?

ARİSTODEMOS — Bilemezdi, çoktan ölmüş çünkü. Ya sen biliyor musun, Aristippos? Ama o, senin ayrı ırmakta ikinci bir kere yıkanamayacağını biliyordu; çünkü sular akar, hep yeni sular gelir, her zaman farklı sular...

KSENİADES — Metelik etmez bir felsefe bu! «Farklı sular»mış!

ARİSTODEMOS — Yine de öyledir, senin hoşuna gitme- se bile. Yıkandığın ırmak her zaman farklı oluyor. Diogenes'in yıkandığı su —çünkü ben ondan söz etmek istiyorum— her zaman farklıdır. Bugün böyle, yarın başka olacak. Biz aynı suyla hiç karşılaşmayız.

ARİSTİPPPOS — Aristodemos kadar zayıf bir öğrencinin eski filozoflardan bir şeyler hatırlamasına sevindim.

DİOGENES — Boş ver, sen beni farklı sularda yıkanırken göremezsin. Bir kere, ben hiç yıkanmam, ondan. **(Gülüşmeler.)** Sonra, özgürlük suyundan başka bir su bilmem, onun için — bilmek de istemem. **(Birden kızar.)** Ne işim var, benim sizin aranızda be? Ortak bir yanımız olmadıktan sonra. Sen bana kemiği attın, ben de onu almak şerefini bağışladım sana. **(Kalkar ve dışarı çıkmaya davranır.)**

ARİSTODEMOS (sakın sakın) — Köpek dediğin, onu besleyen adamın elini yalar.

DİOGENES — Sen köpek olaydın, köpeğin ne yaptığını daha iyi bilirdin. Bak bana! **(Döner, herkesin şaşkınlıktan dona kalmışlığı arasında, Aristodemos'un ayağına işer.)** Köpek gerçekten işte böyle yapar. **(Yine çıkışa yönelir.)**

KSENİADES (histerik çığlıklarla) — Yakalayın alçağı! **(İki köle Diogenes'e koşar ve onu tutarlar.)** Ne bekliyorsunuz? Bir temiz dövün şu serseriye!

DİOGENES (gülümseyerek) — Ne bekliyorsunuz? Bir temiz dövün beni! Efendinize işedim, ne de olsa...

- ARİSTODEMOS — Bırakın onu! (Köleler koyuverirler)
Özgürsün, Diogenes.
- DİOGENES — Ben özgür olduğumu zaten biliyorum. Bu-
nu senin de bilmen iyi bir şey. (Çıkar.)
- KSENİADES — Niye bıraktırdın onu? Bu serseri genel
bir tehlike, bir halk düşmanı!
- ARİSTODEMOS — Köpekleri uysallaştırmak için döv-
memelisin onları. Döversen, daha kötü olurlar.
- KSENİADES — Ne yapmalı onlara, ya?
- ARİSTODEMOS — Eğitirsin, alıştıırırsın.
- PASİPHON (ayağa kalkar) — Ben tiksindim. Gidiyorum.
- KSENİADES — Bak, genç olmasına rağmen, Pasiphon
da bu ciğeri beş para etmez serserinin küstahlığı-
dan tiksindi.
- ARİSTİPPPOS — Onun tiksindiği bizleriz. Değil mi Pa-
siphon?
- PASİPHON — Evet. (Çıkar.)
- KSENİADES — İnanılacak şey değil! Senin oğlun! O da
aynı çeteden ha!
- ARİSTODEMOS — O da genç, ne olsa.
- KSENİADES — Bir şeyler yapmalıyız. Aristodemos, sen
arkhonsun, gücün var. Gençlerimizin böylesi yüz kı-
zartıcı davranışlarda bulunmasına izin veremeyiz!
- ARİSTODEMOS — Sen hiç eline bir çekül aldın mı, hani
şu duvarcılarının kullandıklarından?
- KSENİADES (bir şey anlamaz) — Niçin elime bir çekül
alayım? Ne ilgisi var bunun...
- ARİSTODEMOS (bir sicimin ucuna bir kupa bağlayıp
sallar) — Bak, aşağı yukarı böyle olur. Ağırlığı bir
yana itersin, öbür yana gider. Biraz sallansın diye
bırakırsan durulur, ilk duruma döner. Bu gençler
de öyle. Bir yana ya da ötekine ne denli hızlı iter-
sen it, ergeç dikey durumuna döner — buysa onur
durumudur.

KSENİADES (umutsuzca) Öyleyse ne yapmalı?

ARİSTODEMOS (sevimli sevimli gülümseyerek, bıçakla ipi keser, kupa gürültüyle yere düşer. Kseniades hiçbir şey anlamadan onu seyretmektedir. Aristodemos llerini cırpar. İki kişi çıkar — bunlara Birinci Görevli ve İkinci Görevli diyeceğiz. Aristodemos'a yaklaşırlar, o kulaklarına bir şeyler fısıldar. Sessizce ayrılırlar.) — Hey niye böyle surat asıp duruyorsunuz? Eğlensenize korkaklar!

BİR ARA

Diogenes bir heykelin önünde, elini uzatmış durmaktadır. Aristippos görünür.

ARİSTİPPOS — Ne yapıyorsun, Diogenes? Heykelden mi dileniyorsun?

DİOGENES — Elim boş çevrilmeye alışmam gerek.

ARİSTİPPOS — İşin gücün maskaralık.

DİOGENES — Maskaralık yapmasam, insanların en kerdelisi ve en huysuzu olurum.

ARİSTİPPOS — Filozof, İnsanın aynası olmalı. Gülünç bir maymun değil.

DİOGENES — Ne biliyorsun, Aristippos? — belki İnsan gerçekte gülünç bir maymundur da, ben onun aynadaki sahici yansımasıyım.

ARİSTİPPOS (gülümseyerek) — Yazık, zeki bir gençsin sen!

DİOGENES — Doğru bildin, zekiyimdir. Ama bana acıman neden?

ARİSTİPPOS — Zekânı yararlı amaçlarla kullanmıyorsun da ondan.

DİOGENES — Zekâmı, gülmek nedir bilmeyen filozof Aristippos'u gülümsetmek için kullandıysa, bu yararsız bir amaç mı?

ARİSTİPPOS — Düzenli bir iş tutmalısın, Diogenes.

DİOGENES — Tuttum : düşünüyorum.

ARİSTİPPPOS — Bir yere yerleşmelisin, sürtüp durmalısın, dilenmemelisin, seni heryerden kovalamalılar.

DİOGENES — Sürtüp durmasam, dilenmesem, kovalanmasam, yine de düşünebilir miyim sence?

ARİSTİPPPOS — Öyleyse, benim oturup yerleştiğim halde, yine de böyle düşünebilmemi nasıl açıklıyorsun?

DİOGENES — Sen böyle düşünebiliyorsun, çünkü Aristippos'sun. Ben başka türlü düşünüyorum, çünkü Diogenes'im. Sence, halk iki Aristippos mı olsun ister, yoksa bir Aristippos bir Diogenes mi?

ARİSTİPPPOS — Herşeye hazır bir cevabın var; bakıyorum da.

DİOGENES — Herşeye hazır bir cevabı olmayan filozof var mı ki?

ARİSTİPPPOS — Sokrates vardı ya!

DİOGENES — Bu yüzden onu öldürdüler. Bense yaşamak istiyorum.

ARİSTİPPPOS (başını sallar) — İnsan cevapları olduğu için de öldürülebilir.

DİOGENES — Hele bunlar küstah cevaplarsa.

ARİSTİPPPOS — Daha akıllandığına sevindim, doğrusu,

DİOGENES (alayla) — Sevindin, elbette! Sen kendi başına, yalnız kendinin akıllı olduğun kanısındasın.

ARİSTİPPPOS — Benim hakkımda pek kötü düşünüyorsun, Diogenes.

DİOGENES — Alınma. Ben de kendi payıma, yalnız kendimin akıllı olduğuma inanıyorum. Böyle düşünseydik, felsefeyle ilgilenmemiz neye yarardı?

ARİSTİPPPOS — Gerçekten öyle düşünseydik, herşey kasatı ve hareketsiz olurdu, özellikle de düşünceler.

DİOGENES (karşısındakinin sözlerinin doğru olduğunu kabul etmek için büyük bir çaba harcar) : Evet... öyle görünüyor ki... bence... ne de olsa, haklısın ga-

liba... Senin ve daha başkalarının da akıllı olduğunu bana göstermese, akıl neyime yarardı benim?... Kaskatı kesilirdi içimde...

ARİSTİPPOS (onun yenik düştüğünü görmekten memnun) — Gençsin, ama sende yaşlı bir insanın ruhu var.

DİOGENES — Ona ne şüphe, büyüklüğüm de bundan.

ARİSTİPPOS — Yaşlılar belki daha akıllıdır, ama kötülükleri de daha çoktur.

DİOGENES — Bunu söylemem belleğinin zayıfladığını gösteriyor, Aristippos; genç bir adamın yüreğinde ne çok kötülüğün toplanabileceğini hatırlayamıyorsun artık.

ARİSTİPPOS — Gel, seninle dost olalım, Diogenes. (Ona elini uzatır.)

DİOGENES (yaşlı filozofun elini tutmaz) — Ben hiç kim-senin dostu olamam.

ARİSTİPPOS — Dostu olmayan, ancak ya bir efendi ya bir köle olabilir.

DİOGENES — Ya da özgür bir insan.

ARİSTİPPOS — Ben de öyle dedim : ya özgür bir insan ya da bir köle.

DİOGENES — Hayır öyle demedin. Sen ya bir efendi ya bir köle demiştin.

ARİSTİPPOS — Efendiler özgürdür, elbette.

DİOGENES — Hayır, hiç de değil. Onlar kölelerine ve başka efendilere; kendilerini efendi olarak tanımlayan yasalara bağımlıdır. Özgür insanlarsa, yalnız ne efendi ne köle ne de —kıзма, ya da canın isterse, kız— dost olanlardır.

ARİSTİPPOS — Bu bir insan felsefesi değil ama.

DİOGENES — Bir köpek felsefesi. (Torbasından birkaç salata yaprağı çıkarır, yemeğe başlar.)

ARİSTİPPPOS — Nasıl böyle pazar yerinin ortasında yer-
sin onları? Böyle şey olur mu hiç?

DİOGENES — Ya ben burada, pazar yerinin ortasında
acıktımsa?

ARİSTİPPPOS — Herşeyi tepetaklak ediyorsun sen, Dio-
genes.

DİOGENES — Tepetaklak edilmeden önce herşeyin doğ-
ru olduğuna emin misin?

ARİSTİPPPOS (kızgınlıkla) — Seninle tartışılmaz.

DİOGENES — Tartışmayı başlatan ben değilim ki.

ARİSTİPPPOS — Kötüsün, kibirlisin. Herkes kaçacak sen-
den. (Çıkışa doğru yürür.)

DİOGENES — Tam istediğim şey : herkes kaçsın benden.
(Arkasından bağırır.) Sana da yeşillik yemeni sa-
lık veririm. Çok yararlıdır. Kafa için. (Aristippos
'karşılık vermez. Diogenes yalnız kalmıştır. Bir yan-
dan yer, bir yandan söylenir.) Ona kaba davrandım.
Oysa, tanrılar tanığım, istememiştim, öyle yapma-
yı... Niçin iyi-yürekli de olamıyorum ki ben?... Hiç
değilse, bir kerecik...

2. ATİNA'NIN GÖKYÜZÜ

Atina'da bir sokak. Sabah. Yurttaşların çoğu, gecenin şölenleriyle uyuşmuş, yatıyorlar daha. Diogenes bir evin önünde durur, sopasıyla kapıya vurur. Hiç kimse cevap vermez. Bir daha vurur. Sonunda uykulu ve saçları darmadağınık genç bir kadın çıkar.

KADIN (onun paçavralar içinde ve kirli olduğunu görür)
— Sabah sabah dilenmeye başlıyorsun ha! Hiçbir şeyim yok benim! Git çalış, gençsin. Çalışmayan yemek yiyemez.

DİOGENES — Yemek yemeyen de çalışamaz. (Boş torbasına işaret eder.) Belki birkaç geceliğine bir yatak verirsin sen?

KADIN — Yatak mı? Kime?

DİOGENES — Bir filozofa.

KADIN (sertçe) — Veremem. (Açıklamak gereğini duyar.) Filozoflara verecek yatağım yok. O tür adamlar bir yerleştiler mi, bir daha gitmezler... Üstelik para da vermezler... Hem, uzun yaşarlar...

DİOGENES (gülümseyerek) — Belki onun ölümü mahkûm edildiğini görecektir kadar iyi bahtlı olur da, çabuk kurtulursun.

KADIN — Nerede bu filozof?

DİOGENES (kollarını iki yana açar) — İşte, karşında duruyor.

KADIN (yüzünü buruşturur) — Sen mi?

DİOGENES — İnanmıyor musun?

KADIN — Ne kadar pis olduğuna bakılırsa, gerçekten filozof olabilirsin.

DİOGENES — Vücudumu, nasılsa döneceği toprağa alıştırıyorum. Pazarlık yapalım mı, ne dersin?

KADIN — Ne pazarlığı? Benim bir tek yatağım var. Onda da kendim yatıyorum.

DİOGENES — Beni yatağına alırsan, sana ışık ve ısı veriririm.

KADIN — Işık mı, senden ha!

DİOGENES — Bilgi ışığı ve vücut ısısı.

KADIN — Bilgiye gereğim yok. Onsuz da yeterince kötü durumdayım, zaten. Isıya gelince... (gülerek) sanmam ki üstündeki o kir tabakasını açıp da bana gelebilesin.

DİOGENES (neşeyle göz kırpar) — Senin... ve de yatağının hatırı için, güzel kız, yıkanmaya bile razıyım.

KADIN (onu tepeden turnağa bir daha süzer) — Yıkanır-san, gel!

DİOGENES (acı acı) — Bu dünya ne tuhaf! Hiç kimse, karşılığında bir şey istemeden sana bir şey vermiyor. Bana bak, yalnız mısın sen?

KADIN — Yalnızım.

DİOGENES (bir tehlike sezinler) — Ben de yalnızım. Sakın kendini kandırma : iki yalnız insandan hiçbir zaman bir bütün olmaz. Yalnız insanlar hep yalnız kalırlar —biraraya geldiklerinde bile. Onun için, bundan böyle, sen de bir yerine iki kişinin yalnızlığını duyacaksın. Adım Diogenes.

KADIN (ellerini yüzüne sürer) — Anlamıyorum Diogenes. Yatağımda birçok adam yattı. Ama aralarından birini hatırlıyorum. Gözleri mavi, sesi yumuşaktı, sıcacık ...Şimdi... bunca yıldan sonra... ancak şimdi anlar gibi oluyorum. (Kızgınlıkla) O sevdi beni, al-

çak! (Ansızın) Ben kadını. Yalnızlığım bundan. Ama sen erkeksin, yalnız olmaman gerekir.

DİOGENES — Yalnız olmamak için, bir insan bulmalı, en azından bir insan. Benim de aradığım bu... **(Kadının sözleriyle ilgilenmediğini farkederek)** Hoşlandım senden, uykulu-uyuşuksun; göz kapakların yarı örtük, güzel düşlerin uçup gitmesin diye...

KADIN (umutsuzlukla) — Kara düşler Diogenes! Karabasanlar! Haydi, gel içeri.

DİOGENES — Bu pisliğimle mi?

KADIN (onu elinden yakalar) — Seni bir yıkayacağım ki, çocukluğundan beri öylesini görmemişsindir. **(Bir an onun gözlerine bakar, sonra ancak küçük çocukların ciddi bir şey söyledikleri zaman çıkardıkları yalın ve sakın bir sesle)** Sonra, seninle evleneceğim.

DİOGENES (elini çeker) — Aklımdan da neler geçiyor, kadın? Ben özgür bir insanım. **(Bir adını geriler.)**

KADIN — Özgür, ama yalnız.

DİOGENES — Özgür, bu nedenle de yalnız.

KADIN (sadelikle) — Öyleyse, ne demeğe bir insan arıyorsun?

DİOGENES (aklına gelen bir şeye güler) — Bütün filozoflar bir şey aramışlar. Buna lânetliler : bir şey aramaya. Ben bulamayacağımı pekâlâ biliyorum...

KADIN — Bir köpek gibi yaşayacaksın.

DİOGENES — Öyle yaşamam gerek.

KADIN — Ve bir köpek gibi öleceksin.

DİOGENES — Sanki insanlar köpeklerden daha mı güzel ölüyorlar? Hayır, canımın içi; ben ne bugün ne de bugün ne de ömrümün geri kalanında evleneceğim. Senin için üzgünüm, yalnız ve iyi yürekli yaratık. **(Uzaklaşır. Kadının evinin eşiğinde kalakalmıştır, uykulu yüzünde herhangi bir anlam yoktur, belki yırtık pırtık giyimli ve pis filozofa acı-**

maktadır yalnızca. Diogenes bir başka evin kapısına sopasıyla vurur. Kadın yavaşça içeri girer, kapısını örter. Aristodemos'un evinde gördüğümüz iki görevli sokağın köşesinde belirirler. Diogenes yine kapiya vurur. Yaşlı bir adam çıkar.)

YAŞLI ADAM — Ne istiyorsun, delikanlı? (Ona dikkatle bakar) Dur, sana bir parça ekmekle et vereyim.

DİOGENES — O parçalarla tanrıların kayrasını mı kazanmak, derdin? Bana bir döşek gerek. Dün gece, sokakta uyudum. Sokaklarınız leş kokuyor, hem de fare dolu.

YAŞLI ADAM — Sen buralı değilsin...

DİOGENES — Sinopluyum. Kalp para bastım diye, sürdü beni o budalalar.

YAŞLI ADAM — Kalp para mı? Kötüdür kalp para.

DİOGENES — Sahici para daha da kötüdür. Kalp para yalnızca elleri kirletir. Sahici para ruhun kendisini. Bana birkaç geceliğine bir döşek ver.

YAŞLI ADAM — Neyle ödeyeceksin, döşeğin kirasını? Elleri kirleten parayla mı, ruhu kirleten parayla mı? (Gülümser.)

DİOGENES (o da gülümser) — Kuşkun kalmasın diye hiç ödemeyeceğim. Birbirlerine dayalı taşlar kadar yoksulum, ben.

YAŞLI ADAM — Peki, yaşamak için ne iş yapıyorsun?

DİOGENES — Evreni seyrediyorum. Filozofum.

YAŞLI ADAM — Ne aptalca bir meslek! Bundan hiçbir şey kazanamazsın ki. Hiç izleyicin var mı?

DİOGENES — İlki sen olabilirsin...

YAŞLI ADAM (tersleşerek) — Çok geç, delikanlı. Yaşayacak az zamanım kaldı, filozof olarak ölmenin de bir yararı yok. Haydi gel, sana bir döşek göstereyim, ama çeneni sıkı tut. Söyleyeceğin ilk tumtu-raklı sözde, seni sokağa atarım! (Diogenes eve gir-

mek üzeredir, fakat Aristodemos'un görevlileri ona yaklaşıp, iki yanına geçerler.)

BİRİNCİ GÖREVLİ — Ağır ol bakalım! Göster kafa kâğıdını!

DİOGENES — Ne kâğıdı? Ben özgür bir insanım.

İKİNCİ GÖREVLİ — Bütün özgür yurttaşların kafa kâğıdı olması gerekir.

DİOGENES — Ben yurttaş değilim, Diogenes'im.

İKİNCİ GÖREVLİ — Deme! Benim bildiğim, adı Diogenes olanların da kimlik kâğıtları bulunması gerekir. (Şakalaşır) Hem biz senin Diogenes olduğunu ne bilelim? Belki bu takma ad altında gizlenen birisin sen.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Kâğıdın yoksa, hapse gideceksin.

DİOGENES — Pekalâ. Zaten, ben de şu Atina göğü altında kendime sığınacak bir yer arıyorum.

İKİNCİ GÖREVLİ — Hani özgürüm demiştin? Özgür bir kişinin hapiste işi ne?

DİOGENES — Özgürlük içimde benim. Onu hapsedemezsiniz ki!

İKİNCİ GÖREVLİ — Ben böyle fiyakalı sözleri çok işittim. Tosla bakalım kâğıdını!

YAŞLI ADAM — Ben onu yanıma alacağım.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Çeneni kapa, ihtiyar. Evine ser-serileri, yabancıları, şüphelileri alman yasak. Para cezası vermek mi istiyorsun?

YAŞLI ADAM — Para cezası mı? Ben yoksul bir adamım. Nerede var, şunun kadar yoksulum.

İKİNCİ GÖREVLİ — Öyleyse, sen kendi işine bak. Yoksa, hapishaneyi boylarsın. Bir daha da kapını ser-serilere açma. (Diogenes'e) Sana gelince, çenelerini dağıtmadan arabayı çek! (Yaşlı adam korkuyla evine girer.) Yürü haydi, boş gezenin boş kalfası!

DİOGENES — Beni tatlı bir hapishaneye davet ettiğini sanmıştım...

İKİNCİ GÖREVLİ — Devletin sırtından yatak ve yemek çıkarmayı isterdin, elbet... Ama, Atina yurttaşı değilsin ki, sen.

DİOGENES — Ben dünya yurttaşuyım.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Bak, bu yeni bir şey! (**Arkadaşına**)

Dünya yurttaşı... Bir çeşit casus falan olmalı!

İKİNCİ GÖREVLİ — Yok canım, bir çeşit deli.

DİOGENES (sabrı taşar) — Kimsiniz ki siz?

İKİNCİ GÖREVLİ — Biz Düzen'iz

DOGENES — Bana davranışınıza bakılırsa, ben de düzensizlik olacağım.

İKİNCİ GÖREVLİ — Filozof olduğu anlaşılıyor.

DİOGENES — Demek, tanıyorsunuz beni. Öyleyse ne demeye, kimlik kâğıdımı isteyip duruyorsunuz?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Yasa böyle.

DİOGENES — Atina'da ikinci keredir ki, yasadan söz edildiğini duyuyorum. Dün akşam güçlü ve arsız bir adamın evine girecek oldum —Aristodemos'tu adı, yanılmıyorsa— yasadan lüks bir orospuymuş gibi söz ediyorlardı, orada.

BİRİNCİ GÖREVLİ (Diogenes'in suratına bir tokat atar) — Ne cesaretle böyle konuşuyorsun sen?

DİOGENES — Bu tokat yasa adına mı, Aristodemos adına mı?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Bunu da ye ki, emin olasın! (**Bir tokat daha atar**) Biri için de öbürü için de. (**Aristodemos sokağın başında görünür.**)

DİOGENES — Yasayı savunan aynı el, Aristodemos'u da koruyor demek!

ARİSTODEMOS (yaklaşır) — Buradan geçiyordum, adım anıldığını duydum. Ne var Diogenes?

DİOGENES — Tam adın anılırken, rastlantıyla buradan geçmek için çok akıllı olmalısın. (**Aristodemos güler.**) Senin adına şimdi bir tokat yedim. Daha doğrusu iki tokat. Ama öbürü yasa adınaydı.

ARİSTODEMOS (kızgınlıkla) — Kim seni tokatlamaya cesaret etti?

DİOGENES — Düzeni avuçlarında tutan bu iki yiğit.

ARİSTODEMOS (ilk görevliye, öfkeyle) — Budalalar! Kendinizi nerede sanıyorsunuz siz? Demokratik bir şehirde yaşıyoruz.

İKİNCİ GÖREVLİ — Ama o yasaya hakaret etti.

ARİSTODEMOS — Yasa, her türlü hakaretin üstündedir.

İKİNCİ GÖREVLİ — Size de hakaret etti.

ARİSTODEMOS — Ben kimim ki, taşkafa? Ben de başkaları gibi bir insan değil miyim? Nasıl övülmeye hakkım varsa, öylece hakaret edilmeye de hakkım yok mu?! Gözüm görmesin sizi bir daha. (**Görevliler afallamış, çıkarlar.**)

DİOGENES — İyi oldu. Yazık ki tokatladılar beni.

ARİSTODEMOS (gülerek) — Ne yapayım? Ben de onları tokatlasaydım, senin yediğini ödetmiş olamazdım ki. Tokat yiyenlerin sayısı bir yerine üçe çıkardı.

DİOGENES — Bu tür bilgeliğe erişmek için binlerce yıl uygarlık hiç de gerekli değil. İnsanların bir anda bilge olabileceklerine inanıyorum zaten, ben.

ARİSTODEMOS — Ya da hiçbir zaman. Her neyse. Sen nasılsın? Nerede kalıyorsun?

DİOGENES — Biraz önce bir değiş-tokuş yapmaya çalışıyordu. Sefil bir döşeğe karşılık Atina'nın güzelim göğünü vermeyi önerdim.

ARİSTODEMOS — Cömertsin, delikanlı. Sana bir yatak verecek hiç kimse çıkmadı mı?

DİOGENES — O sevimli adamlar, beni hapisanede bir tatil geçirmeye teşvik ediyorlardı. Ama, neyi yeğleyeceğime karar vermedim daha.

ARİSTODEMOS — Sahiden güç bir çıkmaz. Benim evimde yaşamak istemez miydin?

DİOGENES (keskinlikle) — İstemezdim.

ARİSTODEMOS — İnsanın evinde bir filozof olması, ne-redeyse, bir köpek olması kadar yararlı bir şey.

DİOGENES — Senin filozofun var : Aristippos. İkimiz fazla kalabalık olurduk.

ARİSTODEMOS — Keskin dişli genç bir köpeğe karşılık yaşlı bir köpekten her zaman vazgeçmeye hazırım.

DİOGENES — Gençler yabanıl olurlar, Aristodemos. Isırırılar.

ARİSTODEMOS (hafifçe gülümseyerek) — Evcilleştiririz. Yabanıl hayvanlar evcilleştirilebilir.

DİOGENES — Bütün yabanıl hayvanlar ve insanlar evcilleştirilseydi, dünyanın ne anlamı kalırdı? Benzetme yapacak bir şeylerimiz bile olmazdı : arslan gibi güçlü, kurt gibi kötü, tilki gibi kurnaz diyemezdik.

ARİSTODEMOS — Sen ne akıllı olduğunu gösterdikçe, benim de seni evimde tutma isteğim artıyor. Gelecek misin?

DİOGENES — Şurada oturan yaşlı adamın evinde bir döşeğim olmasını yeğlerim.

ARİSTODEMOS — Sana döşek veremez, o. Serseri ve yoksul bir filozof uğruna, hiç kimse para cezası ödemek ya da hapsi boylamak istemez.

DİOGENES — Ama o da yoksul, benim gibi.

ARİSTODEMOS — İnsanların iyicilliğine fazla güveniyorsun, Diogenes. Üstüste düş kırıklıklarına uğramaktan baş alamayacaksın, bu gidişle.

DİOGENES — Bilivorum.

ARİSTODEMOS — Ve bir köpek gibi öleceksin.

DİOGENES (sindirilir) — Bunu bana bugün senden önce de söylediler! (Aristodemos'un evinde gördüğümüz kitharacı belirir.)

ARİSTODEMOS — Demek kalktın, kitharacı! Sen de mi uyuyamadın?

KİTHARACI — Diogenes'in burada olabileceğini duydum da...

DİOGENES — Burada olabilir.

ARİSTODEMOS — Onu niye istiyorsun? (Kitharacıya bir para atar.) Çal haydi!

KİTHARACI — Çalacağım... ama para için değil. (Parayn yerden almaz.) Çalmaktan hoşlandığım için çalışıyorum. (Çalmaya başlar.)

DİOGENES — İyi çalışıyorsun, Kitharacı.

ARİSTODEMOS — Atina'da ondan daha iyi çalan bin kişi var.

DİOGENES — Bu güç ve cüsseyile bu oğlan yol kesen bir haydut olabilirdi. Madem ki, bıçakla kithara arasından kitharayı seçmiş; nasıl çalarsa çalsın, iyi çalışıyor, demektir. (Kitharacı, sanki ondan söz edilmiyormuş gibi dalgın dalgın çalmaya devam eder.)

ARİSTODEMOS — Ya, bunca sanat arasından seçe seçe kalpazanlığı seçen sen...

DİOGENES — Para çalmadım ben. Yapmaya çalıştım. Kalp para basmaktan daha güç iş yoktur.

ARİSTODEMOS — Benim evimde kalmaya karar verince, gel ara beni.

DİOGENES — Asla.

ARİSTODEMOS (gözlerinde tuhaf bir pırıltıyla) — Bir filozof böyle kesin konuşmaz. Gerçek felsefe asla bu sözcüğü kullanmaz. Haydi gel, kitharacı! Seni istiyorum. Bir şölen vereceğim.

KİTHARACI (çalmaya devam eder) — Ben Diogenes'le kalıyorum.

ARİSTODEMOS (şaşırmıştır) — Demek, kapıldın ona!
(Gülümser) Onunla birlikte seni pireler yesin mi istiyorsun?

KİTHARACI (soğuk) — Ben Diogenes'le kalacağım.

DİOGENES — Git sen Aristodemos. Kithara çalarken kulakları duymaz onun. Yorulunca karnının gurultusunu işitecek. O zaman senin evine dönecektir. Sana gelince, bir daha böyle rastlantıyla karşıma çıkma.

ARİSTODEMOS — İpek çarşaflar hazırladım senin için. Kemiklerin kaldırım taşlarının üstünde ezilmekten bıkınca, farelerle kavga edince, sıcak ve sakın bir yer isteyince gel bana. Seni bekleyeceğim. (Çıkar.)

DİOGENES — Görüyorsun ya kitharacı, bu dünya bizim düşündüğümüzden de daha kötü ve baştan çıkarıcı bir yer. Beklersin ki elle, yumrukla, yoksullukla, aşağılamayla vursun sana. Ama o, ipekle, kadifeyle, bir tabak yemekle, yaşamın hazlarıyla vurur. Seni kışkırtan ve Odysseus'u büyüleyen sirenler gibi sihir kullanan bu düşmanlara karşı direnmek için çok daha güç... Şimdi, sen de git Kitharacı.

KİTHARACI (bir an, çaldığı hüznü havaya ara verir) — Seninle kalacağım.

DİOGENES — Boşuna. Ben yalnızım. Kendi yoksulluğumu zor taşıyorum. İki kişi bunu taşıyamaz, altında ezilir. (Aristodemos'un yere attığı parayı alır ve kitharacıya uzatır.) Al bu parayı da git. (Kitharacı paraya dokunmaz, birkaç adım geriler, Diogenes'e bakar ve yeniden çalmaya başlar. Diogenes parayı kuşağına bağlı bir keseye sokar.) Şeytan! Delisin sen!... (Geriye döner ve Yaşlı Adamın kapısına sopasıyla vurur.) Hey! İhtiyar! (Yaşlı Adam dışarıya çıkar.) Ne oldu o döşek?

YAŞLI ADAM — Yok artık. Onu parçalayıp, tahtalarıyla ateş yaktım. Bu eti de o ateşte kızarttım. (**Diogenes'e bir parça et, biraz da eklemek verir.**)

DIÖGENES (yiyecekleri alır) — Yani, korktun.

YAŞLI ADAM — Evet, korktum. Sonra korkumdan utan-dım ve döşeği yaktım. Elveda! (**Eve girer.**)

DIÖGENES (gülmekten kırılmaktadır) — Sen de korktuysan, ihtiyar; bunca kısa bir ömrü kalan ve yitirecek hiçbir şeyi olmayan sen de korktuysan eğer... (**Kitharacıya döner**) Ne kadar hızla gidebilirsen git, kitharacı; sen acı çekmek için yapılmamışsın. (**Pasiphon gelir, Diogenes'e doğru yürür.**)

PASİPHON — Merhaba Diogenes!

DIÖGENES — Beni tanıyor musun? (**Duraklar**) Ben de seni tanıyor gibiyim. Ama sanki...

PASİPHON — Dün akşam feci bir şölende karşılaştık.

DIÖGENES — Ah, sen de Aristodemos'un o aç kurtları arasında mıydın?

PASİPHON — Evet onların arasındaydım, ama onlardan değildim. Ta yüreğimin içinden nefret duyuyorum hepsine karşı.

DIÖGENES — Tuhaf! Hoşnut görünüyorsun.

PASİPHON (gülümseyerek) — Hoşnut mu? Niye hoşnut olayım? Kimden hoşnut olayım? Tiksiniyorum onlardan. Kibirli babamdan da, o Kseniades bunağın-dan da, topundan birden.

DIÖGENES — Ama seni besliyorlar.

PASİPHON — Bütün yiyecekler onların, çünkü. Tapmak-lar da onların, heykeller de, filozoflar da... Bir şey-ler yapmalıyız Diogenes.

DIÖGENES — Ne yararı olur? (**Güler**) Sanır mısın ki, Aristodemos'un yerine sen arkhon olaydın, daha iyi olurdu?

PASİPHON — Arkhon olmam ben, çünkü olmak istemiyorum.

PASİPHON — Pasiphon.

DİOGENES — Zengin ve güçlü bir adamın oğlusun. Başka ne istiyorsun?

PASİPHON — Başka bir şey.

DİOGENES (gülerek) — Yoksulluk, örneğin.

PASİPHON (yabanıl bir coşkuyla) — Boğuluyorum ben, anlıyor musun? Bütün gün tembel tembel oturmak istemiyorum. Onların iyi ve yararlı öğütlerini dinlemek istemiyorum, açık saçık şölenlerinde eğlenmek istemiyorum — can sıkıcı, budalaca dedikodularını dinleyerek. Ne sefalet!

DİOGENES — Böyle sefaletten kurtulmak güçtür. Ama daha büyük ve daha gerçek sefillikler de var.

PASİPHON (acıyla) — Sen onlardan korkmuyorsun, Diogenes. Şölende nasıl kafa tuttuğunu gördüm. Gençleri toplamalısın çevrene...

DİOGENES — Toplamak mı? Ben ha? (Candan güler) Niye toplamalıyım ki? Hem nereye? Benim çevreme köpeklerle sinekler toplanır yalnız. Önder olamam ben. Önderlik tutkum yok. Üstelik, yalnızlıktan hoşlanıyorum...

PASİPHON — Yasak kişi olduğun için, gençler dinler seni.

DİOGENES — Yasak kişi de ne demek?

PASİPHON — Aristodemos senin hiçbir yere kabul edilmemeni buyurdu. Adamları ev ev gezip, seni yanına alacak olanlara hapse atarız diye gözdağı veriyorlar.

DİOGENES — Atina bana kucak açmayacak demek. (Sevgiyle gülümser) Ama ben bu şehri seviyorum. Ölmeden ayrılmam ondan.

PASİPHON — Döğüşmelisin.

DİOGENES (şaşırmıştır) — Doğuşmeli miyim? Attika'nın açık göğü altında bir yer için mi? Toprağına ben-den düşen gölge için mi? Yok Pasiphon, ben doğuşçu değilim. Doğuşenler özgür kişiler olmazlar. Uğrunda doğuştukleri düşüncelerin kölesidir onlar.

PASİPHON (kızıarak) — Ama sen özgürlük düşüncesi için doğuş.

DİOGENES — Ben özgürlük düşüncesine de köle olmam — anlıyor musun bunu? Özgür olmaktan başka bir istediğim yok benim.

PASİPHON — Kuru toprakta uyuyup yiyecek dilenen biri özgür müdür?

DİOGENES — Toprak hiç kimsenin değildir... Ya da tanrılara aittir... yahut doğaya. Gökyüzü de öyle. Dilendiğim yiyeceğe gelince, karşılığında hiçbir şey vermem onun. Bir teşekkür bile etmem.

PASİPHON — Ama yaşamını karartacaklar senin, herşeyden kovacaklar seni, köpekmışın gibi davranacaklar sana.

DİOGENES — Karanlık günler ha? Sürgünden daha kara ne olabilir? Atinalılar bana ne yapsalar, Sinop'takilerden daha çok canımı acıtamazlar. Sürecekler mi beni? Nereye? Şimdi olduğumdan daha çok yabancı olamam ki!

PASİPHON — Yok edecekler seni.

DİOGENES — Yapmazlar, çünkü bana ihtiyaçları var.

PASİPHON — İhtiyaçları mı var?

DİOGENES — İnsanlara simgeler gerek. Ben de bir simgeyim, işte.

PASİPHON — Neyin simgesi?

DİOGENES — Özgürlüğün simgesi. Atinalılar da, başkaları da bilsinler ki, kendi yasasına göre yaşayan, yalnız kendi istediğini yapan, hiç kimseye boyun eğmeyen ve hiç kimseyi ezmeyen bir adam var : bir

adam-köpek, bir serseri köpek, gökle yer arasında bir yaratık... Yeter bu.

KİTHARACI (yaklaşır) — Ben de özgür bir insan olmak istiyorum, bir köpek... önüne para attıkları, herkesin buyurup durduğu biri olmayayım da, ne olur-sam olayım.

DİOGENES — Bana bak, kitharacı, önüne para atmaz-larsa kemik atarlar, köpeğe atar gibi... Çok farkı var mı?

PASİPHON — Biz... **(Duraksar)** Örgütlenebilirdik.

DİOGENES (Pasiphon'a döner) — O ne biçim söz öyle. Nereden çıkardın bunu?

PASİPHON — Biraraya gelebilirdik, bütün yalnız olan-lar birleşebilirdik.

DİOGENES — Biraraya gelirsek, yalnız olmayız artık.

Yalnız olmaktan çıkarsak da, özgür olmayız artık.

PASİPHON (tersleşir) — Peki, ya senin istediğin bir şey yok mu?

DİOGENES — Bir insan bulmak istiyorum, ben. Gerçek bir insan.

KİTHARACI — Nerede bulacaksın onu?

DİOGENES — Bilmiyorum. Arıyorum durmadan. Belki hiçbir zaman bulamayacağım; ama böyle bir insa-nı aramak, bitip tükeninceye dek aramak, işim benim.

PASİPHON (kitharacıya yavaşça) — Deli o.

KİTHARACI — Ben seviyorum Diogenes'in deliliğini.

DİOGENES (Yaşlı Adamın kendisine verdiği et parçasını kitharacıya uzatır) — Al bundan. Açsın sen... **(Kitharacı alır.)**

PASİPHON (Diogenes'e) — Deli ol olma, istesen de istemesen de çevrene gençleri çağıracağım.

DİOGENES (ürkmüştür) — Sakın yapma.

PASİPHON — Korktun mu?

DİOGENES — Evet! **(Yavaşça)** Sokrates gibi ölmek istemiyorum.

PASİPHON — Kendi ölümünle öleceksin sen. **(Uzaklaşır.)**

DİOGENES — Dur! **(Arkasından gitmek ister)** Yapma bunu! Kimseye ihtiyacım yok benim.

PASİPHON — İnsanlar aradığını kendin söyledin. Sana insanlar getireceğim. **(Gider.)**

DİOGENES **(acı acı)** — Budala. İnsanlar istemiyorum ben, bir İnsan aradığım. Bir İnsan yoksa, insanlarla ne yapayım ben? **(Kitharacıya döner; kitharacı eti bitirmiş, elinin tersiyle ağzını silmektedir.)** Bak şu hale : ben sana bir ısır dedim, hepsini yemeni söylemedim ki. **(Kitharacı şaşkın şaşkın Diogenes'e bakmaktadır, kederlenir. Diogenes gülümser.)** Senin kabahatin değil bu. Sözcükler yetersiz. Sözcükleri dilediğimiz gibi kullanamıyoruz. **(Kitharacı bir şey anlamadan ona bakar. Diogenes kahkahalarla gülmeye başlar, sevecenlikle güler. Kitharacı da gülmeye koyulur. Birbirlerine bakarak gülerler...)**

3. HİPPARHİA

Atina'nın dışında bir kır. Biri oraya koca bir fıçı atmıştır. Koşuşan ayak ssleri, kızgın sözler, kesik kesik nefesler işitilir. Diogenes çaresizlik içinde çevresine bakmaktadır, sonra fıçıya girip saklanır. İki görevli, arkalarında da bir sürü yurttaş, sahneye çıkarlar. Yurttaşların arasında genç ve çok güzel bir kadın olan Hipparhia vardır.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Buraya gelmiş olmalı.

İKİNCİ GÖREVLİ — Gizlenebileceği bir yer yok ki. Çöl gibi dümdüz etraf.

HİPPARHİA — Niçin kovalıyorsunuz? Bir kötülük mü yaptı?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Serseri o.

HİPPARHİA — Bir kötülük yaptı mı?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Şehri serserilerden temizlememiz gerek.

HİPPARHİA (inatla) — Bir kötülük yaptı mı, ama?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Sen ne karışıyorsun be! Dağalın bakalım! Dağalın! (**Hipparhia yerinden kıınıldamaz.**)

BİR YURTTAŞ — Bütün serseriler temizlenmeli! Bu kadar çok başıboş köpek olduğu için evden çıkamaz olduk.

HİPPARHİA — Ama herkesin yaşamaya hakkı var.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Kapa çeneni de yoluna git, sen!

Bu köpek nereye saklanmış olabilir ki?

DİOGENES (kafanı fiçiden çıkarır) — Buraya. (İki görevli ona doğru atılırlar, ama Diogenes elini uzatır.) Durun bakalım! (Kovalayanlar dururlar.) Beni tam neyle suçlandırıyorsunuz?

BİRİNCİ GÖREVLİ — Berduşlukla.

DİOGENES — Ne demeğe geliyor, bu?

İKİNCİ GÖREVLİ — Her kimin bir ikametgâhı, yani kafasının üstünde bir damı yoksa, berduştur.

DİOGENES (terbiyeli terbiyeli) — Teşekkür ederim. (Bir an durur.) Benim var.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Neyin var?

DİOGENES — Kafamın üstünde bir damım, ikametgâhım.

İKİNCİ GÖREVLİ — Nerede?

DİOGENES (parmağıyla fiçiyi gösterir) — İşte. (Yurttaşlar gülmekten katılırlar. Onu kovalayan iki görevli şaşkın şaşkın birbirlerine bakar.)

BİRİNCİ GÖREVLİ — Bu bir fiçi, ev değil ki.

DİOGENES — Ev olduğunu kim söyledi?

İKİNCİ GÖREVLİ (ötekine, yavaş bir sesle) — Yasa ev-mev olacak demiyor; ikametgâh diyor, dam diyor.

DİOGENES — Bana inanmıyorsanız, ikametgâhıma buyurun. Bir damı, iki girişi var, tabanı da... Biraz dar olduğunu itiraf ederim, ama tek kişiye yeter.

BİRİNCİ GÖREVLİ (besbelli zor durumda kalmıştır) — Ne yapacağız şimdi? Tatalım mı onu?

İKİNCİ GÖREVLİ — İkametgâhında oldukça bir şey yapmaya hakkımız yok.

DİOGENES (yapmacık bir kızgınlıkla) — Benim ikametgâhımın önünde gezinen bu serserilere ne yapacaksınız? (Yurttaşlar gülerler.) Durmadan evlerimizi kolaçan eden serserilerden biz evsahiplerini koru-

yacak hiç kimse yok mu? Ya evime **giriş** de bütün servetimi çalarlarsa? (**Kahkalar.**)

İKİNCİ GÖREVLİ — Seni bir daha görmek istemiyorum, Diogenes.

DİOGENES — Ben de sizleri. Demek ki isteklerimiz uyuyor. İşte, insanlar arasında uyumun başlangıcı. (**İkinci görevli giderler. Seyredenler onlara gülmektedir. Diogenes kuş taklidini yaparak ötmeye başlar. Yurttaşlar, neşeli, onun çevresine toplanırlar.**) Ey yüce tanrılar, bakın şu insanların boş kafalılığına. Bir adam kuş gibi ötüyor diye hemen toplandılar. Eğer onlara ciddi bir şey söylemeye kalksaydım, böyle toplaşmazlardı. Basın gidin buradan be, boş kafalılar! (**Yurttaşlar bir deliden kaçarcasına uzaklaşırlar. Ama Hipparhia gitmez.**) Sen niçin onlarla gitmiyorsun?

HİPPARHİA — Adım Hipparhia, Diogenes. Ben seni dinleyeceğim.

DİOGENES (öfkelenmiştir) — Canım ötmek istemiyor, artık.

HİPPARHİA — Zaten ötüşüne bayılmıyorum ben de. Kuşlar daha güzel öter; hem daha sahici olur, onların ötüşü.

DİOGENES — Öyleyse, belki fıçıda nasıl yaşanır diye merak ediyorsundur. (**Hipparhia başını sallar.**) Bana gönül vermek için fazla güzelsin.

HİPPARHİA — Beni sana çeken, senin varlığın yalnızca. (**Yalvarır.**) Burada azıcık daha kalabilir miyim?

DİOGENES — Gökyüzü tanrılarıdır, yer insanların, fıçıysa hiç kimsenin.

HİPPARHİA — Senden söz edildiğini duydum. Bilge ve cesur olduğunu söylüyorlar.

DİOGENES — Dilenmek bilgelikse eğer, fıçıda yaşamak cesarettir...

HİPPARHİA — Kimbilir, belki fıçıda yaşamak bilgelik, dilenmek cesarettir... Ben bilge ve cesur olmak istiyorum, Diogenes.

DİOGENES — Ama burada niçin kaldığını hâlâ bilmiyorum.

HİPPARHİA — Sokrates sağ olaydı, ona gider, önünde diz çöker, bana bunları öğretsin diye yalvarırdım.

DİOGENES — Platon sağ ya.

HİPPARHİA — Platon bir yıldız kadar soğuk ve uzak. Ona içimi dökemem. Sana geleyim, sen öğret bana.

DİOGENES — Bir kadının bilge olması gerekmez ki. Kadın dediğin, lezzetli yemek yapmasını, yatak hazırlamasını, geceleyin de sevişmesini bilmeli.

HİPPARHİA — Kadınlar bilge olmayı öğrenmezlerse, köle olmayı öğrenirler. Köle olurlar, heykel olurlar, eşya olurlar; yatak-kadını, içki-kadını, ev-kadını, ağaç-kadını...

DİOGENES (gülerek) — Sen ne olmak isterdin?

HİPPARHİA — Çalı-kadını. (Tam söylemek istediğine gelmişcesine) Sokrates çoktan öldüğü için, sana yalvarıyorum : öğret bana.

DİOGENES (yumuşak) — Git evine!

HİPPARHİA — İnsan ruhunu tanımayı, düşünmeyi, sevmeyi öğret bana.

DİOGENES — Sevmek mi? bak bu imkânsız işte!

HİPPARHİA — Sevmek her zaman mümkündür!

DİOGENES — Ben bu konuda hiçbir şey bilmiyorum; bu, öğrenilebilecek bir şey değil. İnsanın sevmeyi öğrenebileceğine yalnız Platon inanır. Sokrates'in dostu olmasaydı, gider alnının ortasına tükürürdüm... arkasında en korkunç yalanların saklandığı o yüksek ve sakın alnının ortasına... (Kızıtır) Platon felsefeyle uğraşmamalı, şiir yazmalıydı. Şiirde yalan söylenebilir.

HİPPARHİA (bir öğrenci gibi) — Felsefede yalan söyle-nemez mi?

DİOGENES — Hayır, söylenemez. Felsefe gerçeğin üs-tünde yükselmeli.

HİPPARHİA — Gerçeğin üstünde ne var ki?

DİOGENES — Düş var.

HİPPARHİA — Platon düş kurmuyor mu?

DİOGENES (Platon'un çok sözünün edilmesinden rahat-sız) — Syrakusa'da Dionysios'un sarayında, en seç-kin yiyecekleri yiyip, prensler gibi keyif sürerken, o rahatlık içinde nasıl düş kurabilirdi?

HİPPARHİA — Ona haksızlık etmiyor musun?

DİOGENES — Saraylarda yaşayıp gerçekten ve halkın iyiliğinden söz edenlere haksızlık edilemez.

HİPPARHİA — Ateşli insanları severim ben.

DİOGENES (sevinçsiz) — Memnun oldum buna.

HİPPARHİA (kuru - bir sesle) — Ama haksızlık eden-leri sevmem.

DİOGENES — Ateşli olmak bazan haksızlık etmek de-mektir.

HİPPARHİA — Bazan da sevmek. (Diogenes'e koca koca pırıltılı gözlerle bakmaktadır.)

DİOGENES — Hipparhia, oyunu bırakalım! Güzelsin, bir kadın için biraz da fazla zekisin. Gerçekten istediğin ne, benden?

HİPPARHİA — Bana özgür olmam için yardım et.

DİOGENES — Özgür olmak isteyen insan, bir başkası-nın yardımını istemez.

HİPPARHİA — Ya kendi başına beceremiyorsa...

DİOGENES — Kendi başına beceremiyorsa, özgür olma-ya lâyık değil demektir. Köle olmak, ast olmak, çalı-çırpı olmak için doğmuş demektir.

HİPPARHİA (hiç kızmadan) — Eğer özgür olmak, başka-larını aşağılamak demekse, en güzel umutlarını kır-

mak demekse, insanlardan nefretini avazı çıktığı kadar haykırmak demekse, köle olayım daha iyi. Acırım senin özgürlüğüne! (Gitmeğe davranır.)

DİOGENES — Kal! (Hipparchia durur.) Sen benden ders almaya mı geldin, bana ders vermeye mi?

HİPPARHIA — Bilmediklerimi öğrenmek için senden ders almaya, bilmediklerini öğretmek için de sana ders vermeye.

DİOGENES — Düpedüz küstahlık, seninkisi.

HİPPARHIA — Seninki de bir filozofun cevabına benzemiyor, hiç.

DİOGENES (sakalları pire doluymuş gibi kızgın kızgın kaşınır) — Ne olmuş benzemiyorsa yani? (Kollarını kaşır, ağzını burnunu oynatır, lâfın altında kalmaya dayanamamaktadır.) Sana oturaklı bir cevap vereyim de gör.

HİPPARHIA (soğuk) — Bu cevabı şimdi mi vereceksin, ben gittikten sonra mı? (Gitmeye kararlıdır.)

DİOGENES (yerinden kalkar, ona yaklaşır) — Gitme! (Hipparchia Diogenes'e tuhaf bir yaratılmışcasına bakar, neredeyse gülecektir.) Biliyorum. Şu an acınası bir maskaraya döndüm. Bir insana gitmemesini ilk kez söylüyorum... (Kendi kendini konar gibi başını sallar; hayıflanarak) Bir insan aramaya koyuldum, bir kadın yoluma çıktı.

HİPPARHIA — Aradığının bu olduğuna emin misin?

DİOGENES — Artık hiçbir şeye emin değilim.

HİPPARHIA — Demek, kal diyorsun bana?

DİOGENES — Yine de ta içimden, gitmeni istiyorum. Hiç oldu mu sana böyle : bir şey isteyip de tam karşıtını söyledin mi?

HİPPARHIA (içtenlikle) — Hayır, olmadı. (Ona elini uzatır.) Seni yalnızlığından kurtaracağım, Diogenes, özgür olman için.

DİOGENES (acı bir gülümseyişle) — Beni yalnızlığımdan kurtaracaksın, özgür olmam için. (**Fıçının yanına, yere çöker.**)

HİPPARHİA (onun yanına oturur) — Diogenes, insan senin istediğin gibi yaşayamaz. Tanrılar insanın yalnız yaşamasını isteselerdi...

DİOGENE (şakaya vurarak) — Kadını yaratmazlardı.

HİPPARHİA (çok ciddidir) — Bir tek kişi yaratırlardı.

DİOGENES — Yanılmışlar. İki kişi olduğu gün, ikisi de özgür değildi, artık.

HİPPARHİA — Çünkü sen özgür olmayı nefret etmek sanıyorsun.

DİOGENES — Ya sen ne sanıyorsun?

HİPPARHİA — Sen insanların birbirlerini sevmeleri için yaratıldıklarına inanıyorum. Bundan ötürü iki kişi yaratılmış.

DİOGENES — İki kişi birbirini sevsin diye yaratılmışsa, niçin biri efendi olmuş, öbürü köle? Niye biri kırbağı eline almış da, öteki zincirlere bağlanmış?

HİPPARHİA — Bilmiyorum. Öğret diye geldim sana. Ya sen ne sonuca vardın?

DİOGENES — Hiçbir sonuca varmadım. Belki, özgür bir insan olmamın belirtisidir bu.

HİPPARHİA — Bana elini uzat Diogenes! (**Diogenes'in avucuna yüzünü sürer.**) Beni okşamana izin veriyorum.

DİOGENES (gülümser) — Biliyor musun, ben istemeden, kendisini okşamama izin veren ilk kadınsın, sen. (**Yanaklarını okşar.**)

HİPPARHİA — Seni ne zamandır seviyorum, biliyor musun? (**Diogenes'in avucunu öper.**)

DİOGENES (tedirgin) — Ne aptalca şeyler söylemeye kalkıyorsun, öyle?

HİPPARHİA (onu ısıtmez bile) — Seni tanımadan çok önce, küçük bir kız olduğum ve deniz kıyısında De-

los'tan gelen gemileri beklediğim zamandan beri; herkes görsün de ne kadar büyüdüğümü anlasın diye etrafa göstermekten hoşlandığım bu altın bileziği babam bana vereli beri; annem beni azarladığında beni savunacak hiç kimse olmadığı için, kanatınca ya dek dudaklarımı ısırduğım ve kendi avuçlarımı öptüğüm, öptüğüm kendi avuçlarım olduğu için de ağladığım zamandan beri.

DİOGENES (kızın bu duygusal coşuşundan besbelli sar-sılmıştır) — Sanırım, eve gitme vaktin geldi artık.

HİPPARHİA (onu yine işitmez) — Bugün biliyorum ki, küçüklüğümde denizin kıyısında beklediğim sendin, öptüklerim senin avuçlarındı. Şunu da biliyorum ki, senden hiç ayrılmayacağım.

DİOGENES — Çocuksun, Hipparhia; uyanınca...

HİPPARHİA (Diogenes'i konuşturmaz) — İhtiyarım ben ve sen, yaslandığım değneksin; beni soğuktan ve yağ-murdan, güneşin kızgın ışıklarından ve insanların meraklı bakışlarından koruyan giysimsin. Benim iyi bahtımsın.

DİOGENES — İşte bahtsızlık da burada : insanlar baş-larına gelen herşeyi ya iyi bahtları ya da kara baht-ları sayıyorlar ve anlamıyorlar ki, kader bazan ka-rışabilir. Sen beni her zaman sevdiğini, benim se-nin kaderin olduğumu sanıyorsun, çünkü bir rast-lantı sonucu bugün karşılaştık seninle ve ben, her-kesleri kovaladığım gibi kovalayamadım seni, çün-kü korunmaya muhtaçtın, çünkü güneş gökte bel-li bir noktadaydı, çünkü rüzgâr denizden esiyordu. çünkü sen kendini olduğundan yaşlı sanıyordun ve ben kendimi olduğumdan güçlü sanıyordum. Bütün bunların değişeceği bir gün sonra ya da bir dakika sonra, ne senin her zaman sevdiğin adam olacağım ben, ne de senin iyi bahtın; ya-

nızca Delos'tan gelen bir yelkenli, bir altın bilezik, bir işaret, yani sen beni tanımadan ne idiysem yine o.

HİPPARHİA (**ansızın ona döner**) — Niçin kendinden nefret ediyorsun böyle?

DİOGENES — Kendimden nefret etmiyorum, Hipparchia. Nasıl ki, kendimi sevemiyorum da. Kendimde sevdiğim bir şey varsa, mutlak özgürlüğü isteyişim. Kendimde nefret ettiğim bir şey varsa, o da mutlak özgürlüğe erişemeyişim.

HİPPARHİA — Mutlak özgürlük mü?

DİOGENES — Evet. Öylesine azgın bir yalancı olmasaydı, ancak Platon'un düşünebileceği bir şey bu. Özgürlüğün başka her biçimi boş bir hayaldir.

HİPPARHİA — Peki, sen bu mutlak özgürlüğü nasıl düşünüyorsun?

DİOGENES — Bence... nasıl söyleyeyim, bu bütün şehirlerin surlarını yıkmak demektir, kimsenin kimseyle savaşmaması, kimsenin Atinalı olmaması, Spartalı, Thebaili, Makedonyalı olmaması, herkesin benim gibi, dünya yurttaşı olması; canı nerede, nasıl yaşamak istiyorsa orada, öyle yaşaması: ister bir sarayda, ister bir fıçıda, ama kaderi gereği değil, kendisi istediği için.

HİPPARHİA — Oh tanrılar, ne güzel.

DİOGENES — Güzel, değil mi?

HİPPARHİA (**kendi düşüncesini izleyerek sözünü sürdürür**) — ne güzel anlatıyorsun bütün bu saçmalıkları!

DİOGENES (**kaşlarını çatar**) — Alnımı kaşımıyor musun?

HİPPARHİA — Yo, senden de hoşlanıyorum, seni dinlemekten de.

DİOGENES — Saçmalık dinlemekten hoşlanır mısın sen?

- HİPPARHİA — Herşeyden çok. İyi, akıllı uslu sözleri yeterince dinledim.
- DİOGENES (**gururla**) — Benim söylediklerimin hiçbirine inanmıyor musun?
- HİPPARHİA — Bunlar çocukça şeyler, Diogenes.
- DİOGENES (**sıçrayıp ayağa kalkar**) — Kaç yaşındasın sen?
- HİPPARHİA — Onsekiz.
- DİOGENES — Ben senden onbir yaş büyüğüm.
- HİPPARHİA (**tatlılıkla**) — Na'palım? Niye öyle tekeler gibi sıçradın.
- DİOGENES — Beni yargılamaya hakkın yok. Çocuksun sen daha.
- HİPPARHİA (**ciddiyetle**) — Sana ihtiyar olduğumu söylemiştim. Oturur musun lütfen?
- DİOGENES (**söylene sokrana oturur**) — Sen de bana ders vermekten vazgeç, lütfen.
- HİPPARHİA — Pekalâ. (**Ve ona yeni bir ders vermeye girişir.**) Tek bir kişinin bile sarayını bırakıp da bir fıçıda yaşamaya razı olacağına nasıl inanırsın sen.
- DİOGENES — Ben böyle biri sarayını bırakır, demedim ki. Kendimin ne istediğimi söyledim.
- HİPPARHİA — Herkes seni kovalarken, sen nasıl dünya yurttaşı olursun? Ve surlar ayakta dururken bile, insanlar birbirini kestiği halde, nasıl yıkarsın şehirlerin surlarını?
- DİOGENES — Birbirini kesmeden de yaşar insanlar.
- HİPPARHİA — Yaşayamazlar. Çünkü o saraylara köleler gerek.
- DİOGENES — Sen olanı söylüyorsun, ben olmalı'yı.
- HİPPARHİA — Saraylarını bırakıp fıçılara taşınmaya, surları yıkıp birbirlerini sevmeye nasıl razı edeceksin, insanları?
- DİOGENES — Hiç kimseyi razı etmek istediğim yok.

Ben böyle yaşamak istiyorum.

HİPPARHİA — Onları haklılığına inandırmazsan, senin de istediğin gibi yaşamana izin vermezler.

DİOGENES — Başkalarını inandıramam, zaten inandırmak da istemem.

HİPPARHİA — O zaman, ergeç sen de onlar gibi yaşamak zorunda kalırsın.

DİOGENES — Asla.

HİPPARHİA — Seni kovalayanların hepsinin sözü, bu. Sen tek başınasın. Onlar hep birlik.

DİOGENES (yine ayağa fırlar. Kızgındır.) — Öyleyse sen söyle bakalım, ihtiyar Hipparchia : ne yapmalı?

HİPPARHİA (alçakgönüllülükle) — Ben senden öğrenmeye geldim, öğretmeye değil!

DİOGENES — Git buradan! Sana öğretecek bir şeyim yok benim!

HİPPARHİA — Çok geç, Diogenes. O zaman gitmeme izin vermedin, şimdi çok geç artık.

DİOGENES — Niçin?

HİPPARHİA (ayağa kalkar) — Çünkü sen iyi bathtımsın benim.

DİOGENES (kırgın) — Saçmalıklar anlatan bir iyi baht.

HİPPARHİA — Güzel saçmalıklar, ama. (Yanağını Diogenes'in omuzuna yaslar) — Bilmek istersen eğer, genç ve güzel olduğum zamanlar gördüğüm düşü : kötü yürekli ve deli bir adamı sevmek isterdim -- hergün onunla dünyanın büyük küçük aptalca şeyleri için kavga edeyim diye; onunla, Atina'nın bu yüksek göğünün altında uyuyayım diye; bütün ömürümce bir fıçıda yaşayalım ve birbirimizi ancak dünya yurttaşlarının sevebileceği gibi sevelim diye.

DİOGENES — Ah Platon, sen yeryüzündeki en büyük yalancı değilsin. Bir kadın geçti seni. (Karanlık yavaş yavaş çöker ve Diogenes'in en güzel gecesi başlar.)

BİR ARA

PLATON (Bir Olympos tanrısı heybetiyle bir koltuğa kurulmuştur. Eliyle işaret eder) — Yaklaş, Diogenes.

DIÖGENES (pabalı bir kılımlı ayaklarıyla sert sert çığner) — Platon'un kibrine basıyorum.

PLATON (istifini bozmaz) — Bir başka kibirle.

DIÖGENES — Niye çağırttın beni?

PLATON — Senin konuşmak için.

DIÖGENES (kötü niyetli) — Yüce Platon önemsiz Diogenes'i yalnızca konuşmak için çağırtmaz. İkimiz de müstahak değiliz buna. Sana karşı ne suçum var?

PLATON (görmekle) — Ne suçu? Ben sıradan bir yurttaşım.

DIÖGENES — Ne de sıradan ya.

PLATON (yukarıdan alarak) — Filozoflar birbirini sevmeli. Bir filozofun insanları bir başka filozofa karşı kışkırtması uygun ve doğru değildir.

DIÖGENES — İnsanlar hayvan mı ki kışkırtılsınlar?

PLATON — Benim de sana söylemek istediğim buydu.

DIÖGENES — Zamanımızı boşa harcamıyor muyuz?

PLATON — Diogenes'in uğruna ayıracak zamanım var benim.

DIÖGENES — Ne biliyorsun? Belki ben kendi zamanımı kastetmişimdir, seninkini değil.

PLATON (hiç üstüne alınmaz) — Niçin ille de kötü olmak istiyorsun? Gerçek doğan bu değil senin.

DIÖGENES — Ne biliyorsun?

PLATON — Kötü insanlar kötü sözler söylemekle yetinmez, kötü işler yaparlar.

DIÖGENES (şaşırmıştır) — Ve ben, hiçbir kötülük yapmıyorum, öyle mi?

PLATON — Yapmıyorsun. Oynuyorsun sen yalnızca.

DIÖGENES — Duygularımı incitiyorsun benim.

PLATON — İnsanın kaderi ciddi bir şeydir. Seninse işin gücün alay etmek.

DIÖGENES — Komediya yazarı Aristophanes, tragedya ozanı Euripides'ten küçük mü sence?

PLATON — Bence ciddi şeyler vardır, gülünç şeyler vardır, ama bunları karıştırmamalı.

DIÖGENES — Ben karıştırmıyorum. Yaşam karıştırıyor.

PLATON (oralı olmaz) — Ciddi şeyleri alaya almak doğru değildir.

DIÖGENES — Horozu mu söylemek istiyorsun?

PLATON (hatırlamak istemediği bir olayın sözünün edilmesine biraz bozulmuştur) — Onu da.

DIÖGENES — Senin de hoşuna gider sanmıştım.

PLATON (kısıık gözlerle Diogenes'i süzer) — Hoşa gidecek bir şey olsaydı, hoşuma giderdi hiç kuşkusuz. Ben tam öğrencilerime İnsan'ı anlatırken, tüyleri yoluk bir horoz getirip, deliler gibi «İşte size Platon'un İnsanı» diye bağırman ne demek oluyor?

DIÖGENES (gülmektedir) — Peki, sen İnsan iki ayaklı, tüysüz bir hayvandır demedin mi? Yoluk bir horoz da, iki ayaklı tüysüz bir hayvandır.

PLATON (biraz hırçınlaşır) — Sorunları basitleştiriyorsun, Diogenes.

DIÖGENES (kurnazca gülümser) — Ben mi basitleştiriyorum?

PLATON — Akıllısın. Seninle dost olmak isterdim.

- DİOGENES** — İsterdin elbette! Dost, düşmandan daha yararlı bir iki ayaklı hayvandır.
- PLATON** — Sen benim düşmanım mısın sahiden?
- DİOGENES** — Değilim elbette! Ama, akıllı bir adamın budalanın birine uşaklık etmesinden hoşlanmam.
- PLATON** — Ne demek istediğini anlamıyorum.
- DİOGENES** (yapmacık bir şaşkınlıkla) — Bu dünyada Platon'un anlamadığı itiraf ettiği bir şey nasıl olur?
- PLATON** — Genellikle bana olan şeyleri anlamam. Nedir senin söylemeye çalıştığın?
- DİOGENES** — Zengin bir şölende senin yalnız zeytin yediğini gördüm. Merak ettim : güzel yemekler uğruna, Sicilya'daki Dionysios'un sarayına yerleşen Platon nasıl oluyor da, önündeki lezzetli yemeklere yumulmuyor diye?
- PLATON** — Sicilya'da da yalnız zeytin yedim ben.
- DİOGENES** — Öyleyse, ne demeğe ta Sicilya'ya kadar gittin? Yoksa, o yıl Attika'da zeytin olmadı mı?
- PLATON** — Dionysios dostumdu!
- DİOGENES** — Bir budala Platon'un dostu ha?
- PLATON** — Dostlarımızı yalnız zekâlarına bakarak seçmeyiz; bize karşı nazik olmalarına da bakarız.
- DİOGENES** — Öyleyse, niye benimle dost olmak istiyorsun?
- PLATON** — Hem zekândan hem nezaketinden ötürü.
- DİOGENES** — Bana ne kadar yağcılık etsen, sana karşı nazik olamam ben.
- PLATON** — Yoksul olduğun için mi beni kıskanıyorsun?
- DİOGENES** — Asıl, yoksul olduğum için beni kıskanan sensin.
- PLATON** — Seni pazar yerinde salata yaprakları yıkar-ken gördüm, yemeğindi herhalde :
- DİOGENES** — Benim için o salata, Dionysios'un yüz tane koç kızartması kadar değerlidir.

PLATON — Sen de o taşkafa Dionysios'a adam gibi davranseydın, pazar yerinde salata yaprakları yıkamak zorunda kalmazdın.

DİOGENES — Sen de pazar yerinde salata yaprakları yıkasaydın, o taşkafa Dionysios'a adam gibi davranmak zorunda kalmazdın.

PLATON — Diyelim ki, doğru söylüyorsun. Ama yine de, insan çok kötü bir yaşam sürmese bile doğru şeyler söyleyebilir.

DİOGENES — Ama insan çok iyi bir yaşam sürerse, hiçbir zaman doğru şeyler söyleyemez.

PLATON — Şehrin dışında küçük bir evim var. Gel, seninle gidip orada yaşayalım. Bırak şu saçmalığı, koca adamsın, fıçınla kimseyi şaşırtamazsın... Oraya gelersen, ne Dionysios'un sarayındaki gibi çok iyi, ne de senin fıçındaki gibi çok kötü yaşarsız — iki yaşlı ve bilge insana yakışacak bir ömür süreriz.

DİOGENES — Hiçbir şeye yaramazdı bu. Bir kere, durmadan feci kavgalar ederdik seninle.

PLATON — Niye?

DİOGENES — Sanır mısın ki, yok senin o masa-ideası, yok o fincan-ideası safsatalarını asabım bozulmadan dinleyebilirim ben?

PLATON — Niçin safsata sayıyorum onları?

DİOGENES — Çünkü masayı ve fincanı gözlerimle görüyorum, ama masa-ideasını, fincan-ideasını ne görüyorum ne göreceğim var.

PLATON — Açıklaması çok basit bunun : masayı ve fincanı göreceğ gözlerin var, ama sana masa-ideasını, fincan-ideasını gösteren imge gücünü verecek aklın yok ya da henüz yok.

DİOGENES — İşte bak, kavgaya başlamaya başladık bile.

PLATON (**sakın**) — Kavgı etmiyoruz, Diogenes. Tartışıyoruz.

DİOGENES — Sen herşey hakkında böyle, duygusuz tartışmalar yapabilirsin. Ölüm döşeginde bir kardeşin olsa, onun hakkında bile. Ama ben öfkelenirim, bağırırım, söverim, ağzım köpürür, yumruk atarım, tekme atarım. Bende, masa-ideasını, fincan-ideasını gören o aklım yok senin. Fincanı görür kafana atarım, masayı görür üstüne deviririm. (**Haykırır.**) Duygularım var benim, Platon! Ben yaşıyorum! Şeytan götürsün seni, bütün o idealarınla, hortlaklarınla birlikte!

PLATON (buz gibi) — Onlara inanmaya zorlamıyorum ki seni.

DİOGENES (**ateşli**) — Ne yapalım zorlamıyorsan? Sanırmısın ki, benim de şüphelerim, kâbuslarım yok.

PLATON — Daha iyi anlaşabiliriz zamanla.

DİOGENES — Birbirimizi daha çok yıkabiliriz zamanla.

PLATON — Söylediklerimden hiçbirini düşünölmeye değergelmiyor mu sana?

DİOGENES — Deminden beri ne anlatmaya çalışıyorum sana, be adam? Düşünölmeye değergeldiğı içindir ki, senin o çılgınca görüşlerin beni allak bullak ettiğı içindir ki, yanında olmaya dayanamam senin!

PLATON (mermer gibi hareketsiz duran yüzü, bir an hoşnut bir gülümsemeyle canlanır) — Demek küçük görmüyorsun beni?

DİOGENES (avaz avaz bağırır) — Nefret ediyorum senden! Ama hayranım sana! Ve seviyorum seni! Senden uzak durmakla rahat ediyorum. Güneş fazla yaklaşırsam —ki bayılırım güneşe, yalnızlığımdaya beni bir o ısıtır—, korkarım, İkarus'unkiler gibi kanatlarımın eriyeceğinden. Yahut kör olacağımdaya.

Ya da buharlaşıp gideceğimden. Hayır Platon, bir-birimizden ne kadar uzak kalsak, o kadar iyi olur.

PLATON — Delisin sen, Diogenes. İhtiyar Sokrates'e benziyorsun, ama delisin!

DİOGENES (~~M~~ırden ~~s~~akinleşmiştir) — İkimiz de deliyiz Platon. Gel kabul et şunu.

PLATON — Etmem.

DİOGENES — Sen kendi önemine inanışının ağırlığı altında eziliyorsun.

PLATON — İkimiz de kendi önemimize inanışımızın ağırlığı altında eziliyoruz, Diogenes. Gel kabul et şunu.

DİOGENES (canüyükten güler) — Ediyorum.

4. FİÇİ - BİR EVREN

Bir ucu Diogenes'in fıçısına, öteki bir ağaca bağlı bir ipte çamaşır serili. Diogenes sırtında bir gömlekle fıçısının yanında çimenlere uzanmış, göğe bakarak düşünceye dalmıştır. Hipparhia'nın başı fıçıdan uzanır : güneş doğduktan sonra da uzun süre uyumaya alışık bir çocuğun uykulu yüzü, gözleri gece gördüğü rüya ile hâlâ kısıktır, dudakları öpüşür gibi kapalı.

HİPPARHİA — Günaydın Diogenes, sabahın hayırlı olsun.
DİOGENES — Sabah çoktan geçti, Hipparhia. Evinc dönmelisin artık.

HİPPARHİA — Neler de geliyor aklına! Seninle kalmaya karar vermişsem, eve dönmeyeceğim demektir. Filozofsun da, bu kadar basit bir şeyi kavrayamıyormusun?

DİOGENES — Filozoflar her zaman basit şeyleri kaçırmırlar.

HİPPARHİA — Bana bir «günaydın» bile demedin, daha.

DİOGENES — O da dikkatimden kaçan basit şeylerden biri. Günaydın Hipparhia.

HİPPARHİA — Gerçekten güzel bir ilk geceydi.

DİOGENES — İlk olduğundan değil, güzelliği. Her zaman, son gelen gerçekten güzeldir.

HİPPARHİA (uykulu halinden kurtulmaya çalışır) — Pek anlamadım.

- DİOGENES — Her başlangıç bir şeyleri sona erdirir, tıpkı her sonun bir şeyleri başlattığı gibi.
- HİPPARHİA (**hafiften kırılır**) — Söylediğin fazla derin, ben de daha tam uyanamadım. Diogenes, sen bir çeşit sofist misin?
- DİOGENES — Ben bir çeşit hiçbir şey değilim.
- HİPPARHİA — Yo, bak bu doğru değil. Sen bir çeşit Diogenes'sin.
- DİOGENES — O da aynı kapıya çıkar.
- HİPPARHİA — Sen her sabah böyle çekilmez mi olursun?
- DİOGENES (**düzeltir**) — Bir çeşit çekilmez adam. (**Her ikisi de gülmektedir. Hipparhia fıçıdan çıkar ve Diogenes'i öper. Bir an sessizlik.**) Ne düşünüyorsun?
- HİPPARHİA — Düşünüyorum ki, dün gece sahi idiye, bu sabah da sahiyse, o zaman belki bana bütün söylediklerin de şahidir.
- DİOGENES — Neler yani?
- HİPPARHİA — Şu mutlak özgürlük hikâyesi. Düşünüyorum da, iki kişi bir fıçıda mutlu olabiliyorsa, fıçı bir çeşit evren demektir, bir başka çeşit evren ve bu evren vardır.
- DİOGENES — Saçma!
- HİPPARHİA — Bu saçmaları sen söyledin, ama Diogenes.
- DİOGENES — Tek bir kelime bile anlamamışsın. Sen kadın gibi düşünüyorsun.
- HİPPARHİA — Kadınlar farklı mı düşünür?
- DİOGENES — Evet, çünkü kafalarıyla düşünmezler.
- HİPPARHİA — Ya nereleriyle düşünürler?
- DİOGENES — Diyelim, tenleriyle.
- HİPPARHİA — Çok kötüsün.
- DİOGENES — Doğru söylüyorum da, ondan.
- HİPPARHİA — Hayır, ondan değil, çünkü kötü bir şey söylemek istediğini, ama söyleyemeyeceğini biliyor-

dun; fakat öyle gururlusun ki, söylemeden de edemedin.

DİOGENES (döner, karnının üstüne yatar, dirseklerine yaslanır ve ona bakar) — Küstün mü?

HİPPARHİA — Yalana dayanan ve gururdan söylenmiş küçük bir kötü söze mi küseceğim? (**Gülümsemektedir**) Diogenes, bizim şimdi gerçekten özgür olduğumuzu, dünyamız bir fıçı biçimini almış olsa da, dünya yurttaşları olduğumuzu düşünmüyor musun?

DİOGENES — Öyle olmamızı isterdim.

HİPPARHİA — Öyleyiz, inan bana. Kendi kendimiziniz, kiç kimsenin değiliz; yerle gök arasında, yoksuluz, güzeliz; hiç kimse süremez bizi dünyamızdan. Hiç kimse süremez bizi, çünkü biz dünya yurttaşlarıyız; kendi kendimizin hem efendimiz, hem kölemiziz; seveniz ve sevileniz. (**Onun gözlerine bakar, ciddi-yetle**) — Seviyorum seni.

DİOGENES (fısıltıyla konuşur) — Sanırım, buldum ihtiyar. Yazık ki, sen öldün. Gülmekten kırılırdın.

HİPPARHİA (şaşmış) — Kiminle konuşuyorsun?

DİOGENES (sade) — Babamla!

HİPPARHİA — Tuhaf. Gözlerimin ta içine bakıyordum. (**Duraklar.**) Acıktım ben!

DİOGENES — Özgürlük hayali ne çabuk dağıldı.

HİPPARHİA — Niçin?

DİOGENES — Bir şeyler yemek zorundasın.

HİPPARHİA (çocuksu) — İyi ya, yerim ben de.

DİOGENES — Yiyecek bir şeyin olursa yersin.

HİPPARHİA — Bu altın bileziği verir, ona karşılık bütün bir gün bize yetecek kadar yiyecek alırız.

DİOGENES — Peki, ya verecek bir şeyin kalmayınca?

HİPPARHİA — Hırsızlık yaparız.

DİOGENES — Hırsızlık yaparsak, başkalarına benzer. kendimiz olarak kalamayız.

HİPPARHİA (keskin bir suçluluk duygusuyla) — Diogenes, ben on günden fazla açlığa dayanabileceğimi sanmıyorum.

DİOGENES — Bence, sen bir günden fazla açlığa dayanamazsın.

HİPPARHİA (umutsuz) — Ne yapıyoruz, öyleyse?

DİOGENES — Sen evine, anana babana dönüyorsun.

HİPPARHİA — Hayır! Dönmeyeceğimi söylemiştim sana.

DİOGENES — Öyleyse, gider birlikte dileniriz.

HİPPARHİA (bu fikri pek eğlenceli bulur) — Yaşasın! Gider birlikte dileniriz! **(Birden kederlenir.)** Ama dilenmeye gidersek nasıl kendimiz oluruz yine de? **(Bir grup genç onlara yaklaşmaktadır. Aralarında Pasiphon'la kitharacı da vardır. Kitharacı onlardan biraz ayrılır ve çalmaya başlar. Diogenes'in yanına gelirler.)**

PASIPHON — Merhaba, Diogenes!

HİPPARHİA (korkmuştur) — Ne arıyor bunlar?

DİOGENES — Bir şeyler. **(Pasiphon'a)** Bana bak, arkadaş, bugün size şölen veremeyeceğimi anla, lütfen. Çok kalabalıksınız, ağırlayamam sizi.

PASIPHON — Senden bir kafa şöleni istiyoruz. Bu gençler seni dinlemeye can atıyor.

DİOGENES — Söyleyecek hiçbir şeyim olmasa bile mi?

PASIPHON — Diogenes'in her zaman söyleyecek bir şeyi vardır. **(Hipparchia'yı farkedir)** Ama görüyorum ki, bugün bize yalnızlıktan söz etmeyeceksin.

HİPPARHİA (Diogenes'e) — Ben bu adamları sevmedim. Bizi niye kendi başımıza bırakmıyorlar ki?

DİOGENES (Pasiphon'a) — İstedığınız nedir?

PASIPHON — Özgür olmak.

DİOGENES — Olun öyleyse.

PASIPHON — Nasıl?

DİOGENES — Benim gibi.

KRATES (Pasiphon'un grubundan biri) — Bu amaçla ne yapmalıyız?

DİOGENES — Hemen hemen hiçbir şey.

PASIPHON — Özgürlük fethedilmesi gereken bir şeydir; öyle değil mi? Örgütlenip onu kazanmak için mücadele etmeliyiz...

DİOGENES — Niye işleri karmaşıklştırıyorsun, Pasiphon? Mücadele falan, nefret, ölüm, daha çok savaş, daha çok eziyet demektir. Özgür olmak istiyorsanız, ayrılın zengin babalarınızın yanından, güzel evlerinizden, salakça yasalarınızdan; insanlardan ve şehirlerden uzakta yaşayın, insan yapısı hiçbir şeye el sürmeyin, çünkü insanın yaptığı herşey sizi geriye çeker; toprağı ve göğü, güneşi ve yağmurunu, ormanı ve denizin dalgalarını yaşayın... ve sevin birbirinizi! Savaşmayın sevişin! Ama bunları öğrenmek için bana gelmeniz gerekmezdi. Bütün bunlarda hiç felsefe yok ki.

BİR DELİKANLI — Bu adam bizimle alay ediyor.

KRATES — Buraya niçin geldiğimizi bilmediğimiz için bize öyle görünüyor, hoş ne istediğimizi de bilmiyoruz zaten.

DELİKANLI — Ben ne istediğimi biliyorum, ama bu Diogenes dalga geçiyor bizimle.

KRATES — İşitmek istediğinden başka şeyler işittiğı için kendisiyle dalga geçildiğini sanan, bundan daha iyisine lâıyk değildir.

(Diogenes kuş gibi ötmeye başlar. Gençler ona hayretle bakarlar. Yalnız Krates neşeyle gülmektedir.)

PASIPHON (kızgın) — Ben bu gençleri toplayıp buraya getirmek için ne çok uğraştım; sense yapacak ötmekten daha iyi bir şey bulamıyorsun.

DİOGENES — Ötmekten daha iyi ne olabilir?

- KRATES** — Arkadaşlar, inanın bana, budalaların karşısında havalar takınmaktansa kuş gibi öten bir adam gerçekten bilge demektir. Sağol Diogenes, bize verdiğin ders için. (Öteki gençlerle birlikte uzaklaşır.)
- PASIPHON** — Bu gençleri koruman altına almamakla hata ediyorsun, Diogenes.
- DIOGENES** — Ben başkalarını koruyabilecek birine benziyor muyum hiç? Benim elimden gelen, yalnız gevezelik etmek.
- PASIPHON** — Hoşça kal, Diogenes! Seni çok beğendiğimi unutma sakın.
Haydi gel, kitharacı! (Kitharacı kendisine bir şey söylenilmemiş gibi çalmaya devam eder.) Ne garip adamsın sen! (Pasiphon çıkar.)
- HIPPARCHIA** (parmağıyla kitharacıyı gösterir) — Niye o da gitmiyor?
- DIOGENES** — Bilmiyorum. Bilmediğimiz sürece daha güzel olan şeyler vardır. Bırak, uyuyan köpekler kalkmasınlar yerlerinden. Bu ağacı iyice tanımak istersen, onu kesmek gerek. O zaman da zavallı bir kütük olur. (Kitharacı yaklaşır ve tek bir söz söylemeden Diogenes'e kızarmış bir parça et uzatır. Sonra çekilir ve çalmaya devam eder.)
- HIPPARCHIA** — Niye verdi onu? Sen bir şey istemedin ki?
- DIOGENES** — Borcunu ödedi bana. Ye, Hipparchia! (Bir bıçak çıkarır, eti keser. İkisi de yerler Kitharacı çalmaktadır. İki görevlinin yanında Metrokles girer.)
- İKİNCİ GÖREVLİ** — Aradığın kız bu mu, Metrokles?
- METROKLES** (Hipparchia'ya koşar ve ona sarılır.) — Hipparchia, sağ olduğuna öyle sevindim ki!
- HIPPARCHIA** (soğukça) — Bu, Diogenes.
- METROKLES** (Diogenes'e bakmaz) — Hemen benimle gelmelisin! Babam dün akşamdan beri deniz kıyısın-

da ağlıyor. Senin boğulduğunu sanıyor. Ah, bir gör-sen onu, Hipparhia! Saçları bir gecede bembeyaz oldu. Saçını başını yoluyor, senin adını haykırıyor ve vücudunun dalgalardan çıkmasını bekliyor. Gel haydi, kardeşim!

HİPPARHİA — Ben bu adamı bırakamam, Metrokles! Onu seviyorum.

METROKLES — Benimle gelmezsen, babamız ölecek, ama.

DİOGENES — Git, Hipparhia. Mutluluk bir başka insanın kederi üstüne kurulmamalı. Öylesi, sahte ve yoz bir mutluluk olurdu.

HİPPARHİA (gözlerinde yaşlarla) — Diogenes, bekle bekle; bırakma beni! (**Diogenes sevecenlikle gülümser.** Hipparhia Metrokles'le birlikte gider.)

DİOGENES (görevlilere) — Anladığım kadarıyla, sizler buraya o kız için gelmemişsiniz.

İKİNCİ GÖREVLİ — Hayır, senin için geldik.

DİOGENES — Sağlığımı merak ediyorsanız söyleyeyim : iyiyim, işlerim de yolunda.

BİRİNCİ GÖREVLİ (onu da inandırmak istercesine) — Diogenes, sen bir serserisin.

DİOGENES — İkametgâhımın beni bu suçlamadan bağışık kıldığında anlaşıştık ya.

BİRİNCİ GÖREVLİ (aynı tonla) — Diogenes, ikametgâhın yok senin.

DİOGENES (parmağıyla fıçısını işaret eder) — İkametgâhtan da fazla bir şey, bir evren.

BİRİNCİ GÖREVLİ (sırıtır) — Evren mi? Ne biçim evren?

DİOGENES — Benim evrenim. İçinde kendimde yalnız kalabileceğim bir evren.

BİRİNCİ GÖREVLİ (ımayla gülerek) — Yahut o kızla.

- DİOGENES** — Belki, o kız da bir parçamdır benim. Ama bu seni hiç ilgilendirmez.
- BİRİNCİ GÖREVLİ** — Bak hele! Kız da bir parçasıymış onun! Sen de o biçim bir evrensin herhalde.
- İKİNCİ GÖREVLİ** — Evreninse eğer, niye fıçının içinde kalmıyorsun?
- BİRİNCİ GÖREVLİ** — Yoksa evrenin kokuyor mu?
- DİOGENES (sıkın)** — Evimin önünde güneşleniyorum.
- İKİNCİ GÖREVLİ** — Güneşleniyorsan, dışarıdasm demektir. Dışarıda, açık havada olan, belgeleri de bulunmayan biri, berduştur.
- DİOGENES** — Sizleri gördükçe güneşten de nefret edesim gelecek. (Fıçıya girer.)
- İKİNCİ GÖREVLİ** — Gidelim haydi. Bu adamın bir tahatası eksik.
- BİRİNCİ GÖREVLİ** — Dur, aklıma bir fikir geldi. Demek ben de filozofum! (Kıldırder.) İnsanın aklına fikirlerin gelmesi marifet mi sanki! (Fıçıya yaklaşır, Diogenes'in bıçağını yerden alır, çamaşır serili ipi keser. Sonra fıçıyı itip öbür görevliye yollar. O da bunu eğlenceli bulur, fıçıyı geri yollar. Coşkun bir budalaca çocuk oyunudur başlar. Sonra bir başka keşifte daha bulunur ve fıçıyı yatay ekseninin çevresinde fırıl fırıl döndürmeye başlarlar.)
- KİTHARACI (Çalmayı bırakmış, onların yaptıklarını hareketsiz seyretmektedir; sonunda dayanamaz, haykırır)** — Durdurun şunu, alçaklar! (Bir an durur, kitharacıya bakarlar; sonra yine budalaca oyunlarına koyulurlar. Kitharacı çalgısını bir yana bırakır ve üstlerine saldırır) Niye alay ediyorsunuz onunla? Niye, ha budalalar? Bu adam size ne kötülük etti? Özgür olduğu, sizi iplemediği için mi bozuluyorsunuz? Bırakın onu! Bırakın, duymuyor musunuz, ne söylüyorum size? (Kitharacı hareketsizliğinden

ilk kez sıyrılmış, çırpınmaktadır. Ama iki görevli ona aldırış etmezler. Güçlü kuvvetli bir adam olan kitharacı görevlilere kıyasıya vurmaya başlar. Berikiler kendilerini korumaya çalışırlar. Kitharacının gözünü öylesine öfke bürümüştür ki, görevlilerden birinin yerden Diogenes'in bıçağını aldığını görmez. Kitharacı ötekiyle boğuşurken, Birinci Görevli bıçağı onun sırtına saplar. Kitharacı döner, onlara şaşkın şaşkın bakar, sonra gık demeden devrilir.)

İKİNCİ GÖREVLİ (ürkmüştür) — Ne yaptın habis?! Bizi hapse atacaklar şimdi.

BİRİNCİ GÖREVLİ (yumruğunu sıkar) — Kapa çenenil (Çevresine bakar, sonra kaçır; öteki görevli de arkasından gider. Kaybolurlar. Birkaç saniye sessizlik. Sonra başı dönmüş, aptallaşmış Diogenes sendeleyerek fıçısından çıkar. Kitharacının cesedini görür, yanına yaklaşır, diz çöker.)

DİOGENES — Kitharacı! Hey, kitharacı! (Kitharacının öldüğünü anlar. Yaklaşan ayak sesleri işitilir. Diogenes ayağa kalkar. Omuzları sarkmış, bitkin bir görünüşü vardır; yüzünde yenik düşmüş bir tanrı gibi sakın bir hüznün, bir şeyler olmasını bekler.)

5. HAPİSHANE

Bir hapishane hücresi. Diogenes döşeğe uzanmış. Aristodemos ayaktaadır.

DİOGENES — İşte ihtiyar, o kadar özlediğim döşek.

ARİSTODEMOS — İhtiyar sözü dinleseydin de, bunlar gelmeseydi başına.

DİOGENES (**kendini savunur gibi değil, felsefi bir gerçeği açıklarcasına**) — Onu ben öldürmedim.

ARİSTODEMOS — Yanındaymışsın, ama.

DİOGENES — Yanına gittiğimde ölmüştü.

ARİSTODEMOS — O öldürülürken sen neredeydin?

DİOGENES — Onun tam ne zaman öldürüldüğünü bilmiyorum ki?

ARİSTODEMOS — Peki, o zamana kadar neredeydin?

DİOGENES — Fıçıda.

ARİSTODEMOS (**herhangi bir şey ima etmeden gülümser**) — Fıçıda... Ve hiçbir şey duymadın ha?

DİOGENES — Sersemlemiştim. O adamlar...

ARİSTODEMOS — Biliyorum, sorgunda söylediklerini. (**Bıçağı gösterir.**) Bu bıçağın senin olduğunu kabul etmişsin.

DİOGENES — Et kesmiştim, onunla.

ARİSTODEMOS — Yemek yerken bıçak kullanır mısın sen?

DİOGENES — Yalnız değildim. Yiyeceğimi bir başkasıyla paylaştım.

ARİSTODEMOS — Kitharacıyla mı?

DİOGENES — Hayır. Bir kızla.

ARİSTODEMOS — Peki, kız neredeydi, olay sırasında?

DİOGENES — Ağabeyiyle gitmişti.

ARİSTODEMOS — Demek, o da hiçbir şey görmedi?

DİOGENES — Görmedi, elbette. Çoktan gittiydi. Ağabeyi, o adamlarla birlikte gelmişti...

ARİSTODEMOS (sözünü keser) — Dünyada hiçbir yasa, cezayı çekmekten kurtaramaz seni, Diogenes.

DİOGENES (sakin) — Onu ben öldürmedim.

ARİSTODEMOS — Yazık ki, kanıtlar aleyhinde.

DİOGENES — Kanıt değil ki, bunlar.

ARİSTODEMOS — Seni ölünün yanında bulmuşlar. Bıçak da senin... Yasa için yeter kanıt bunlar.

DİOGENES (ilk kez kızar) — Onlar öldürdüler kitharacıyı! O alçaklardan her suçu işlemeleri beklenir.

ARİSTODEMOS — Onlara karşı kanıtların var mı?

DİOGENES — Heryerde beni sıkıştırıyorlar. Bana vuruyorlar. İkisi de alçak onların.

ARİSTODEMOS — Filozof olduğun halde Diogenes, benim sana öğretmem mi gerekecek : bunlar bir adamı cinayetle suçlamak için yeter kanıt değildir. Önce sen kendini savunup aklanmasın; sonra gerekirse başkalarını suçlarsın. Seni savunacak tanıkların var mı?

DİOGENES — Kendi vicdanım var. Ben hiç kimseyi öldüremem. Şiddetten nefret ederim. Hem niye onu öldürmek istemiş olayım?

ARİSTODEMOS — Bunu sen açıklamazsan yargıçlar bir açıklama bulur.

DİOGENES — Yalan uydurarak.

ARİSTODEMOS — Gerçek ortaya çıkana dek, yalan gerçektir. Nasıl ki, her gerçek de bir başka gerçek bulununca yalan olur.

- DİOGENES** — Aristippos'tan öğrendiklerini iyi bellemişsin. Ama benim kafam bu tür felsefeyi reddeder.
- ARİSTODEMOS** — Ne yazık ki, yasa önünde hiçbir felsefe işe yaramıyor. Sonra sen yasa-dışı durumda olduğunu da unutma : bir kalpazan, bir sürgün, bir serseri, bir düzen-bozucusun. Böyle bir kimse, kuramsal olarak, cinayet de işleyebilir.
- DİOGENES (bağırır)** — Kuramsal olarak!
- ARİSTODEMOS (gülümser)** — Uygulamada da kanıtlar var.
- DİOGENES (yerinden kalkıp Aristodemos'un üstüne yürür)** — İstedığınız herhangi bir şeyi kanıtlamak işten bile değil, sizler için!
- ARİSTODEMOS (bir adım geriler)** — Yalan değil.
- DİOGENES (köpürmüştür)** — Sizler Sokrates'i de böyle mahkûm ettiniz ölüme.
- ARİSTODEMOS** — Sokrates'in davasında bir yanlışlık olmuştur. Atinalılar tören alanına onun bir heykelini dikerek, yaptıkları yanlış teslim ettiler.
- DİOGENES** — Öldürdüğünüz adamın heykelini dikmek, ne soylu, ne dokunaklı bir davranış!
- ARİSTODEMOS (alayı farketmez)** — Senin heykelini dikmezler, nasılsa.
- DİOGENES** — İstemem zaten. Alçakgönüllü bir adamım ben.
- ARİSTODEMOS** — Sen bir kâtilsin...
- DİOGENES (onun yüzüne bakar)** — Buraya niçin geldin, Aristodemos?
- ARİSTODEMOS** — Diyelim, seni kurtarmaya.
- DİOGENES** — Diyelim, hapisten kaçmak istemiyorum, ben. (Aristodemos'a yan yan bakar.) Sokrates de razı olmamıştı.

ARİSTODEMOS — Benim gibi bir yasa adamının sana hapisten kaçmanı önerebileceğini nasıl düşünürsün ki?

DİOGENES — Öyleyse? Belki, mahkemede gerçeği söylemek istiyorsundur?

ARİSTODEMOS — Yargıçlar için tek gerçek, olguların gerçeğidir.

DİOGENES — Öyleyse, beni kurtarabilecek bir takım olgular mı biliyorsun?

ARİSTODEMOS — Benim bildiğim olgular, hep seni mahkûm edecek türden.

DİOGENES — Aristodemos, yaşayacak az zamanım kaldı. Beni yalnız bırakır mısın, lütfen? Sessizlik içinde bazı sorunları düşünmek istiyorum.

ARİSTODEMOS — Ne gibi sorunları?

DİOGENES — Örneğin, geometrinin, gökbilimin, müziğin insanlara ne ölçüde yararlı olduğunu...

ARİSTODEMOS — Bir insanın ölmeden önce düşündükleri bunlar mı?

DİOGENES — Ölümü düşündüğümü sanmıyorsundur, umarım...

ARİSTODEMOS — Ölümü düşünmeyen, yaşamak istiyor demektir.

DİOGENES — Yaşamak istediğime şüphe mi var?

ARİSTODEMOS — Sana yardım edebilirim, Diogenes.

DİOGENES — Nasıl?

ARİSTODEMOS — Senin için kefalet akçası ödeyerek. Oldukça büyük bir para, ama benim ödeyemeyeceğim kadar büyük değil. Buna karşılık, yargıçlar yargılanmanı erteleyerek seni salıverirler. Güvenceleri, benim sözüm ve yatıracığım yüz mina olur.

DİOGENES (*Aristodemos'a hayretle bakar*) — Sırf beni yine Atina sokaklarında serseri serseri dolaşır ve dilenirken görmek için, yüz mina mı harcayacaksın?

ARİSTODEMOS (güler) — Sen beni aptal mı sanıyorsun, Diogenes? Yargıçlarını da o kadar saf mı sanıyorsun? Senin için kefalet akçası yatırmakla, bundan böyle yapacağın herşeyin sorumluluğunu ben üstlenmiş olacağım. Benim evimde yaşayacaksın, sana ben bakacağım : yani, bir arkhon'un, saygın bir yurttaşın gözetimi altında yaşayacaksın...

DİOGENES — Bir tür köle olarak...

ARİSTODEMOS — Bir filozof köle olamaz ki; hele Diogenes adında bir filozof hiç olamaz.

DİOGENES (alayla) — Bunu, benim iyiliğim için mi yapacaksın?

ARİSTODEMOS (kuru bir sesle) — Hayır. Kendi iyiliğim için.

DİOGENES — Karşılığında ne istiyorsun?

ARİSTODEMOS — Bilgelliğini. Konuşacağız seninle. Öğlumla konuşacaksın — birbirinizi iyi tanıyormuşsunuz zaten...

DİOGENES — İsteddiğin karşılık çok, Aristodemos.

ARİSTODEMOS — Senden istediğime oranla, ben daha çok şey vermeyi öneriyorum. İyice düşün. İki gün sonra yargılanacaksın. Bu arada söylemek istediğin bir şey olursa, haber yolla, gelirim.

DİOGENES — Senin hakkında fikrimi değiştirdim, Aristodemos. Hiç de aptal değilmişsin. Bana bir iyilik yapar mısın?

ARİSTODEMOS — Yapabilirsem eğer.

DİOGENES — Herşeyi yapabilirsin sen. O kızı mutlaka görmeliyim.

ARİSTODEMOS — Adı ne?

DİOGENES — Hipparhia. Hakında hiçbir şey bilmiyorum. Yalnız, Metrokles diye bir ağabeyi var.

ARİSTODEMOS — Onu buraya getirmeye çalışacağım, Diogenes. (Çıkar.)

DİOGENES (hücrede sınırlı sınırlı bir aşağı bir yukarı yürür; sonra durur, ayağını yere vurarak bağırır) — Zindancı gelsin! Hey, işitiyor musun? (Zindancı görünür.) Bir şey yazmak istiyorum. Bana gerekli şeyleri getirir misin?

ZİNDANCI — Yasak. Ne yazmak istiyorsun ki?

DİOGENES (doğrudan doğruya cevap vermez) — Ne dersin, gökbilim insanlara yararlı mı, sence?

ZİNDANCI (hiçbir şey anlamamıştır) — Neyin nesi o?

DİOGENES («Boş ver» anlamına elini sallar) — Geometriyi de hiç duymadın mı?

ZİNDANCI — Yok, duymadım.

DİOGENES — Peki, müziğin insana bir faydası var mı?

ZİNDANCI — Çalana ya da söyleyene para verirlerse, o zaman faydası olur.

DİOGENES — Çalana ya da söyleyene değil, dinleyene yani. Sen müzik dinlediğin zaman kendini daha zenginleşmiş hisseder misin?

ZİNDANCI (anlamaz) — Daha zenginleşmiş mi?

DİOGENES — Duyguca?

ZİNDANCI — Herhangi bir şey hissetmem.

DİOGENES — Müzik, seslerin bu çok aranan uyumu, acaba zihnimizi uyuşturumuyor mu, yalnızca — bütün yaptığı, bizi çevremizde olup bitenlerden ayırmak, zihnimizi dünyanın da uyumlu, yetkin bir yer olduğu hayaliyle kandırmak değil mi? Geometri de öyle. Şekilleri çok kesin, gerçek-dışı : evren, bu ince işli biçimlerle özdeş olamaz. Gökbilime gelince, dünyanın dışına çıkarıp, yıldızlar arasındaki uzaklıkları ölçmeye zorlamakla, seni dehşet aşağılıyor; kendini küçük, çaresiz, yararsız hissettiriyor...

ZİNDANCI (etkilenmemiştir) — Hiçbir şey anlamadım.

DİOGENES — İşte bütün bunları yazmak istiyorum.

ZİNDANCI — Yasak!

DİOGENES — Böyle «yasak» deyip duranlar, bütün insanlık tükenene dek köle kalmaya mahkûmdur — kendileri de, çocukları da, torunları da.

ZİNDANCI — Özgür bir insanım, ben.

DİOGENES — Bana bekçilik ettiğin için mi? Parmaklıkların öbür yanında olduğun için mi? Ben de pekâlâ öyle düşünebilir, kendimi özgür, seni mahkûm sayabilirim.

ZİNDANCI — Bana bak, Diogenes. Sözleriyle beni kandırmaya çalışan başkaları da oldu, ama hiçbirini bunu başaramadı. Ben hâlâ yaşıyorum, işimi yapıyorum, onlarınsa kemiklerinin arasından yeller esiyor. **(Aristodemos'la Hipparhia girerler.)**

ARİSTODEMOS — İşte, Diogenes. Çok aramam gerekmedi. Gün ağaralı beri, hapishanenin kapısında bekliyormuş zaten.

HİPPARHİA (dayanacak bir yer arar; Aristodemos'un koluna yaslanır.) — Diogenes, bu insanlar senden niçin böyle nefret ediyor?

ARİSTODEMOS — Durun biraz! Benim önümde mi konuşmak istersiniz, zindancının önünde mi? Başbaşa kalmanız yasak.

DİOGENES — Zindancı geometrinin bile adını duymamış. **(Aristodemos alınmış bir yüzle ona bakar ve çıkar. Zindancı bütün konuşma boyunca hiç kıpırdamadan susar.)**

HİPPARHİA (Diogenes'e yaklaşarak) — Ben senin suçsuz olduğunu biliyorum.

DİOGENES (onu gerginliğinden kurtarmak için) — Benim burada olduğumu nereden öğrendin?

HİPPARHİA — Bütün şehir senden söz ediyor.

DİOGENES (hafiften gururlu bir gülümsemeyle) — Demek, Atina benden söz ediyor.

- HİPPARHİA (tekrarlar) — Onu senin öldürmediğine emim ben.
- DİOGENES — Ben de eminim Hipparhia, ama mahkeme için kanıt değil bu.
- HİPPARHİA — Ben tanıklık ederim.
- DİOGENES — Ne söylersin ki?
- HİPPARHİA — Senin nasıl bir adam olduğunu anlatırım.
- DİOGENES — Daha da aleyhime olur — daha kötü olması mümkünse durumumun.
- HİPPARHİA — Uğraşacağım, her yerlere gideceğim, herkeslere çıkacağım, yargıçların önünde diz çöküp yalvaracağım...
- DİOGENES — Ne yapsan Hipparhia, kanıtları değiştiremezsin.
- HİPPARHİA — Kanıt diye bir şey olamaz ki. Onu öldüren sen değilsin çünkü.
- DİOGENES — Kanıtlar var. Beni kitharacının yanında buldular, bıçak da benim.
- HİPPARHİA — Bıçağın senin olduğunu ne biliyorlar?
- DİOGENES — Ben söyledim.
- HİPPARHİA — Ah, niçin söyledin?
- DİOGENES — Görüyorum ki, suçsuzluğumdan sen de şüphe ediyorsun.
- HİPPARHİA — Hayır Diogenes, etmiyorum.
- DİOGENES — Öyleyse, niçin söylememeliydin, diyorsun? Suçlu olmadığını bilen bir kimse gerçeği saklamaz.
- HİPPARHİA — O yalancılar gerçeği öğrenmeye lâyık mı sanki?
- DİOGENES — Gerçek tektir, iyiler için de kötüler için de, lâyık olanlar için de olmayanlar için de.
- HİPPARHİA — Ama, seni mahkûm etmek istiyor, onlar!
- DİOGENES — Becerecekler de...
- HİPPARHİA — Ne yapayım, söyle bana? Tek, senin sağ olduğunu bileyim de herşeyi yaparım.

DİOGENES — Ne mi yapasın? Atina beni yok etmeyi aklına koymuş. Bana ihtiyaçları olduğunu sanmıştım... Benim varlığıma değil... ama simgelediğim şeye. Oysa, ölü simgeleri yeğliyorlar. Bütün bir ülke bir tek kişiyi öldürmek istiyorsa, o cinayet mutlaka işlenir. Hiç kimse durduramaz bunu.

HİPPARHİA — Son gecemiz olduğunu niçin söyledin? Nereden bilmiştin?

DİOGENES — Ömrümde bir kere aklıma aptalca bir fikir geldi, o fikir de doğru çıkıverdi işte.

HİPPARHİA — Ama yine de bir kurtuluş yolu vardır. herhalde!

DİOGENES — Bir tane var!

HİPPARHİA — Nasıl?

DİOGENES — Bir çeşit köle olarak.

HİPPARHİA — Sağ kalacaksın ya, yaşasın!

DİOGENES — Köle olarak, ama Hipparchia.

HİPPARHİA — Ne önemi var? Köle Diogenes'in de bir kölesi olacak.

DİOGENES — Sen özgür bir kadın olmak istiyordun, hani.

HİPPARHİA — Sen ölürsen, benim için hiçbir şeyin anlamı kalmayacak.

DİOGENES — Yaşarsam da, kurduğum herşeyi yıkmış olacağım.

HİPPARHİA — Ölü simgelerden nefret ederim. Ölü bir simge olacağına canlı bir köpek olmak daha iyidir.

DİOGENES — Sokrates olsa böyle demezdi.

HİPPARHİA — Sokrates kibirlinin biriydi.

DİOGENES — Sen onun önünde diz çökmeye hazırdın, ama...

HİPPARHİA — Sağ olsaydı, Diogenes.

DİOGENES (konuyu değiştirir) — Baban nasıl?

HİPPARHİA — Hasta, çılgınlar gibi söyleniyor. Duaları sayesinde, tanrıların beni dirilttiğine inanıyor : Poseidon onun yakarışını işitince beni denizin dibinden çıkarıp getirmiş güya.

DİOGENES — Baban seni öyle çok seviyor ki.

HİPPARHİA — Sevme gücümü babamdan aldım ben.

DİOGENES — Evine dön, Hipparhia.

HİPPARHİA (sert ve kararlı) — Hayır! Dün senin yanından ayrıldım, bir felâket oldu. Yalnız kalmak iyi gelmiyor sana. Yaşamalısın mutlaka.

DİOGENES — Eğer ben köle olursam, bir arada olamayız seninle.

HİPPARHİA — Biliyorum. Ben de bir çalı-kadını oluncaya dek kuruyup kalacağım. (Davul sesleri işittir).

ZİNDANCI — Gitmelisin artık, güzelim. Yargıçlar geliyor.

HİPPARHİA (sararmıştır) — Diogenes, eğer sen ölürsen, ben de ölürüm o gün. (Zindancı onu kolundan tutar ve çıkış yerine iter. Hipparhia, kızgın kızgın sakalını kaşımakta olan Diogenes'e bir daha bakmadan, solgun, yürür gider.)

Diogenes'le babası, aralarında bir parmaklık.

BABA — Sanırım, bir daha görüşemeyeceğiz seninle, oğlum. Beni ölüme mahkûm etmezlerse; burada, hapis-te öleoğim. Sen de bir başka şehire ya da bir başka ülkeye gitmek zorundasın.

DİOGENES — Üzülme baba. Yine karşılaşacağız.

BABA — Nerede?

DİOGENES — Ötede. Anam da bizi bekliyor orada, değil mi?

BABA (gülümser) — Bilmem, düşünmemiştim. (Ciddileşir) Sana verecek param yok. Zaten bütün paralarım kalpti.

DİOGENES (neşeli) — Ne yapayım ben parayı? Bütün o budalalara parasız yaşanabileceğini göstereceğim.

BABA — Belki gösterirsin, ama inandıramazsın onları. İnsanlar katı yüreklidir. Sense yoksul ve kimsesizsin. Onların yapmanı istediklerini yapıncaya, söylemeni istediklerini söyleyinceye kadar, seni horlayacaklar, aşağılayacaklar, canını yakacaklar.

DİOGENES — Belki bütün insanlar öyle değildir.

BABA — Aralarında onlara benzemeyen birini bulurum mu sanıyorsun?

DİOGENES — Bilmem. Böyle biri var mı, arayacağım.

BABA — Ben sıradan bir insanım, bu gibi şeyleri anlamak güç benim için. Senin tutumunda her zaman

gizli ve yırtıcı bir yan vardı. Birçok kereler ürktüm senden. Annene benziyorsun.

DİOGENES — Onu tanımak isterdim.

BABA — Ben de isterdim.

DİOGENES — Ne demek bu, sen tanımadın mı anamı?

BABA — Şu an sağ olaydı, sanırım onu tanımazdım yine de. Tıpkı seni tanımadığım gibi. Şimdi ne yapmayı tasarlıyorsun?

DİOGENES — Gitmeyi.

BABA — Nereye?

DİOGENES — Bilmiyorum. Belki Atina'ya giderim. Oranın göğü göklerin en güzeliymiş.

BABA — Al şu abamı. Artık ihtiyacım yok ona.

DİOGENES — Ben de onu düşünüyorum. Burada ne rüzgâr esiyor, ne yağmur yağıyor.

BABA — Sana hiçbir şey veremediğime üzgünüm. Hiçbir şey biriktiremedim ki ömrümde.

DİOGENES — Paraları boşuboşuna bastın da ondan. Bir ömür boyu çalıştıktan sonra, hiç değilse, bir yana bir şeyler koyabilseydin...

BABA — Umarım bir daha bu pis işi yapmazsın — sana öğrettiğim tek sanatı.

DİOGENES — Yararsız olduğu kadar pis değil, canım. Para zararlıdır zaten. Niçin çoğaltalım onu?

BABA — Ne iş yapacaksın, peki? Bütün filozofları okumaktan başka, elinden bir sanat gelmez ki.

DİOGENES — Bir insan arayacağım.

BABA — Ama bununla yaşanmaz.

DİOGENES — Dilenerek yaşayacağım. Aramadıklarım-dan dilenerek.

BABA — Acıyorum sana oğlum.

DİOGENES — Boş ver baba. Ben, hiç kimsenin acımaya-cağı, acınmaya değer ilk insan olacağım.

BABA.— Ya nerede yatıp kalkacaksın?

DİOGENES — Yeryüzüyle gökyüzü hiç kimsenin değildir. Bak, zindancı geliyor. Benim gitmem gerek, artık.

BABA (sesinden ağladığı bellidir) — Huzur içinde git, oğlum.

DİOGENES (içtenlikle gülümser) Huzur içinde öl, baba.
(Gider.)

BABA — Ona bütün yaşamı boyunca kayıtsız kalması için yardım et, ey Zeus!

6. EFENDİSİNİN HİZMETİNDE

Aristodemos'un evi. Arkhon bir koltukta uyuklamak-tadır. Pasiphon heyecanla girer.

PASIPHON — Baba, baba, uyuyor musun? (**Aristodemos gözlerini açar.**) Korkunç bir şey oluyor! Eğer bu işe hemen karışmazsan, bir daha bu korkaklar evi-ne ayak basmam ben de!

ARISTODEMOS (sakin, tane tane komuşur) — Pasiphon, oğlum. Öfkeyle kendini kapıp koyuvermeden önce, niye kızdığını belirtmeyi öğrenmelisin...

PASIPHON (onun sözünü kesmeye çalışır) — Ben, şimdi...

ARISTODEMOS (sesini biraz daha yükselterek devam eder) — Aksi takdirde, hiç kimse senin duygularını paylaşamaz. Sen de, bir fıkra anlatmaya başla-madan, kendileri güle güle katılan kişiler gibi gül-lünç bir duruma düşersin.

PASIPHON — Sen bana burada görgü dersi verirken, bu yere batası şehirde yeni bir cinayet işlenmek üzere.

ARISTODEMOS (sakin) — Bilmiyorum ne kastettiğini, ama eğer biraz sükûnet bulur da, kafanı bir düzene sokarsan, öğreneceğimi umuyorum.

PASIPHON — Nasıl bilmezsin? Seni de hapishanenin önünde görmüşler.

ARISTODEMOS (şaşırmış gibi yapar) — Ha, Diogenes'in davasını mı söylemek istiyorsun?

PASİPHON (ateşli) — Olağanüstü bir insan o; parlak ve cüretli bir kafa ve sen onu ölüme mahkûm ettirmek istiyorsun.

ARİSTODEMOS (soğuk) — Sen davayı biliyor musun?

PASİPHON — Tek bildiğim, onun cinayetle suçlandığı. Âdi bir tertip, bu!

ARİSTODEMOS — Biz yaşlılar, kural olarak, önce bir davayı araştırırız da, onun hakkındaki görüşümüzü sonra açıklarız.

PASİPHON — Sorun o değil, ama. Bu adam haksız yere suçlanıyor ve masum olduğu halde ölecek.

ARİSTODEMOS — Peki, söylediklerini destekleyecek kanıtların var mı?

PASİPHON — Hayır yok. Ama, ben Diogenes'in bir cinayet işleyemeyeceğini biliyorum.

ARİSTODEMOS — Bunu nesnel bakımdan mı biliyorsun, öznel bakımdan mı?

PASİPHON — Her bakımdan biliyorum.

ARİSTODEMOS — Şuna dikkatini çekmek isterim ki, yasa düzeni yalnız nesnel olanı gözönüne alır. Diogenes'in adamı öldürmediğine dair senin kanıtın var mı?

PASİPHON (safça) — Bir kere, bir dostunu öldürmesi için hiçbir sebep yok.

ARİSTODEMOS — Dünyada öldürülenlerden kaçının bir dost eliyle öldürüldüğünü ancak tanrılar bilir, ya da bir kardeş eliyle, bir baba eliyle, bir oğul eliyle...

PASİPHON (aynı saflıkla) — İkincisi, Diogenes şiddete karşıydı. Hiç kimseye el bile kaldırmamıştır. Nerede kaldı ki, cinayet işlesin. Onun inançlarını biliyorum ben.

ARİSTODEMOS — İnsanların söylediklerini kuşkuyla vardır. Pratik değeri olan, olgulardır. Makedonyalı Philippos da barış ve anlayıştan dem vururdu, bi-

zimle anlaşmalar bile imzalamıştı; ama zamanı gelince ülkemizi istilâ etti.

PASİPHON (~~sınırlanarak~~) — Ne ilgisi var, bunun?

ARİSTODEMOS — İnsanların söylediklerini kuşkuyla karşılamalı.

PASİPHON — Öyle yaşanmaz ki bu dünyada. İkiyüzlükten tiksiniyim ben.

ARİSTODEMOS — Senin tiksindenle ikiyüzlülük yeryüzünden kalkacak değil.

PASİPHON — Ben Diogenes'i tanıyorum ve onun ikiyüzlü olmadığına inanıyorum.

ARİSTODEMOS — Peki, senin bu inancın onu ölüm cezasından kurtaracak mı?

PASİPHON — Onun için sana geldim ya. Çıkıp savunmalısın onu! Senin sözünü dinlerler.

ARİSTODEMOS — Maktulün vücudunda bulunan ve şimdi yargıçların elinde olan Diogenes'in bıçağı kadar keskin değil, benim sözüm.

PASİPHON — O bıçağın Diogenes'in olduğunu kim söyledi?

ARİSTODEMOS — Diogenes'in kendisi.

PASİPHON — Cinayeti işlediğini de söyledi mi?

ARİSTODEMOS — Hayır. (**Pasiphon sevinir.**) Ama önemi yok bunun.

PASİPHON — Bıçağın onun olmasının da önemi yok. Kâtil kullanmış olmalı sadece.

ARİSTODEMOS — Sen bıçağım bir kâtile verir miydin?

PASİPHON — Belki çalmıştır ondan!

ARİSTODEMOS — Diogenes bir hırsızlık ihbarında bulunmadı ki.

PASİPHON — Ben konuşayım onunla! Hapishaneye girmeme yardım et benim. Gerçeği öğreneyim!

ARİSTODEMOS — Öğrenilecek herşeyi öğrendim ben. Adaletsizlikten nefret ettiğimi de bilirsin.

PASİPHON — İnsanların söylediklerini kuşkuyla karşılamalı, demiştin. Öyleyse, bırak da kuşkulanayım.
ARİSTODEMOS (**kızmanıştır**) — Babanın söylediklerinden mi kuşkulanıyorsun?

PASİPHON — Niçin Diogenes'in söylediklerinden daha çok kuşkulanayım? Onun yanına gitmek istiyorum ben. Eğer sen yardım etmezsen, gençleri toplar, hapishanenin önüne götürürüm. Diogenes'i salıvermelerini isteriz.

ARİSTODEMOS — Ya salıvermezlerse?

PASİPHON — O zaman kapıları kırar, zorla gireriz.

ARİSTODEMOS (**gülümser**) — Diogenes şiddete karşıdır, demiştin hani.

PASİPHON — Karşı olan o, ben değilim.

ARİSTODEMOS — İnsanlar ölebilir bu arada. Suç değil mi?

PASİPHON — Özgürlük adına yapacağız, bunu.

ARİSTODEMOS — Özgürlük adına işlenen suçlara başka bir şey mi deniyor yoksa?

PASİPHON — Görüyorum ki, bakışlarımız çok farklı. Seninle ben, bir nehrin iki yakası gibiyiz. Aristodemos. Şu an evinden ayrılıyorum, bundan böyle iki düşman gibi yaşayacağız.

ARİSTODEMOS (**ellerini çırpır, bir köle gelir, Aristodemos bir işaret yapar, köle çıkar**) — Peki, nerede oturacaksın?

PASİPHON — Bir fıçıda.

ARİSTODEMOS (**gölerek**) — Diogenes bir felsefe yarattı mı bilmem, ama bir moda yarattığı besbelli.

PASİPHON (**huysuzlaşır**) — Bakıyorum da, ne Diogenes umurunda, ne kendi oğlun. (**Diogenes girer, sırtında yeni giysiler vardır.**)

DİOGENES — Beni mi çağırttın, Aristodemos?

PASİPHON (afallamıştır) — Diogenes? Hiçbir şey anlamıyorum! Özgürlüğüne kavuştun mu sen?

DİOGENES (hafiften gülümser) — Özgürlüğüme mi? Babamın lütuf ve çabaları sayesinde hapishaneden çıkarıldım.

PASİPHON (Aristodemos'un elini öper, sonra heyecandan boğulurcasına) — Ben senin bu kadar iyi yürekli olduğunu bilmezdim. Bağışla beni! Koşup arkadaşlarıma haber vereyim. (Çıkar.)

DİOGENES — Bana niçin ihtiyacın olduğunu şimdi anlıyorum, Aristodemos. Onu benim aracılığımla kazanmak istemişsin.

ARİSTODEMOS — Kötü bir hareket mi?

DİOGENES — Kurnazca bir hareket.

ARİSTODEMOS — Kabul et ki, Diogenes, burası mezardan daha sıcak.

DİOGENES — Üstelik yiyecekler, giyim kuşam... (Ansızın, hüznü) Bu giysiler, yiyecekler, yatak, özgürlük karşılığı olmak yerine, armağan olarak verileseydi?

ARİSTODEMOS — Niçin ölüm yerine demiyorsun da, özgürlük yerine diyorsun?

DİOGENES (kederli) — Evet... beni ölümden kurtardığını hiç unutmamam, her zaman hatırlamam gerek.

ARİSTODEMOS — Umarım, tatlı bir hatıra olur. (Ayağa kalkar.) Evime alışasın diye seni yalnız bırakıyorum. (Çıkmak üzereyken döner.) Ama sakın kaçmaya kalkma. Adamlarım dışarıda nöbet tutuyor.

DİOGENES (atılır) — Bir başka deyişle, ben burada hapisim.

ARİSTODEMOS — Ne biçim söz o! (Silkinir.) Sen değerli bir malsın. Ben bütün mallarımı kıskançlıkla korurum. (Çıkar.)

DİOGENES — İhtiyar tilkil (İki görevli girerler. **Diogenes tiksintiyle yüzünü buruşturur.**) Daha ne istiyorsunuz ki benden?

BİRİNCİ GÖREVLİ (saygıyla eğilir) — Buyruğundayız senin, Diogenes.

İKİNCİ GÖREVLİ — Bütün istediklerini yapmamız için emir aldık.

DİOGENES — Tek bir istediğim var : Kitharacıyı kim öldürdü, söyleyin bana.

BİRİNCİ GÖREVLİ — Biz hiçbir şey bilmiyoruz.

DİOGENES — Bilmiyor musunuz, söylemek mi istemiyorsunuz, yoksa bana gerçeği söylemek için emir almadınız mı?

İKİNCİ GÖREVLİ — Bize buyurulan, senin buyruklarını yerine getirmemiz.

DİOGENES (kazar) — Öyleyse, buyruğum, gözüme görünmemeniz. (İkisi de eğilir ve hiçbir şey söylemeden çıkarlar. **Pasiphon girer.**)

PASIPHON — Diogenes, haber verdiğim zaman arkadaşlarım ne çok sevindiler, bilemezsin! Diogenes'in özgür olduğu haberi hemencecik bütün Atina'yı yayılacak. (Diogenes'in koltuğunun ayak ucuna ilişir.)

DİOGENES — Sağ olduğumu duymasını istediğim bir tek kişi var.

PASIPHON — O kız...

DİOGENES (başıyla evetler) — Yaşamımızda, büyük ışıkların yanından körler gibi geçip gideriz de, ancak karanlığa dönünce anlarız bunu.

PASIPHON — Onu yine göreceksin.

DİOGENES — Görmüyor musun ki, bütün ömrümü babanın çatısı altında geçirmem gerek? Koşul bu.

PASIPHON — Ama köle değilsin.

DİOGENES — Bu eve bir köleden daha sıkı bağlarla bağladılar beni. Canımı Aristodemos'a borçluyum.

PASİPHON — Babam iyi yürekli ve cömerttir, gördün ya sen de...

DİOGENES — Ah Pasiphon, ne kadar genç ve safsın! (Konuyu değiştirir.) Sana ne öğretmemi istiyorsun?

PASİPHON — Senden ne öğrenmek istediğimi biliyorsun, Diogenes, nasıl özgür olabileceğimizi.

DİOGENES — Sana öğretemeyeceğim tek şey bu. Belki, bir yerlerde fena halde yanılmışımdır. İnsanların toplumunun dışında, toplumdan ve onun yasalarından özgür yaşanabilir sanmıştım; ama bak, ne kötü bir örnek oldum kendim.

PASİPHON — Yalnızsın da ondan. Aradığımızı hep birlikte gerçekleştirebiliriz.

DİOGENES (gülerek) — Hep birlikte bir insan toplumu oluştururuz — bütün iyi ve kötü yanlarıyla. Bak dostum, özgürlüğün ne üstü vardır ne altı, ne solu vardır ne sağ. Özgürlüğe ortak koşulmaz. Artık kesinlikle biliyorum ki, ülkeler, şehirler, yasalar, ordular oldukça, özgürlük olamaz.

PASİPHON — Yok edelim hepsini.

DİOGENES — Bütün bu şeyleri insanlar yapmış. Yerlerine yenilerini yaparlar, yine.

PASİPHON — Durdururuz onları!

DİOGENES — Nasıl?

PASİPHON — Zorla!

DİOGENES — Zorla mı? Kime karşı zor kullanacağız? Sana can veren, benim canımı kurtaran Aristodemos'a mı? Neyi yıkmaya kalksak, sonunda kendimize vurmuş oluruz. Benim düşündüğüme, çepeçevre bir boşluk yaratarak erişilemez.

PASİPHON — Peki nasıl olacak?

DİOGENES — Baştanberi çepeçevre bir boşluk olsaydı kendiliğinden, o zaman erişilebilirdi.

PASİPHON — Şimdi varolanla mı yetineceğiz, yani?

DİOGENES — Gitgide daha karmaşık ve daha gizli kapaklı kölelik biçimleri ortaya çıkacak. İnsanları topluma bağlayan, şimdiki gibi, kalın zincirler olmayacak; onların yerini ince, dayanıklı, nerede var görünmez ipek iplikler alacak.

PASİPHON — Böyle konuşan, filozof Diogenes mi?

DİOGENES — Evet, filozof Diogenes. Çünkü insan Diogenes bir fıçıda ölüp bir sarayda dirildi.

PASİPHON — Özgürlük düşünceden caydın mı artık?

DİOGENES — Özgürlüğü bir başka yoldan düşünüyorum şimdi.

PASİPHON — Hangi yoldan?

DİOGENES — Sevgi yolundan.

PASİPHON — Bugüne dek nefret ettiklerini mi seveceksin?

DİOGENES — Bugüne dek sevmediklerimi seveceğim, sevmediklerimi, belki sevmek istemediklerimi... Sevmeye lâyık olmadıkları halde, insanları seveceğim.

PASİPHON — Bütün insanları ha?

DİOGENES — Denizi seviyorsam, denizde kaynaşan kurtları da seviyorum mu demektir bu?

PASİPHON — Sevmekle özgür olabilir miyiz?

DİOGENES — Bilmiyorum. Özgür olabilmek için, nefretten, aşağılamadan, küstahlık ve kıskançlıktan, korku ve kibirden sıyrılmak gerek...

PASİPHON (**çok şaşırmıştır**) — Diogenes, sen bütün bu şeylerin, tanrılar şöyle bir parmaklarını oynatınca ortadan kalkıvereceklerine inanıyor musun sahiden? Uğurlu bir sabah, bütün bu sevimsiz duygulardan arınmış, yalnız sevmeye ve sevmeye yetenekli olarak uyanacağız, demek!

DİOGENES (**bir kahkaha atar**) — Uğurlu bir sabah ha! Güneş hep böyle aynı yönde dönerse, belki o tür

bir sabah da gelir... Ama bin yıl sonra, iki bin yıl sonra, on bin yıl sonra — insanlar savaştan bı-
kınca, ne köle ne de efendi olarak özgür olunama-
yacağını anlayınca, servetlerini başkasının elinden
zorla almak yerine bölüşmenin daha basit olduğu-
nu, bir an sevmenin bütün bir yıl döğüşmekten da-
ha çok değer taşıdığını kavrayınca.

PASİPHON — Neyin var senin? Daha dün, çok farklı şey-
ler söylüyordun?

DİOGENES — Dünden beri, ben sevgiden ve ölümden
geçtim.

PASİPHON — Ve şimdi farklı düşünüyorsun.

DİOGENES — Felsefe aramak demektir. Şimdi farklı bir
arayış içindeyim. (Aristodemos glr.)

ARİSTODEMOS — Pek iyi geçiniyorsunuz, bakıyorum.

PASİPHON — Tam tersine. Hiç de geçinemiyoruz.

ARİSTODEMOS — Diogenes'in daha bilgece görüşler
edinmesine sevindim.

PASİPHON (babasına döner) — Ne biliyorsun?

ARİSTODEMOS — Geçinemediğinizi söylemeden, Dioge-
nes'in felsefesinin artık senin tehlikeli fikirlerine
uymadığı sonucunu çıkardım. (Gülümsemektedir)
Diogenes'i cellâttan satın almakla iyi bir alışveriş
yapmışım. Üzülme oğlum, kısa zamanda anlarsın
Diogenes'le.

PASİPHON — Neye dayanarak söylüyorsun bunu?

ARİSTODEMOS — Onun insanları kendisine inandırma
gücüne ve çekiciliğine inancım büyük... (Gözlerini
yumup düşünür.) Hangi fikirleri savunursa savun-
sun. Hele bu fikirler büyük düzeltimler geçirdikten
sonra...

DİOGENES (sınsice) — Bana yakıştırdığın inandırma gü-
cü ve çekicilikten yararlanabilir miyim? (Aristode-

mos başıyla onaylar.) Öyleyse, şu iki alçağın benim bulunduğum yerden yok olmasını sağla.

ARİSTODEMOS — Senin onlara köle gibi buyurmaktan hoşlanacağını sanmıştım.

DİOGENES — İçimden bir ses, kitharacıyı onların öldürdüğünü söylüyor bana.

ARİSTODEMOS — Bir bilgenin kuşkusu, benim için kesin kanıttır. Bir daha görmeyeceksin yüzlerini. **(Bir an duraklar.)** Bir tek kereden başka. **(Çıkar.)**

PASİPHON — Nefret edilmesi hayvanlar ikisi de. Haydut ve kâtiler. Aristodemos kendisine hizmet etmeleri için hapisten kurtardı onları.

DİOGENES (gülümser) — Tıpkı bana yaptığı gibi.

PASİPHON — Sen kâtil değilsin ki. Onlara en aşağılık işleri gördürür.

DİOGENES — Örneğin, beni bütün gün şehirde izletir ve her yerde kovalatır.

PASİPHON — Bundan çok hoşlandıklarını da bil, ama. Kötülüklerine sınır yoktur, hiçbir şeyi sevmezler, gözlerini kırpmadan kim olsa öldürürler. **(Acımtırak)** Bunlar gibi insanları mı sevgiye döndürecek-sin? Bunlar gibi insanlarla mı özgürlüğü kuracak-sın?

DİOGENES (Pasiphon'un dediklerini dinlemez, kafası bir şeye takılmıştır) — Kitharacıyı da öldürmüş olabilirler mi, dersin?

PASİPHON — Hiç şüphesiz.

DİOGENES — Ama niçin?

PASİPHON — Bir neden olması gerekmez. Öldürme tutkusu içlerine işlemiştir onların.

DİOGENES (telâşlı) — Dostum, senden bir ricam var. Git, babanı bul. Onunla hemen konuşmak istediğimi söyle! Haydi acele et! Geç kalabiliriz yoksa. **(Pa-**

siphon omuzlarını silker ve çıkar. Diogenes düşünceye dalar ve bu gibi durumlarda hepyaptığı gibi, sakalını hırsla kaşır. Odada bir aşağı bir yukarı yürür, çıkmak durur, geri döner. Sonunda Aristodemos'la Pasiphon girerler.) Peki, ne oldu? Niye susuyorsun, Aristodemos?

ARİSTODEMOS (Diogenes'i yavaşça pencereye doğru iter)
— Bak!

DİOGENES (bakar, sonra boşuk bir ses) — Niçin?

PASİPHON — Kâtilleri asmak gerek.

DİOGENES — Yargılamadan mı?

ARİSTODEMOS — Onlar benimdi. Cellâttan almıştım zaten. Şimdi de astırdım.

DİOGENES — Bu ne biçim yasa Aristodemos?

PASİPHON — Yasaların en âdili : cana can, ölüme ölüm.

DİOGENES (sesi yaşlı bir adamın sesi gibi çıkar) — Ya Kitharacıyı onlar öldürmediyse?

PASİPHON — Yaptıkları kötülükler için birçok kere asılmayı hak etmişlerdi.

DİOGENES (korkuyla) — Ya onu öldürmediyseler?

PASİPHON (kesin) — Öldürdüler. Senin de hakkındaki bütün suçlamalar kalktı.

ARİSTODEMOS (Pasiphon'a içten pazarlıklı bir gülümsemeyle) — Neler de geçiyor aklından oğlum? Onları astırdım, çünkü benim bir altın yüzüğümü çalarlarken yakaladım. İşte bunu. (Gösterir.) Yoksa, yalnızca bir kuşku yüzünden cezalandırır mıydım onları hiç?... (Pasiphon'la Diogenes Aristodemos'a bakakalırlar.)

7. KAÇIŞ

Diogenes Aristodemos'un evine yerleşeli yıllar olmuştur. Arkhon yaşlanmış, ama hâlâ yakışıklıdır : vücudu gibi kafası da sağlamdır daha. Diogenes'le Pasiphon da olgunlaşmışlardır.

Aristodemos'la Pasiphon iki eski arkadaş gibi konuşurlar.

ARİSTODEMOS — Demek, ihtiyar Kseniades de öldü...

PASİPHON — Çok ihtiyar da değildi ,canım!

ARİSTODEMOS (yaşlanan bir adamın alınganlığıyla) —
Yok, benden çok daha ihtiyardı! Üstelik hastaydı da!

PASİPHON (babasının kendi kendini savunmaya çalıştığını anlamaz) — Senden topu topu iki üç yaş büyüktü. Hasta mıydı? Nasıl olur? Son gününe dek ayaktaydı.

ARİSTODEMOS (kendi kendisini yanıtlar gibi) — Saçmalıyorsun, delikanlı! (Koltuktan kalkarken oflayıp poflar.)

PASİPHON (endişeli) — Ne oldu baba? Bir ağrın mı var?

ARİSTODEMOS — Kaç kere söyledim bu budalalara, şu koltuğa yumuşak bir minder koyun diye! Bildim bileli serttir meret; oturmaktan kıcım tutuldu.

PASİPHON — Hiç yakınmamıştın eskiden. Zaten minde-re oturmaktan hoşlanmazdın.

ARİSTODEMOS (konuyu değiştirir) — Hep söyledim, ama bu evde sözümü dinleyen yok ki! **(Çıkmak üzeredir, kapıdayken dönüp sorar)** Arkhonluk son zamanlarda beni yormaya başladı, değil mi?

PASİPHON — Anlamadım.

ARİSTODEMOS — Daha sakın yaşamayı ve Atina yasaları üstüne yazmaya başladığım o notları sürdürmeyi düşünüyorum da.

PASİPHON — Görevinden ayrılmak mı istiyorsun?

ARİSTODEMOS — Hiç hayıflanmazdım doğrusu, ama bu yükü omuzlarımdan kim alacak?

PASİPHON — Eğer daha iyi bir adam bulunmazsa, ben geçebilirim senin yerine.

ARİSTODEMOS (gözleri parlar) — Senin resmî görevlerden hoşlanmadığını sanıyordum.

PASİPHON — Genellikle hoşlanmadığım doğru. Ama, ahmağın biri arkhon olacağına.

ARİSTODEMOS — Bu kararına çok sevindim, Pasiphon. Senin ne kadar ciddi ve akıllı olduğunu gösteriyor. **(Diogenes girer.)** Ona da danış. Diogenes onaylarsa doğru düşünüyorsun demektir. **(Gururundan yaşını belli etmemek için dimdik yürüyerek çıkar.)**

PASİPHON — İhtiyarla konuştuklarımızı duydun mu?

DİOGENES — Efendilerim görüşürken kapı dinlemek âdetim değildir.

PASİPHON — Şakayı bırak! Biz senin efendilerin değil, dostlarınız, biliyorsun. Eğer yakınılacak bir şey varsa, hemen söyle bana. Bu evde, kendini benim kardeşim gibi hissettiğini bilmek istiyorum.

DİOGENES — Yakınılacak bir şey varsa, o da burada bana çok önem verilmesi. Sen de baban da bana fazla sevgi gösteriyorsunuz. Oysa, ne olsa, bir yabancıyım ben.

PASİPHON — Hiç de yabancı değilsin. Bizim en sevgili dostumuzsun. Eğer sana gösterdiğimiz sevgi ve dostluk yeterli değilse, bizim için ayıp. Sana, lâıyık olduğun değeri veremeyecek **kadar değersiz olduğumuzu** gösterir, bu.

DİOGENES — Bu kuşkulara ne gerek var, Pasiphon? Bana bu evde gösterilen sevgi ve saygıyı, hiçbir zaman hiçbir yerde görmedim ben. Bütün ömrüm boyunca her ikinize minnettarlık duyacağım — zaten yaşamamı da Aristodemos'a borçluyum.

PASİPHON — Babamın yaptığı iyiliği fazlasıyla ödedin sen; öyle ki, biz sana minnettarız. Hele ben, bugün eğer kafam eskisinden daha aydınlıksa, yalnız sana borçluyum bunu.

DİOGENES (gülmeye başlar) — Yahu, niye böyle karşılıklı güzel sözler söyleme yarışma girdik senin? Bir barış anlaşması falan mı yapacağız?

PASİPHON (o da neşelenir) — Bir karar vermek üzereyim de. Ama önce senin fikrini almak istiyorum.

DİOGENES — Ne o, evlenecek misin?

PASİPHON — Babamın yerine arkhon olmayı düşünüyorum.

DİOGENES (şaşar) — Sen mi?

PASİPHON — Benim bu göreve uygun olmadığımı düşünüyorsan, açık söyle. Diogenes'in böyle bir karara karşı çıktığını bilirim, memnunlukla cayarım.

DİOGENES (bakışları hafiften hüzünlenir) — Tam tersine, Pasiphon, seni bu makamı dolduracak en uygun, en değerli kişi sayıyorum. Zekâ, adalet duygusu, gerçek sevgisi, dürüstlük, cesaret, özgürlük kaygısı, tek bir insanda nadiren biraraya gelir. Sendeyse bunlar bol bol var.

PASİPHON — Ama bu kararımdan yine de pek memnun olmuş görünmüyorsun.

DİOGENES — Memnunum, fakat aynı zamanda hüznölendiren bir şey de var. Bu duygumu sana açıklamak güç.

PASİPHON — Diogenes, söyle lütfen : eğer bir sakınca görüyorsan, kalkıştığım işte küçük bir sakınca da olsa, dürt beni, uyar, uyandır, kafama vur — hani, bir budalanın sonradan, ah ayağım kırılıydı da bu adımlı atmasaydım diyeceğı bir durumda, ona nasıl engel olursan, öyle engel ol bana.

DİOGENES — Hayır, hiçbir sakınca yok. Yalnız... nasıl anlatayım... Sen de ben de biraz büyüdük, yaşlandı galiba.

PASİPHON (onu yakasından tutup sarsar) — Niçin bana dosdoğru, bu göreve lâıyk olmadığımı söylemiyorsun?

DİOGENES (sakın) — Buldum! Beni üzen, senin lâıyk olunan. Şimdiye kadar senin ve benim bir işe yarayabileceğimizi düşünmemiştim de hiç, hüznüm ondan.

PASİPHON (Diogenes'in yakasını bırakmaz) — Arkhon olursam inançlarımdan vazgeçmek zorunda kalacağımı mı düşünüyorsun?

DİOGENES — Vazgeçmezsin onlardan, eminim. Görevinde kullanılırsın.

PASİPHON — Kötü mü olur, bu? (*Sessizlik.*) Cevap ver?

DİOGENES — Görevin için iyi olur; senin içinse, bilemiyorum. (*Pasiphon'un elinden yakasını kurtarır.*)

PASİPHON — Bilemediğıine inanmam! Ne düşündüğünü niçin saklıyorsun benden?

DİOGENES — Bak... bir fikri birinin ya da bir şeyin yararı için kullanırsan, o fikir artık senin olmaktan çıkar, bir şeyler yitirir, belki özünü, varolma nede-nini. Sana benzemez olur, gitgide yararına kullanıldığı adama ya da işe benzemeye başlar...

PASİPHON — Fikirlerin bencil nedenlerle, sırf ruh ya da kafa zevki için saklanmaması gerektiğini, fikirlerin bütün insanların malı olmasını, bir işe yaramasını, yağmur gibi yayılıp toprağı bereketlendirmesini bana öğreten sen değil miydin?

DİOGENES — Evet, bunu ben öğrettim sana.

PASİPHON — Yapacağım da bu, işte. Olacak olan, bu.

DİOGENES — İyi öyleyse.

PASİPHON — Yalan söylüyorsun dostum; iyi değil diye bir duygun ya da bildiğin var.

DİOGENES (eza içinde) — Bildiğim yok, inan ki. Duygumsa aldatıcı olabilir.

PASİPHON — Duygun, herhalde değişeceğim için — babamın yerine geçince ona benzeyeceğimden kuşkulanıyorsun. Ama unutuyorsun ki, yaptığı görevi anlamlandıran İnsandır ancak!

DİOGENES (elinin tersiyle Pasiphon'un karnıra dostça vurur) — Gel haydi, müzik üstüne dün başladığımız tartışmaya devam edelim, iyisi mi?

PASİPHON (kederlenmiştir) — Demek ki, dediklerimi kabul etmiyorsun.

DİOGENES (toksözlülükle) — Demek ki, dediklerinin hepsini kabul ediyorum.

PASİPHON — Seni düş kırıklığına uğratmayacağım, Diogenes. Söz veriyorum sana.

DİOGENES — Eminim bundan, Pasiphon.

PASİPHON (Diogenes'i kucaklar) — Gidip, Aristodemos'a saltanatının sona erdiğini haber vereyim. Bundan sonra Atina'yı biz yöneteceğiz. Yarınki özgürlüğün yolunu açacağız. Başka yasalar hazırlayıp halkı değiştireceğiz, bütün ülkelerle barış içinde yaşayacağız, kölelere özgürlüklerini vereceğiz, halkı filozoflardan yaşamayı, düşünmeyi, duymayı öğrenmeye zorlayacağız. Yaşa Diogenes! (Aceleyle çıkar. Dio-

**genes onun arkasından bir süre bakar. Sonra elle-
rini çırpar. Bir köle gelir.)**

KÖLE — Buyur, Diogenes.

DİOGENES — Çabuk benim abamı, torbamı, sopamı getir. Eski abamı! (Köle gidip Diogenes'in torbası ve sopasıyla birlikte eski abasını da getirir — hani babasının verdiği abayı. Diogenes abayı gıyer. Köleye) Pasiphon'a söyle, arkhon olarak verdiği ilk buyruk yerine getirildi. (Torbasını omuzuna asar ve çıkar. Köle hiçbir şey anlamadan orada kalakalır. Aristodemos ve Pasiphon girerler.)

ARİSTODEMOS — Diogenes'in kararını onaylamasına sevindim. Senin bilgece düşündüğüne en iyi kanıt bu.

PASİPHON — Pek sevinçle kabul etmedi, ama yürekten kabul etti.

ARİSTODEMOS (köleye) — Git, Diogenes'i çağır. Hep birlikte eğlenelim istiyorum. Biraz da şarap getir.

KÖLE (Pasiphon'a) — Efendim, Diogenes, arkhon olarak verdiğiniz ilk buyruğun yerine getirildiğini size bildirmemi söyledi.

PASİPHON (afallar) — Ne buyruğu? Diogenes alay ediyor benimle yine... Git, çağır dostumu, biraz da şarap getir, babamın dediği gibi!

KÖLE — Diogenes eski abasını, torbasını, sopasını istedi.

ARİSTODEMOS — İyi, iyi... Git çağır haydi.

KÖLE — Gitti, ama.

ARİSTODEMOS (hayretle) — Ne, ne? Koş, tut onu. Benim dönmesini rica ettiğimi söyle... emretmiyorum, rica ediyorum. (Köle çıkmaya davranır.)

PASİPHON — Dur! (Köle durur.) Bırak gitsin.

ARİSTODEMOS — Oğlum, Diogenes bizimdir, unutma; ölünceye dek bağlı bize.

PASİPHON (kederli) — Baba, Diogenes'in niçin gittiğini

anlamıyorsun galiba sen. ... Ben yeni yeni anlamaya başladım. Yıllardır, yanımızda kaldığı bütün bu süre boyunca yalnız bir tek şey istedi : özgür olmak. Şimdi artık özgür olabileceğini aklı kesiyor.

ARİSTODEMOS — Ama ben ona oğlummuş gibi baktım, öyle davrandım. Sen kardeşiydin onun. Herşeyi vardı : evi, giysileri, yiyeceği, sıcağı, dostları, sevgisi...

PASİPHON — Bir tek şeyi yoktu : özgürlüğü.

ARİSTODEMOS — Özgürdü de. Her istediğini yapabiliyordu. Başına bekçi dikmemiştim ki.

PASİPHON — Anlamıyorsun baba. Diogenes'in istediği bir başka çeşit özgürlük.

ARİSTODEMOS — Onu geri çağtırmazsan pişman olacaksın.

PASİPHON — Diogenes gitmeyi aklına koymuşsa, öylesi onun için daha iyi demektir.

ARİSTODEMOS — Dostun senin o. Tam da kendisine danışman gerekeceği sırada gitmesine izin vermemelisin.

PASİPHON — Ne yapacağımı kendim bilmem daha iyi. Eğer Diogenes'siz de herşeyi kendi başıma yapmazsam, bana emanet ettiğin bu göreve lâayık değilim demektir. Belki o da bunu düşündü.

ARİSTODEMOS — Pasiphon, gel bu ihtiyarın sözünü dinle : çağirt Diogenes'i geriye.

PASİPHON (sabırsızlanır) — Baba, sözünü dinlemezlik etmem. Ama, Diogenes hakkında kendi bildiğimi yapmam daha iyi olacak.

ARİSTODEMOS — Emredebileceğimi unutma ama.

PASİPHON — Bugünden itibaren emirleri benim verdiğimi unutma sen de. (İki adam birbirlerinin gözüne dindik bakarlar; bakışlarında bir kurgınlık ve kırgınlık yoktur, anlarlar birbirlerini. Yine de aralarında bir gölge vardır : Diogenes'in gölgesi.)

:8. KARIŞIKLIK VE UZLAŞMA (I)

'Başlangıçta gördüğümüz Atina sokağı. Diogenes, sırtında babasının eski abası, torbası omuzuna asılı, Yaşlı Adamın evinin önünde durup sopasıyla kapıya vurur. Hiç kimse çıkmaz. Yine vurur, daha hızlı, daha hızlı. Köpek havlamaları işitilir. Yandaki evden bildiğimiz kadın çıkar. KADIN — Elinde Herakles'in âsâsı olsaydı bile, uyandıramazdın onu. Hem bu kadar hızlı vurma, köpekleri ürkütüyorsun.

DİOGENES — O ihtiyara bir parça kızarmış etle ekmek borcum var. Yıllar önce vermişti bana.

KADIN — Sen de şimdi borcunu ödemeye mi geldin?

DİOGENES — Hayır, biraz daha istemeye.

KADIN — Et kemiğe döndü, kemikler toprak oldu. Yaşlı Adam çoktan öldü, Diogenes.

DİOGENES — Demek, hatırlıyorsun beni...

KADIN — O zamandan beri, bu sokaktan çok Diogenes'ler mi geçti sanırsın?

DİOGENES — Korkarım, geçmemiştir.

KADIN — Bir geceliğine mi yatak arıyorsun, yoksa ömrün geri kalanı için mi?

DİOGENES — Ne o, sen evlenmedin mi daha?

KADIN — İstemedin ki sen beni.

DİOGENES — Fikrimi değiştirebilirim belki.

KADIN — Ne zaman?

DİOGENES — Şimdiye kadar yanıldığımı anlarsam.

- KADIN — Ben, senin gibi filozoflarla evlenmem artık.
- DİOGENES — Benim gibi mi?
- KADIN — Kararsız filozoflarla yani.
- DİOGENES — Sen hiç kararlı filozof gördün mü?
- KADIN — Herhangi bir türden filozof görmedim ben.
Bir seni gördüm, yetti.
- DİOGENES — Tek bir filozofla yetinen ilk kişisin sen.
- KADIN — Bana cevap vermedin hâlâ : o yatağı istiyor musun, istemiyor musun? Sana sunacak fazla yiyeceğim yok.
- DİOGENES — Cevabımı hemen şimdi mi istiyorsun? Biraz beklesen olmaz mı?
- KADIN — Yıllardır bekliyorum. Yaşlandım.
- DİOGENES — Doğru değil bu! Eskisi kadar güzelsin yine.
- KADIN — Sana çirkinleştim demedim ki, yaşlandım dedim.
- DİOGENES — Hâlâ karabasanlar görüyor musun uykunda?
- KADIN — Yalnız karabasanlar. Oysa, dünyayı verirdim, güzel düşler görmek için. (**Kapısını ardına kadar açar.**) Girecek misin içeri?
- DİOGENES — Yatağını bana kaç geceliğine vereceksin?
- KADIN — Ömrün boyunca.
- DİOGENES — Fazla cömert insanlara dayanamam. Verebileceğin şeyi niçin ille de ömür boyunca vermek istiyorsun? (**Kadın susar.**) Ben sana söyleyeyim : çünkü bir şey alırken, ömür boyunca almak istiyorsun da ondan!...
- KADIN — Sana bu yatağı ömür boyunca veriyorum!... Sana yaşamımı ömür boyunca veriyorum!... Böyle diyebilmekten daha güzel ne vardır ki?
- DİOGENES — Sana bu yatağı, ona ihtiyacın olduğu sürece veriyorum... Sana yaşamımı, onu istediğin sürece veriyorum... Böyle diyebilmek daha da güzel

KADIN — Sen kötü, kuşkulu, bıkkın bir adam gibi konuşuyorsun.

DİOGENES — Fikrini değiştirebileceğini bilen bir adam gibi konuşuyorum.

KADIN — Doğadan maymun iştahlı mısın sen?

DİOGENES — Hayır, doğadan doğrucuyum.

KADIN — Doğruculuk mu isteriz Diogenes, yoksa hayaller, umutlar, düşler mi?

DİOGENES — Gerçeği isteriz. Kötülükler yalandan doğar hep. Doğruyu söylememekten, bilmemekten ya da söylemeye korkmaktan.

KADIN — Yalan senin dediğin. Kötülükler yalnız gerçekten doğar! Sen bana güzel olduğumu söylerken yalan söyledin bana; çünkü iyi yüreklisin, çünkü bir yalanın gerçekten daha sıcak, daha yumuşak, daha tatlı olduğunu biliyorsun.

DİOGENES (**sıkılır**) — Yalan söylemedim ben.

KADIN — Söyledin, bal gibi söyledin! Sürdüğüm bu çirkin ve ahmakça yaşam, bana yalanı gerçekten ayırmayı öğretti. E, gelmiyor musun?

DİOGENES — Uğrayacağım bir iki yer daha var, sonra gelirim.

KADIN — Yine yalan söylüyorsun, işte. Bir daha gelmeyeceğini pekalâ biliyorum.

DİOGENES — Niçin yalan söyleyecek mişim sana?

KADIN — İyi yüreklisin de ondan. Yalan iyi yüreklilikten kaynak alır.

DİOGENES (**başını esefle sallar**) — Ne korkunç saçmalık! «Yalan iyi yüreklilikten kaynak alır»mış! Gir evine mutsuz kadın ve bekle beni! Eğer gelmezsem, o zaman haklıymışım dersin.

(Kadın Diogenes'e kötü kötü bakar ve evine girer. Diogenes yürür. Az sonra, Aristodemos'un kölesi yetişir, ona.)

KÖLE — Diogenes, efendim Pasiphon gönderdi beni.

DİOGENES — Ne o. yeni arkhon beni sarayına mı çağırıyor? Yoksa, yiyecek ve yatacak yer istemek için kapıları vurmamı mı yasaklıyor? Belki dilencilığe karşı yeni bir yasa çıkarmıştır ha.

KÖLE — Efendim dilenmek zorunda kalmayasın diye, sana bu yemekleri gönderdi.

DİOGENES — Ben ondan böyle bir şey istemedim ki!

KÖLE — Pasiphon pekâlâ biliyor ki, ondan herhangi bir şey istemeye gururun elvermez.

DİOGENES — Efendin beni tanımaya başlamış. (Yemekleri alır.) Bana bir de döşek gönderdi mi?

KÖLE (omuzlarını silkerek) — Yo, yalnız bunları. Ama bir buyruğu daha var. (Bağırır.) Yaşasın Diogenes! (Diogenes kahkahalarla güler. Köle ona aval aval bakmaktadır, sonra kaybolur. Diogenes Kadının evine döner. Kapıyı vurur. Kadın çıkar.)

KADIN (şaşırmıştır) — Geri geldin demek. Öyleyse yalan söylememişsin bana...

DİOGENES (yemek paketlerini onun eline tutuşturur) — Al bunları, senin de yiyecek bir şeylerin yoktu.

KADIN — Yaşlı Adam mı dirildi yoksa? (Diogenes susar.) Girecek misin içeri?

DİOGENES — Uğrayacağım yerlere gitmedim daha.

KADIN — Demek yalanmış söyledğin.

DİOGENES — Hayır, geri geldim çünkü. Yalan gerçektir, gerçek de yalan. Ah, şu Sokrates'in şakaları.... (Diogenes uzaklaşır. Kadın kızgınlıkla onun arkasından tükürür.)

BİR ARA

Diogenes, kumların üstüne oturmuş, belden yukarısı çıplak, güneşlenmektedir. İskender —ki yakınlarda Büyük İskender olmuştur— görkemli, dehâsının tam bilincinde, efsaneyle tarih arasındaki yeri belirsiz ilk dünya fâtihi, Eski Yunan'ın utancı ve umudu İskender, tek efsanesi köhne bir fıçıya dayanan adama yaklaşır.

İSKENDER (Diogenes'in arkasında durur) — Hey yurttaş, niçin yolumda duruyorsun? Ben, büyük imparator İskender'im

DİOGENES (başını çevirmeden) — Ben de Köpek Diogenes'im.

İSKENDER — Diogenes mi? Senden söz ettiler. bana. Takdir ettim seni.

DİOGENES — Bana da senden söz ettiler, ama ben seni takdir etmedim.

İSKENDER — Hayli cüretkârsın, Diogenes.

DİOGENES (ancak şimdi İskender'e bakar; gülümsemektedir) — Hayli. Beni takdir ettiğini söylememiş miydin?

İSKENDER — Benden hiç korkun yok, bakıyorum.

DİOGENES — Sen iyi yürekli misin, kötü yürekli mi?

İSKENDER — Diyelim ki iyi yürekliyim.

DİOGENES — İyi yürekli bir adamdan kim korkar?

İSKENDER (Diogenes'in başını çevirdiğini görünce, gider onun önünde durur) — Güneşlenmekten hoşlanıyorsun, Diogenes.

DİOGENES — Senin yapamayacağın bir şey bu, İskender. İnsanları öldürmekle pek meşgulsün.

İSKENDER — Ben öldürmem, fethederim. İnsanları fethederim.

DİOGENES — İnsanları fetheden benim. Kafamın gücüy-le: Sen olsa olsa köleleri fethedersin.

İSKENDER — Aşağılamam erişemez bana. Öyle yükseğim ki.

DİOGENES (bilindiği gibi, 99 yaşındaki Diogenes'le 33 yaşındaki İskender aynı gün öleceklerdir; onun için bir bilici gibi konuşur) — Bir gün sen de benim yanıma ineceksin. O günden sonra, gecenin soğuşundan başka hiçbir şey erişemeyecek sana : ne insanların aşağılamaları ne de tapmaları

İSKENDER — Ne oldu sana da böyle konuşuyorsun, ihtiyar geveze? Sarhoş falan mısın?

DİOGENES — Değilim, delikanlı. Senin tersine, yalnız temiz su içerim ben. Yalnız isterdim ki, aşağılamam erişsin sana, hatta memnun etsin seni. Canlı olduğunun bir işareti olurdu, bu.

İSKENDER — Bir savaşçının ölümü düşünmeye vakti yoktur.

DİOGENES — Bak, bunu kıskandım işte. En güzel şey : yaşamak ve ölümü düşünmeye vakti olmamak!

İSKENDER — İstersen, seni maiyetime / yanıma alırım.

DİOGENES — Savaşçı değilim ki, ben.

İSKENDER — Filozofsun. Çelik bir kolun yanında altın bir kafadan daha iyi ne olabilir?

DİOGENES (neşeyle göz kırpar) — Ama bir gün o çelik kol, altın kafayı koparıverir sonra.

- İSKENDER (takılmaya devam eder)** — Senin kafan işte bunun için altından. Koparılmasın diye eğmiyorsun.
- DİOGENES (o da oyunu sürdürür)** — Kendi canım pahasına, çeliğin altına üst gelmesini ilk deneyen ben olmak istemem, İskender.
- İSKENDER (şakaya son verir)** — Yeterince kafa kestim ben. Bir de dostumun kafasına niye göz koyayım?
- DİOGENES** — Biraz ileri gidiyorsun ama. Seninle nereden dost oluyormuşum ben?
- İSKENDER** — Olabilirdik.
- DİOGENES** — Yahu, hangi şeytan benimle dost olabileceğini düşünüyor, sana? Bir baksana, bende dost olabilecek göz var mı?
- İSKENDER** — Seni danışmanlarımın arasına alabilirim.
- DİOGENES** — Senin keyfin olunca yiyip içeyim diye, değil mi? Yok, sağol. Ben güneşte gevreyip, kendi canım çekince turp yemeği yeğlerim.
- İSKENDER** — Benden bir şey dile, öyleyse.
- DİOGENES** — Azıcık yana çekil, gölgen üstüme düşüyor.
- İSKENDER (çekilir)** — Bak, bu iyiliğimi unutma. **(Bir duraklama.)** Senin alay eden bir sürü insan var, Diogenes.
- DİOGENES** — Umurumda değil. Seninle alay etselerdi, hemen orada kafalarını uçururdun. Ancak özgür bir insan başkalarının neyle alay ettiklerini umursamayabilir.
- İSKENDER (gülerek)** — Özgür bir insan mı? Benim ayaklarımın dibinde yatan bir dünyada ha?
- DİOGENES** — Ben de senin, bir tanrı kadar alımlı ve yakışıklı olan İskender'in ayaklarının dibinde yatar gibi görünüyorum. Fakat sen şimdi yürüyecek olsaydın, benim üstüme mi basardın, yoksa çevremi mi dolanırdın?

İSKENDER — Dolanırdım elbette.

DİOGENES — Görüyorsun ya! Ben senin buradaki varlığına boş verebiliyorum da, sen koca imparator, dünya fâtihi, benim varlığımı hesaba katmak zorunda kalıyorsun! yoluna gitmek için çevremi dolanacaksın.

İSKENDER (bozulur) — Sandaletlerim kirlenmesin diye.

DİOGENES (bir çocuk masumluğuyla) — Ya da ayak bileğini burkmamak için.

İSKENDER — Sahiden, yokluk ve yoksulluk içinde yaşamak hoşuna gidiyor mu senin?

DİOGENES — Buna yokluk ve yoksulluk mu diyorsun? Kum benim, güneş benim, hava benim. Hiç kimse onları benden alamaz. Oysa, senin egemenliğin altındaki topraklar, her an elinden alınabilir.

İSKENDER — Neyim varsa, fethettim onları ben.

DİOGENES — Benim gibi böyle herşeyi hazır bulunca, değer miydi fethetmeye sence?

İSKENDER — Başka insanların sadakasıyla yaşamak hoşuna gidiyor mu?

DİOGENES — Ya sen, başka insanların korkusuyla yaşamak, senin hoşuna gidiyor mu?

İSKENDER — Saygı korkuya eşlik eder.

DİOGENES — Nefret de.

İSKENDER — Eder belki. Ama sadaka verdiği kişiyi, aşağılar herkes.

DİOGENES — Aşağılanma nefretten daha sağlıklı bir şeydir, inan ki. Aşağılanmaktan ölen görülmemiştir.

İSKENDER — Benimle gelsen, bütün insanlık şimdi de, gelecekte de bilirdi ki, Diogenes Büyük İskender'in yanında idi .

DİOGENES — Bir pınarın yanındaki mantar gibi.

İSKENDER — Bir gün öleceksin, hiç kimse sen kimdin ne zaman, nasıl öldün bilmeyecek.

DİOGENES — Yok, bilecekler ki, Büyük İskender'i azıcık kızdırdım ve bütün zamanların en büyük kralından şu kadar gün, şu kadar ay, şu kadar yıl sonra öldüm. Ya da belki onunla aynı gün.

İSKENDER (bir şaka yapılmış gibi içtenlikle güler) — Demek ki, yine bana bağlı olacaksın.

DİOGENES (o da neşelenir) — Ben öldükten sonra, isterlerse bir kurbağaya bağlasınlar beni — ne farkeder ki? Şimdiyse, dünyadan da özgürüm, İskender'den de, ölümden de, yaşamdan da.

İSKENDER — Askerlerime buyurup seni bağlatsam, kralarının kölesi yaptırsam seni, özgür olmazdın ama.

DİOGENES — Özgürlük, ellerin ve ayakların özgürlüğü değildir ki.

İSKENDER — Ya onlara seni öldürmelerini buyursam?

DİOGENES — İşte o zaman tam özgür olurum!

İSKENDER — Görüyorum ki, hiçbir şeye aldırdığın yok senin.

DİOGENES — Peki, sen niye kederlendin öyle? Aldırdığın için mi?

İSKENDER (bir dakika sustuktan sonra) — Evet, her şeyi dert edinmem gerekiyor kendime.

DİOGENES — Zavallı! (Ayağa kalkar.) Dünyanın bütün o tozlu yolları boyunca, ne endişeler, ne eziyetler çekeceksin, ne ağır bir yük taşıyacaksın sırtında! Acıyorum sana, İskender!

İSKENDER (kuma oturur) — Ben de acıyorum kendime, Diogenes. (Filozofa bir çeşit oğul sevgisiyle bakar.) Eğer İskender olmasaydım, bilir misin ne olmak isterdim?

DİOGENES — Ne?

İSKENDER — Diogenes.

9. KARIŞIKLIK VE UZLAŞMA (II)

Fıçı-evreni yanında Diogenes ile Pasiphon.

DİOGENES — Niçin geldin?

PASİPHON — Dostumu görmeye.

DİOGENES — Kafama dikilip de, senin iyi yürekliliğine ne kadar borçlu olduğumu mu hatırlatmak istiyorsun? Yoksa, ikametgâhımı mı haczettireceksin?

PASİPHON (Diogenes'e şaşkın şaşkın bakar, sonra patlar) Diogenes, bir domuzsun sen!

DİOGENES (gerçekten keyiflenmiştir) — Hele şükür, beni acınası görmeyen bir adam çıktı, sonunda! İyi dedin, Pasiphon. Ben bir domuzum, domuz olmakla övünürdüm de, gerçekte bir köpek olduğumu bilmeseydim. Nasıl, ihtiyar Aristodemos iyi mi?

PASİPHON — Seni özleyip duruyor.

DİOGENES — İnanırım. Büyük cömertliğinin esirgediği kişiyi özlüyordur. Aristodemos'un yüce gönüllülüğü aklıma geldikçe kanım donuyor. Tam tutamadığım, kavrayamadığım, üstüne herşeyi bilmediğim bir olay bu. Sabrım tükeniyor.

PASİPHON — Onun ikiyüzlü olduğundan mı kuşkulanıyorsun?

DİOGENES — Fazla zeki olduğundan. Bu, ya çok iyi ya da çok kötü yürekli insanların bir niteliğidir. Birinden çok hoşlanırsan, sen de çok zekiysen, onu tutabilmek, kaçırmamak için elinden geleni yaparsın.

PASIPHON — Pek anlamadım dediğini.

DIOGENES — Ben de tam anlamıyorum daha. Ama bazan merak ediyorum. Aristodemos, kitharacıyı öldürdüklerini önceden bilmeseydi, o iki alçağı astırır mıydı?

PASIPHON — Biliyordu belki de. Her yaptıklarını ona söylerlerdi.

DIOGENES — Öyleyse, benim suçsuz olduğumu bile bile, yargıçların beni ölüme mahkûm etmelerine razı olur muydu, pazarlığı kabul etmeseydim?

PASIPHON — Aristodemos ihtiyar ve ihtiraslıdır, ama namussuz değildir.

DIOGENES — Yine de... evinize alabilmek için, ölüm cezasının beklediğine inandırdı beni, ama.

PASIPHON — Bizimle kaldığına pişman mısın? Bir düşün : beni sen yarattın.

DIOGENES — Seni belki gerçekten ben yaratmışındır, ama bir başkasını da yitirdim. (Kısa keser.) İşlerin nasıl gidiyor?

PASIPHON — Yasaları, köklerinden başlayarak değiştirmeye çalışıyorum, uygulanma biçimlerini de.

DIOGENES — Önce yapraklara, sonra dallara, gövdeye, en son da köklere baksan daha uygun olur.

PASIPHON (ateşlenir) — Şehri iyi bir düzene sokmalıyız, Diogenes! Niye insanlar habire yolları tozutupuyorlar, sanıyorsun ki? Çünkü artık kim olduğumuzu bilmiyoruz biz. Silâh tutmayı da, âlet kullanmayı da unuttuk, üstelik bu ülkenin yurttaşları olmanın gururunu gitirdik. İlk önce tembellerden kurtulmalıyız.

DIOGENES — Tembellerden kurtulmak için, benimle başlaman gerekecek.

PASIPHON — Şaka bir yana Diogenes, senin gibileri topluma çok yararlı, bence. Gençler neyin iyi olduğunu,

gerçeğe, insan kafasına, özgürlüğe saygıyı senden öğrenecekler.

DİOGENES — Taşkafalının, Sersemin birisin sen! Atina dirilişinin peygamberi yapmak için bula bula beni mi buldun? O Demosthenes delisi gibi, Atinalıları çevreme toplayıp kafalarını ütölememi mi istiyor-sun? Defol git buradan, yoksa seni taş tutarım.

PASİPHON (Diogenes'in tehditlerine aldırmaz) — İnsanları çevrene sen toplayacak değilsin, seni dinle-meye onlar kendiliklerinden gelecekler.

DİOGENES (sahiden öfkelenmiştir) — Bana bak Pasip-hon, bana bak kuş beyinli, eğer beni bir devlet gö-revine atamak için geldinse buraya, dişlerimi etine geçirmeden pılını pırtını toplayıp git başımdan. Eli-ni kuduz bir köpeğin ağzına sokmaya kalkma! Sen benimle dostluk mu etmek istiyorsun, suç ortaklı-ğı mı?

PASİPHON — Ya sen ne istiyorsun?

DİOGENES — Beni fıçımda bırak, sen git kurtar yurdu nu. Sıç...

PASİPHON — Sus be!

DİOGENES — ...mışım senin bu dünyanın içine! Senin de bana ihtiyacın yok, benim de sana! Koyuverelim birbirimizin yakasını, bak ne güzel yaşayacağız ay-rı ayrı...

PASİPHON (ciddidir) — Diogenes, senin bu lâflarından usandım artık; tembellik ve korkaklığın damgasını taşıyor onlar! Sen insandan doğdun, fıçıdan değil; (fıçıya işaret eder) yalnız şunun için yaşayamazsın, bunca insanın sana ihtiyacı varken.

DİOGENES (omuzlarını silker) — Benim ihtiyacım yok onlara.

PASİPHON (öfkeli, sesini yükseltir) — Yalan bu; yana çekilip herşeyi seyretmek, herkesi küçümsemek ve

kendin hiçbir şey yapmamak için senin uydurduğun bir yalan! (Haykırır) Sen hem yalancısın, hem de korkaksın!

DİOGENES (karşı çıkacak hali kalmadığı için, hısteryaya kapılıp bağırır) — Bağırma bana!

PASİPHON (sükûnetle) — Diogenes, inan bana, seni şu dünyanda kalamazsın hep. (Fıçıyı gösterir.) Çok küçük. Bir gün soluksuz kalıp boğulacaksın içinde.

DİOGENES — Nereden biliyorsun?

PASİPHON (şaşkın) — Neyi nereden biliyorum?

DİOGENES (rahatlayarak ohlar) — Oh, söylememişim demek sana.

PASİPHON — Benden sakladığın sırların olduğunu bilmiyordum.

DİOGENES — Yalnız bir tane var.

PASİPHON (kaşları çatılır) — Öyleyse, benim dostluğuma tam güvenmemişsin.

DİOGENES (konuyu değiştirmek ister) — O başka delikanlı, çok başka. (Kollarını iki yana açar) Bak, ben bir domuz olduğumu kabul ediyorum. (Aralarındaki gerginlik birden kalkıverir, ikisi de gülmeye başlarlar.)

PASİPHON — (gülerek) — Peki, ya neymiş o sırrın?

DİOGENES (artık farklı bir ruh halindedir) — Ölümümün sırrı.

PASİPHON (yine güler) — Öldün mü ki sen?

DİOGENES — Hayır taşkafalı, ölmedim daha. Ölmemin doğru olacağına karar verince, ama yalnız ben karar verince, soluğumu tutacağım ve...

PASİPHON (işin tekniğini merak etmiştir) — Yani ağzını burnunu ellerinle mi kapayacaksın?

DİOGENES (teknik ayrıntılara girmez) — Saçmalama! Soluk almayacağım, işte o kadar.

PASİPHON — Olamaz! Bunu yapabilmek için insanüstü bir istem gücün olması gerekir. Hiç kimse kendisini bir daha soluk almamaya zorlayamaz.

DİOGENES — İstem gücü değil, bir uyum sorunu bu. İnsanın aklıyla bedeni yetkin bir uyuma erişince, herşey yapılabilir.

PASİPHON (gülerek) — Senin bu sırrın, şimdiye dek işitiğim en tuhaf şey!

DİOGENES (o da gülmektedir) — Doğru! (Ansızın ciddileşir) Yine de öyle olacak! (Tarihlerin yazdığına göre, gerçekten öyle olmuştur.)

PASİPHON — Ölümden söz etmek için erken değil mi, daha?

DİOGENES — Şimdi sözünü etmezsek bunların, ileride etmeye korkarız. (Bir grup yaklaşır, aralarında Pasiphon'un eski arkadaşlarını seçeriz, Krates ile Hipparhia'yı da.)

KRATES — Diogenes ve Pasiphon. Ne mutlu bir rastlantı, bizim için.

PASİPHON — Merhaba Krates!

DİOGENES (onlara doğru yürür, elektriklenmiş gibidir) — Hipparhia!

HİPPARHİA (kıııldamaz) — Bağışla beni, Diogenes!

PASİPHON (coşkuyla) — Dostlarım, şimdi hepimiz...

KRATES (onun sözünü keser) — Vazgeç Pasiphon! (Diogenes'le Hipparhia'yı işaret eder) Bunların birbirlerine söylecekleri var.

(Krates ile Pasiphon yürür, arkadaşlarına katılırlar. Diogenes'le Hipparhia arasındaki konuşma, ikisinde de hiçbir zorlanma izi görülmeden, rahatça sürer.)

DİOGENES — Benim burada olduğumu biliyor muydun?

HİPPARHİA — Hissettim yalnızca.

DİOGENES — Kalacak mısın benimle?

HİPPARHİA — Evliyim artık. Krates'le evlendim.

DİOGENES — İyi bir çocuk; hem de bir filozof kafası var.

HİPPARHİA — Evet, iyi bir çocuk; hem de bir filozof kafası var.

DİOGENES — Birbirinizi seviyor musunuz?

HİPPARHİA — Cevap veremeyeceğim bu soruna.

DİOGENES — Benim kabahatim. Aramalıyım seni.

HİPPARHİA — Senin kabahatin değil. Bensiz yaşayamaydın, elbet arardın beni.

DİOGENES — Seni sevmediğimi mi sanıyorsun?

HİPPARHİA — Ağlamaktan kurudu gözlerim. Kayalık bir ada gibi ıssız ve kurağım artık.

DİOGENES — Beni köle olarak görmeni istemedim.

HİPPARHİA — Gururun sevginden daha güçlüymüş, demek ki.

DİOGENES — Yanılıyorsun. Bana engel olan gurur değil, bir düşünceydi.

HİPPARHİA — Sevginin üstünde bir düşünce olabilir mi?

DİOGENES — Başka herşeyin üstünde olabilen yalnız bir düşünce vardır : özgürlük düşüncesi.

HİPPARHİA — Benim sevgimin üstünde hiçbir şey yoktu.

DİOGENES — Sen Diogenes değilsin ki.

HİPPARHİA — Doğru, ben Diogenes değilim. Çalı-kadınım ben. İnsanlar yalnız sevgi için yaşamıyor. Bense yalnız sevgi için yaşamam yüzünden kupkuru kaldım.

DİOGENES — Niçin bunu kötü bir şeymişcesine söylüyorsun? Sevgi senin düşüncendi, tıpkı özgürlüğün benim düşüncem olması gibi.

HİPPARHİA — Ama bu düşüncemin beni yıktığını anlamıyor musun?

DİOGENES — Bütün büyük düşünceler yıkar insanı, Hipparchia. Ben de bir düşünce uğruna dostlarımı bıraktım, fıçıma döndüm.

HİPPARHİA — O gece bizim fıçımızdı bu.

DİOGENES — Benim düşüncemle senin düşüncen bir uyuma ermişti de ondan. **(Birden gevşeyiverir.)** Hay şeytan! Müzik, geometri ve gökbilim üstüne notlarımı yeniden gözden geçirmeliyim. Herhalde, salaklar gibi yanılmışım bu konuda. Bak, bugün ikinci keredir ki uyumdan söz ediyorum. Ama yazdıklarım aptalca şeyler. Müthiş yanılmış olmalıyım.

HİPPARHİA — Belki başka konularda da yanılmışsındır.

DİOGENES — Ben yalnız önemsiz şeylerde yanılırım. Müzik, geometri, gökbilim yararlı olmuş olmamış, insanların ne umurunda? Önemli olan, bunların var olması.

HİPPARHİA — Diogenes, bana kal derssen, sonsuza dek kalırım seninle.

DİOGENES — Ya Krates?

HİPPARHİA — Krates anlar. O beni her zaman anladı.

DİOGENES — Benden daha çok mu?

HİPPARHİA — Evet, daha çok, Diogenes! **(Umutsuzca)** Yalvarırım, önünde diz çöküp yalvarırım, bana kalmamı söyle!

DİOGENES — Hipparchia, senin görüşün ne : müzik, geometri ve gökbilim, bize içimizdeki evrenle dış evrenin uyumunu açıklamıyor mu sence? Şimdiye dek bütün yazdıklarımı değiştirmeliyim. Gerçek onların tam tersi çünkü. **(Hipparchia Diogenes'e sınırsız bir sevgiyle bakar, sonra tek bir söz söylemeden uzaklaşır. Diogenes, çelişkili düşüncelerin kendisini bir köşeye sıkıştırdığı ne zaman hissetse yaptığı gibi, sakalını öfkeyle kaşınmaya başlar. Ötekiler yaklaşmaktadır. Onlara gitmelerini işaret eder.)** Bugün yalnız başıma kalmak istiyorum. Yapılacak işlerim var. Bazı yanlışlarımı düzeltmem gerek. Şimdi gidin, bir başıma bırakın beni! **(Grup uzaklaşır. Dio-**

genes yavaş yavaş bize doğru yürür. Gözleri kısık, bir tuhaf bakmaktadır.) Işığın yanından körler gibi geçip gideriz de, bunu ancak yeniden karanlığa girince anlarız. (Gözlerini sabit bir noktaya diker, belki de gördüğü hiçbir şey yoktur.) Aban sırtımda senden ayrıldığım zaman, yanlış bir yönden işe başladım. Anlıyor musun, hani kalp para basmaya girdiğimizde olduğu gibi. Bir insan aramaya koyuldum ve zavallı ben, bir türlü anlayamadım ki, herkes aradığım insan olabilir, olmayabilir de; kendi dışımda bütün insanlar vardı, çirkin-güzel, aptal-akıllı; bilmeden, bana içinde yaşayıp da özgürlük düşünceme dalmam için bir fıçı yapan insanlar; bu insanlar, kötülük de ettiler bana, iyilik de; sevdiler de beni, nefret de ettiler benden; çünkü ben de onlar gibiyim. Aradığım bu insanlardı işte, ihtiyar, ama bilemedim... İnsanlar olmadan da yaşayabileceğimi sanmama niçin izin verdin? Niçin baba? Tersinden işe başladım ve şimdi, tam başladığım yerdeyim yine, yeniden başlamak gerekiyor. Niçin başladığın yere döndün, gülünç adam, ahmak, zavalı? Farklı bir adam olarak döndüm. Nasıl, nasıl farklı? Daha dolu bir adam. Tersine, daha boş bir adam da diyebilirim. İnsanları seviyorum diye övünüyorsun, ama bir insanı bile sevecek gücün yok, tek bir insanı bile. Pek de önemi yok bunun sevgi düşüncesi kazancım oldu. Düşünce mi? Bu ıssız yerde bir düşüncenin yararı ne? Önce, olabilecek, solunabilecek herşeyi öldürdün ve bir düşünce-adama döndün. Platon, yine o garip düşüncelerinde ısrara mı başlıyorsun? Duygularını incitmek istemem, ama sen, Diogenes, bu dünyada anlamsız, yok yere harcadın kendini; çünkü ne aradığını bilmiyordun. Şimdi biliyorum. Ne bildiğini biliyorsun, be adam?

Yanıldığımı biliyorum. Ya ne yapacaksın şimdi? Niçin herşeyi önceden bilecekmişim, niçin kendi kölem olacakmışım, bilgimin ve kabahatimin kölesi? Niçin yaşayıp da bilmeyeyemi? İzin ver lütfen, bırak kendim bulayım! Her adımımnda onların arkasından gideceğimi biliyorum... Hey Krates, Pasiphon gelin geriye! Hipparhia! Size ihtiyacım var, insanlar, görmüyor musunuz bunu? Haklı olduğunuzu kabul ediyorum... İnsan böyle, bir köpek gibi yaşayamaz... Platon, sen de haklıydın... Siz geri gelmezseniz, ben gelirim size... Evet doğru, kendi küstahlığım ezdi beni... Sen Duygularımı incitme, dayanamıyorum artık! Hayır, incitmek istemedim duygularını Diogenes. Yorgunsun yalnızca Diogenes, hepsi bu...
(Akşam çöker, soğuktur. Diogenes abasına sarılır. Ona ömrü boyunca bir yatak sunan Kadın, Diogenes görmeden, uzaktan yaklaşmaktadır.)

MODERN DİOGENES

Yeni bir Yunan Karikatür Kartpostalı :
— «Verebileceklerinden yoksun bırakma beni.»

“KÖPEK” DIOGENES

Doğmakta Olan Bir Felsefe Öğretisinin Toplumsal Psikolojisi

Prof. Dr. Alexandre VEXLIARD

Kinik (Kelbi) Diogenes, halkoyu için «filozof»u temsil etmektedir : O, hiç malı mülkü olmıyan, zenginlerden el-etek çekmiş bir insandır. Ama gene de bahtlı olduğunu öne süren adamdır; toplumsal uyuşmaları aşağılık görür ve köpeksi (kinik) davranışı ve sözü ile skandal yaratır. İstek ve ihtiyaçlarını en azına indirdiğinden, kendisinin «kozmpolit», bütün insanların kardeşi olduğunu söyler, ama hiçbir özel sevgiyi aramaz. Diogenes her çağın serserilerinin, dilencilerinin, **clochard**’larının bir türlü patronu sayılmaktadır; toplumun dışında ve kenarında yaşayarak, görünüşte baskılardan, zorunluluklardan ve her türlü sorumluluktan «kendisini kurtarmış», sefil bir hayata razı olanların prototip’idir.

Felsefe tarihi, Diogenes’i, Kinik (Kelbî) okulun ikinci kurucusu ve Antisthenes’in (29) en göze çarpan, çekici (**pittoresque**) çömezi olarak gösterir. Dendiğine göre, bu «Sokratesçi» okul, Sokrates’in belirli öğretilerini abartmıştır. Bir de, Kiniklerin, Stoacılar’ın (6) ilk üstadları oldukları söylenmektedir. Bu okul üzerine öğretim, genel olarak, bu kadarla kalmaktadır.

Ama tarih, Kiniklerin, İlkçağda oynamış oldukları **toplumsal rol**'dan, menşelerinden, tarikatlarının yaşamaya devam etmesine sebep olan ve bunu sağlayan toplu hareketlerden hemen hemen hiç söz etmemektedir (12).

Burada amacımız, Diogenes ile çömezlerinin varlıklarının (hayatlarının) psikolojik ve toplumsal yönlerini ele almaktır. Diogenes nereden geliyordu? Nasıl bir hava içinde yaşadı? Antisthenes'in öğretisini niçin kabul edip yaydı? Onu dinliyenler kimlerdi? Etkenliği ancak **dokuz yüz yıl kadar sonra** sönmüş olan okulu neler vadediyordu? Sonra, bu tarikatin, dokuzyüz yıl boyunca, Avrupa'nın her yanında çömezler sırasında boşalan yerleri dolduran kişiler bakımından anlamı ne idi?

Diogenes çömezlerinin, İlkçağ dünyasının en aşağı tabakalarında ve «düşmüşler» arasında herhangi bir rol oynamış olmaları da olasıdır. Bu, nasıl bir roldü?

I.

Sinop'lu Diogenes [Milâttan önce 413 (?) - 327], Sokrates'in ölümünde 14 yaşında olmuş olacak. Hocası Antisthenes, Sokrates çevresine katılmadan önce Sofist Gorgias'ın derslerini izlemiştir.

Kiniklerle, Peloponnesos savaşının hemen ardından gelen devreye girmiş oluyoruz - o otuz yıllık savaş ki, yüzbinlerce kişinin hayatında derin izler bırakmıştır: Bütün Yunan kentleri temellerinden sarsılmış ve Attika derin bir sefaletе düşmüştü. Şehirler, yurddaş olsun, köle olsun, serserilerle doluyor ve bunlar, hiçbir yaşama imkânı olmıyan, geleceği belirsiz, ekmeği olmıyan ve herhangi bir işte kullanılamıyan birtakım insanlardan meydana gelen karışık ve yoğun bir kitle teşkil ediyorlardı (23). Bu halk kitlesinden, mala mülke sahip olanlara, zenginlere ve zenginliklere, bütün uygarlığa karşı

gittikçe daha tehditli, gittikçe daha ısrarlı bir mırıltı yükseliyordu. Devleti yönetenler karşısında isyanın korkunç hayalleri belirliyordu.

Sokrates, öğretisi ile, devletin sarsılan kudretini desteklemeye uğraşmıştı. Her ne kadar kendisi, onu mahkûm eden demokrasiye karşı idiyse de, ölümü ile, yerleşmiş iktidara boyun eğmenin bir örneğini verdi. Tersine, Kinikler, kendilerinin Sokrates çömezi olduklarını söylemelerine rağmen, her türlü hükûmet şekline savaş ilân etmişlerdi ve «doğa durumu»na, Hesiodos'tan miras kalma «altın çağ»a dönüşü destekliyorlardı. Bunların ideal toplumunda iş (çalışma) biricik serveti teşkil eder; altın ile paralar ortadan kaldırılmıştır, çünkü bunlar insanları servet hırsına eğiltirler; evlenme, toplumsal basamaklar da ortadan kalkacaktır ve Kinikler, uluslar arasındaki ayrılıkları yok edecek olan «kozmpolit» liği kabul etmektedir (10).

Öte yandan, şiddetle sarsılmış olan Yunan toplumunu, birçok çıkarıcılar sarmıştı. Diogenes'in babası Hikesias Sinop'ta (Pontos) sarraftı, Diogenes de ona yardım ederdi: Her ikisi sikkelerin (paraların) karatını (veznini) bozmakla suçlandırıldılar. Diogenes kaçtı ve orada burada dolaştıktan ve kendisiyle yola çıkmış olan köle Menados'u kaybettikten sonra, Atina'ya kapağı attı.

II.

Zamanın ceza kanunu ile polisi, hiçbir kovuşturma imkânı vermediğinden, Diogenes halk arasında izini kaybettirdi, az ile yetinip, nerede ise orada yatarak, gelip geçenlerin merhameti sayesinde yaşadı. Delik cübbe, dilenci torbası ve değnek, sonradan Kiniklerin birbirlerini tanıma sembolü olmuştur. Diogenes'in fıçısı hikâyesinin sadece hikâye olması olasıdır. Tanrılar Anası tapı-

nağının yakınına konmuş olan fıçıyı arada bir sığınak olarak kullanmış olabilir. Arada sırada altında yattığı Kral sarayı revakını göstererek, Atinalıların kendisine bir saray yaptıklarını söylerdi. Garaj kapularına sığınıp yatan günümüzün **clochard'**ını düşünelim.

Taliin üstünde olmakla övünürdü; çünkü, derdi, tragediacıların bütün lânetleri üzerinde toplanmış: Sürgün, yurtsuz, dostsuz, yersizim; serserice dolaşarak yaşıyor ve ekmeğim için her gün dileniyorum (10).

Diogenes'in hayatını birçok eski yazarlardan kalma, bazen çelişik, hatta inanılmaz şeyleri anlatan parçalar (fragmentler)'dan biliyoruz; bu hikâyelerin bazıları hayatına **değgin** kaba, hatta hayasızca cepheleri anlatmaktadır. Muhakkak ki Diogenes, yerleşmiş törelerle hatta en ilkel edep kuralları ile alay etmekle, Atinalıları kızdırmaktan, onları çileden çıkarmaktan haz duyuyor. Hayatının hikâye olarak en tanınmış şu olaylarını kısaca geçelim: İskender'le raslaşma, fıçı, fener, çanak, hareketin ispatı ile Platoncu tanımın eleştirisi... O, toplumdaki olumsuz durumunu etkenlikleriyle canlandırmak isterdi; fakat bu karışıklık hiç devrimci değil, karşılık beklemeyen ve havadan olan bir karışıklıktı. Diogenes, herkesin yaptığının tersini yaptığını göstermek isterdi. Örneğin bir gün, halkın çıkmakta olduğu tiyatroya girmek için çabalar harcadığı görülmüştür; niçin böyle yaptığı sorulunca, **benim her gün yaptığım budur**, demiştir. Bir gün zengin Midas ona herkesin önünde bir tokat atmış, karşılık olarak da bir banka'da emrine yatırılmış olan üç bin Drahmi'yi* alabileceğini söylemiş.

* Drahmi, aşağı yukarı 90 (altın) santim değerinde idi. Yuvarlak hesaplarsak, 3000 drahmi 1964'te aşağı yukarı 6000 Frank, yahut 1200 dolar, ya da 13000 Türk Lirası edecektir. (Nisan 1986'da 840.000 TL.)

Ertesi gün Diogenes, atlet eldivenli eliyle Midas'a vurmuş ve üç bin Drahmi'yi geri vermiş. Başka bir kere, yanından geçen genç bir müsriften bir Mina** istemiş; genç, şaşarak, ona sormuş : **Başkalarından neden yalnız bir metelik istliyorsun? Diogenes şöyle karşılık vermiş : Öbürleri bana daha verecekler, oysa sen bana ancak bir kere vereceksin!**

Bu gibi olaylarla Diogenes, öğretisinin bu dünyanın nimetlerini hor görme, topluma, onun kararlaşmalarına, kurumlarına meydan okuma gibi temel kurallarını canlandırmak isterdi.

Diogenes Egina'ya giderken onu denizde korsanlar yakalayıp Girit'te köle diye satmışlar. Başka kölelerle açık arttırmaya konduğu pazarda : **Kim bir efendi ister?** diye haykırırmış. Ona, kendisinin de köle olduğu söylenince : «Kafesteki aslanlar köle değildirler» demiş. Zengin Kseniades onu satın almış ve iki oğlunun eğitimi ile görevlendirmiş; bu ödevi örnek bir mükemmellikle başaran Diogenes bu sayede, resmî değilse de gerçekte özgürlüğe kavuşmuş (bu olayın doğruluğu üzerinde tartışılmaktadır). Hayatının sonunda Diogenes, kışın Atina'da, yazın Korinthos şehrine yakın, Kranion gymnasion'unda yaşardı. İskender'le o ünlü karşılaşmanın burada olduğu söylenir. Thebai'de, genç iken meşhur olan aşifte Laïs ile tanışmış, onunla dostluk kurmuş; ama o sıralarda sevgi uyaracak yaşta değilmiş.

III.

Diogenes, İskender'in ölüm yılı olan 323'te, Kranion gymnasion'u yakınında, 90 yaşında ölmüştür. Fakat bu

** Bir Mina, 100 drahmi demektir, yani 90 Altın Frank, yahut aşağı yukarı 200 Frank, ya da 40 Dolar, 440 Türk Lirası değerindedir. (Nisan 1986'da 28.000 TL.)

intihar pek olası görünmüyor. Diogenes'in düşmanları ona köpek(kelb) derlerdi. Korinthos'lular bunu ona şeref adı kıldılar ve mezarı üzerine Paros mermerinden bir köpek heykeli diktiler : Kinik (Kelbî) okulun adı, sık sık söylendiği gibi, buradan gelmez, Kynosarges gymnasion'undan gelir Bununla birlikte, köpek, Kinik okulun simgesi olmuştur. Diogenes'in çağdaşı Platon onu, taşkın (yahut delirmiş) Sokrates diye vasıflandırır

Kiniklere karşı bireyden bireye, ya da toplum davranış ve tepkilerin türölülüğü, olaylar tarihsel ve ideolojik çevreleri içine konunca daha iyi anlaşılabilir.

Diogenes, «İlkçağın Rousseau'su» denen Antisthenes'in derslerini izlemek için ona başvurunca, herkes tarafından terk edilmiş, hırçınlaşmış olan Antisthenes, Diogenes'i kovmak istedi, değneği ile tehdit etti. Ama Diogenes, hiçbir değneğin onu oradan kovacak kadar sağlam olmadığı karşılığını verdi. Dediğine göre «redlere alışmak için heykellerden sadaka dilenen» bu çekici dilenciye Antisthenes, kendine çekebilecek neyi öğretiyordu?

Kinik öğretisinin **gerçek yaratıcısı** Antisthenes ise de, Diogenes, Platon'un Akademia'sı kadar uzun yaşamış olan bu tarikatın **savaşan kurucusu**'dur. Verdiği örneklerle öğütliyen Diogenes, çömezlerinden öğretiye uygun bir yaşama tarzı isterdi.

Şüphesiz Kinikler Sokrates'e dayandıklarını söylerler. Fakat bu bağıllık zincirinin önemi abartılmıştır. Sokrates ile Antisthenes, keskin toplumsal savaşlar çağında yaşamışlardı; bu durum, felsefe kaygılarının ön plânına toplum, ahlâk ve insan sorunlarını itiyor ve bilgi ile evren üzerine araştırmaları arka plâna atıyor. İnsan, insanın bağları, çıkarları, ihtiyaçları, düşünceleri ile ilgili temalar, o zaman aktüeldi. İnsan, toplumsal varlık ve topluluğun üyesi olarak büyük bir ilgi merkezi oluyordu.

Bilgi kuramı alanında Kinikler, Sokrates ile Platon'a karşı Stilpon gibi tam mantık özdeşliğini öne sürüyorlar; «insan iyidir» (A, B'dir) demeğe hakkımız yoktur; ancak «insan, insandır» (A, A'dır) ve «iyi, iyidir» (B, B'dir) diyebiliriz, diyorlar.

Yalnız bireysel (özel) olan vardır ve genel olan (Sokrates!), tanım, kavram, idea (Platon!) ne bir gerçeğe, ne de bir bilgiye değgindir.

Fakat, dedik, Ahlâk problemi, Antisthenes'in kaygılarının merkezinde yer almaktadır. Sokrates için olduğu gibi onun için de mutluluk ve iyi erdemdedir, ve biricik iyi, erdemdir. Ama Kinik, mutluluğun yeni bir tanımını vermektedir: İnsan mutluluğu dünyanın, taliin düşkülerinden ve dış olaylardan bağımsızlıkta'dır. Ama insan, en çok, toplum karşısında bağımsız olmalıdır. Mutluluk, bu iç memnunluğun sonucudur. Ahlâksal kişiliğin otar ki'si ve özerkliği (otonomisi) ile özdeş olarak görülen erdemi uygulamak da bu erdemi verir.

Hayat ile sağlık, şeref ile özgürlük, zenginlik ile lüks'ten hiçbirini iyi demek değildir; ve bunların hiçbirini insan istememelidir. Buna karşılık, hastalık ve ölümdede, şerefsizlik ya da kölelikte, acı ve sefalette «kötü»yü görmek doğru değildir. **Erdem, ihtiyaçların yokluğudur.** Zevki bir iyi olarak görmememizin sebebi, onun yüzünden başkalarına bağı olmamız, böylece özerkliğimizi yitirmemizdir. Antisthenes : «Zevke duyarlı olmaktansa, deli olmayı isterdim,» derdi. Saldırıya uğrayan yalnız haz değil, bundan meydana gelen, başkalarına bağılılıktır. Bunun içindir ki, Kinikler duyu hazlarını yadsıyor, dıştan nimetleri atıyor, zenginlikleri hor görüyorlarsa, bunda askez (çilecilik, «tarik-i dünya»lık) görmek doğru olmaz. Öte yandan ,bunların Hind **gymnosophist**'leriyle, bazen varsayıldığı gibi temasları olmuş olması pek olası değildir. Antisthenes, açlık, susuzluk, cinsel ihtiyaç gibi, ilkel şekil-

deki tabii ihtiyaçların, ereği kendinde bulunan hazza evrilmedikleri ölçüde doyurulmasını «meşru» buluyor. Böyle bir haz bağımsızlığın kaybolmasına sebep olur, çünkü o zaman kötü, erdeme, yani erkekliğin kuvvetine baskın çıkar.

Bu açıdan bakılırsa, Antisthenes, Sokrates'in : **İnsan, mutluluğu kendinden bulur ve bu mutluluk, ancak onun iradesine bağlıdır** diyen ana-ilkesinin ayrıca üstünde durmuş oluyor.

Kiniklerin davranışı, aynı zamanda topluma ve onun uzlaşmalarına karşı bireysel, anarşik bir isyandır. Bununla birlikte «var» olan toplumu alt-st etmeyi istemiyor, onu sadece hor görüyorlar. **«Bilge, vatanın kanunlarına göre değil, erdeme göre yaşıar»**. Vatan, aile, sanat, bilim, (ortak) ahlâk, Antisthenes için anlamsız, boş sözcüklerdir. Şeref ile şerefsizlik, budalalara lâyık peşin-yargıdan başıka bir şey değildir; zenginlik ancak dalkavukların yalanlarından meydana gelebilir (27). Bion, daha sonra, hasislik ile a gözlülük, bütün kötülüklerin kkndedir, diyecektir.

Ülkü, doğaya dönüştür; uygarlığın yapma çevresi dışında yaşıamaktır. Bilge, doğa kanunlarına göre, Herakles'i örnek tutarak, ilkel bir varlık gibi yaşıar. Uygarlık sözcüğü insanın yozlaşmasına, toplum sözcüğü köleliğe bağlıdır. İnsan yapısı olan hukukun hasmı Antisthenes, Tanrılık kanunları da eleştirmekte ve her türlü dinin düşmanı olduğunu bildirmektedir.

Kiniklerin, Antisthenes tarafından çizilen ana-ilkeleri ište bunlardır; Diogenes, bu öğretinin acar yayıcısı olacaktır.

IV.

Öğretinin ğelerine Diogenes'in getirdiği pay zayıftır. O, «uygarlığa» karşıt tuttuğu «doğal hayat»ın hayvan-

larla, barbarların hayatlarıyla karşılaştırılabileceği üzerinde, bilgenin **apathia'sı**, **ataraksia'sı** (yahut duygusuzluğu) üzerinde durmaktadır. Bilge, tutkulardan, ihtiyaçlardan kendini sıyırmalıdır : zevk karşısında olduğu gibi acı karşısında da ilgisizlik, «filozof»un yönelmesi gereken ektir.

Diogenes'ten sonra, sözü pek edilmeyen bu öğretiy, nasıl ve niçin 9 yüzyıldan çok yaşadı ve kendisine yeni çömezleri çekerek, Avrupa'nın her yönünde, alevli taşlamalarıyla (hicviyeleriyle), popüler ve kaba bir dilde saldıran hatipler yetiştirdi? Bu adamlar sözlerini kimlere yöneltiyorlardı? Hangi çevrelerden geliyorlardı? Ne gibi bir etkenlikleri vardı? Amaçları ne idi?

V.

Diogenes'in doğrudan doğruya ardılları (halefleri) Thebai'li Krates ile Menandros'tur. Milâdın ilk yüzyıllarına kadar ardarda gelen başka Kiniklerin adlarını biliyoruz. Kiniklerle Yeni-Kinikler arasında en tanınmış olanları şunlardır : Menippos (kaybolmuş eserleri türlü **Satire Ménippe*****'lere prototip olarak alınmış olan yazar), Dion Khrysostomos, Boristene'li Bion. Okulun başka üyeleri daha az tanınmışlardır; örneğin Krates'in öğrencisi Metrokles, Monimos, Onesikritos, Theombrotos, Kleomenes, İskenderiye'li Demetrios, İskenderiye'li Timarkhos, Efesos'lu Ekheiles, Menedemos. Topu topu otuz kadar ad biliyoruz.

Kiniklerin birçoğu Hellen dünyasının kenar çevresinden Pontos'tan, Trakya'dan, Fenike'den, Mısır'dandır; bazıları Roma İmparatorluğunda hattâ imparatorların ya-

*** Bu adı taşıyan hicviyelerin en tanınmış, Fransa'da 16. yüzyılda Din Savaşları sırasında Katolikler aleyhine kaleme alınmış olanıdır.

nında rol oynamışlardır; Bunları, Neron'un, Vespasianus'un, Nerva'nın, Trajanus'un, Domitianus'un, Dönek Julianus'un (Julianus Appostata) danışmanları olarak da görüyoruz (18). Kinik Crescens, Justinus ve Tatianus ile münasebette idi. Severus ile Caracalla'nın saltanatında Kinik Antiokhos cefaya dayanıklılığı dolayısıyla ordulara örnek olarak gösterilmiştir (6). Bu filozoflar, Avrupa'da, şiddetli kâhinliklerini, peygamber, apokalips edası, meczup edası ile yayıyor ve «erdem»lerini, bazen de çektikleri işkenceleri örnek olarak gösteriyorlardı. 165 yılında bunlardan biri : Peregrinus Proteus, Herakles'in, kendine hâkim olma ülküsüne tam olarak erişebilmek için kendisini Olympos'un eteğinde, halk önünde yaktırdı. Şu da var ki, Herakles ülküsüne kurban gitmeden önce Peregrinus, Judea (İsrail) Hristiyan piskoposu olarak hapsedilmişti. Diogenes'in başlıca çömezlerinin kısa biyografyaları bunların tutumlarını bize daha iyi aydınlatacaktır.

VI.

Thebai'li Krates'in menşei üzerine üç gelenek vardır : Birincisine göre, Kiniklere katılmadan önce önemli servetini fakirlere dağıtmış, yahut da «oğulları felsefeye kendilerini verip servetten vaz geçecek kadar tin'li olmazlarsa» diye oğulları için bir yana koymuş; ikinci bir anlatışa göre, topraklarını işletmeden bırakmış, parasını denize atmış. Üçüncü anlatış daha çok doğruya benziyor : Krates, bilindiği gibi, Thebai'nin korkunç yağmasından kurtulmuştu; evi yağma edilmiş, köleleri satılmış; toprakları işletecek insan kalmadığından bunlar malaz kalmış. Atina'ya sığınmış ve şereften düşmeden dilenmek için bir türlü «hüccet» olan Kinik cübbesini giymiş; cılız, kanbur ve biçimsiz vücutlu olduğundan çalışmayı düşünezdi. Tarikatte itibar kazanmak için kendi tarzında

halkoyuna meydan okuması gerekiyordu : Üzerine alay-ları çekmek için bir koyun postuna ya da kefene bürünmüş olarak sokaklarda dolaşıyordu. Aynı amaçla, kuvvetsiz ve kötürüm olduğu halde, Gymnasion'ların yarışmalarına katılır, bir de gülünç nutuklarla halkın alaylarını üstüne çekerti. Namuslu ve bilge olarak güzel bir ünü vardı : Özel anlaşmazlıklarda öğütçü ve hakem olarak çağırılırdı. Kenti, Milâttan önce 288'de Epirus kralı Demetrius tarafından sarıldığı vakit Krates elçi ve haberci olarak başarı ile görevlendirildi. Hipparkhaia adlı, Trakya'da Marionia'lı genç ve zengin bir kadın kendisine âşık oldu. O, evlenmeye engel olmak için sefaletini, kamburluğunu, yaşını öne sürdü, ama nikâh gene de kıyıldı. Atinalılar Krates'i atalarının toprağı olan Boetia'da gömdüler. Hipparkhaia'nin kardeşi Metrokles onun yerine geçti, ve sonunda kendini öldürdü.

Tarikatın başka bir başı olan Menippos (-325'e doğru) Fenike'de Gandara'dandı. Azad edilmiş bir köle idi, ve söylendiğine göre, tefecilikle (ki bu pek olası değildir) ya da dilencilikle zengin olmuş. Her ne ise, serveti çalınmış, o da Kiniklere katılmış. 13 kitap hiciv yazmış, bunlar, Varron'un Menippos tarzı hiciv'inde örnek olmuş. Bu da kendini öldürmüş (19). Lukianos, kendisini şöyle betimler : **Sırtında delik deşik, bütün rüzgârlara açık, türlü renkli paçavradan yapılmış yamalarla hoş bir şekilde çeşitlenmiş bir cübbe bulunan, kel kafalı bir ihtiyar. Hep güler ve en çok felsefe cenkçileri ile alay eder** (19). Bu adam, Lukianos'un birçok diyaloglarında geçer. Meleargos adlı bir yurddaşı onun yerine geçmiştir.

Ahlâkın çözülmesi, törelerin bozulması, doğa kanunlarının unutulması aleyhine nutuk çekenlerin ve kendilerini köleler pazarında Diogenes gibi **ruhların hekimleri, özgürlüğün ve hakikatın çığırtkanları diye tanıtan kimsele-re katılan, insan tiplerinden birkaç tane daha verelim** :

Borysthene'li Bion (Milâttan önce 3. yüzyıl) Kiniklerin sert nutuk ya da **taşlama (diatribe)** üslûplarının yaratıcısıdır. Kendi sözlerine bakılırsa, yüzü yara izleri, yani efendisinin ona çektiği işkencelerin izleri ile dolu, azad olmuş bir kölenin oğlu idi. Annesi (babasının evlenmeye razı olduğu biricik kadın) fahişe idi. Evlenmeden sonra da mesleğine devam etmişti. Baba, küçük bir tuzlama işini yürütüyordu; «dirseği ile sümkürürdü». Hilecilikle suçlandırılan baba, evi ve oğlu ile birlikte satıldı. Bir retorikçi, Bion'u satın aldı ve ölümünde servetini ona bıraktı. Bion bütün malını mülkünü «tasfiye» etti; üstadının el yazmalarını yaktı ve kendini felsefeye vermek için Atina'ya geldi. Krates'in, Aristotelesçi Theophrastos'un derslerini izledi ve ayrıca «ölüm hatipleri»nden biri olan Tanrı-tanımaz Theodoros'a bağlandı. Bion, Krates'in ardıllarından biri olmuştur : «**Pıntılık, kötülüklerin başkentidir**» derdi. Üstadları gibi o da ilgisizliği salık verir ve şöyle derdi «**Hakaretleri ve övgüleri aynı ilgisizlikle dinlerseniz, o zaman, erdemde ilerlemeler yaptığınıza inanabilirsiniz**».

Daha sonra Kiniklik meşalesi bugünkü Bursa olan Bithynia'dan Prusa'lı Dion Khrysostomos (altınağız)'a (30 - 120) geçti. Kentinde büyük bir memurluk olan **Prostates**'liğe yükseldi; fakat başına birtakım hoş olmayan şeyler geldiğinden, Mısır'a, Yunanistan'a, Roma'ya seyahat etti. Vespasianus onu kendine danışman yapmıştı. Domitianus'un da güvenini kazanmıştı. Sonra, İmparatora karşı ağır bir suçla suçlandırıldığından sürgüne gitti. Bunun üzerine kaçak, sürgün bir dilenci olarak orada burada dolaştı; yaşamak için bazen köylerde çalışıyordu; fakat herşeyden önce o, Roma uygarlığının bozukluklarına karşı suçlamalar haykıran gezginci bir hatipti. Törelerin ıslahı üstüne verdiği nutuklar, ilk Kilise Babaları'nın nutuklarını andırır(13). Bir meczup gibi konuşur.

Tanrı'nın sözcüsü ve onunla halk arasında aracı olduğunu söylerdi (11).

Dion, kendisine işkence yapan Domitianus'un ölümünü, Trakya'da önemli bir askerî karargâhta bulunduğu sırada duydu. Orada dilenci cübbesi sırtında olarak Legio'lulara (erlere) heyecanlı nutuklar vererek, imparator olarak Nerva'yı seçmelerini salık verdi. Dünyanın yeni hâkimi, Dion'u Roma'ya çağırdı ve eski mevkiine yerleştirdi. Dion, Trajanus'un da dostu olmuş ve bu kayseri onu zafer arabasında yanına almıştır. İşte bu sıradadır ki filozof, şehirlerde hüküm süren büren büyük sefaletle karşı gelmek için geniş bir toplumsal reform taslağı sunmuştur. İmparatorların dostu olan Dion, Prusa'lı yurtdaşlarının devamlı düşmanlıklarından kurtulamıyordu (7).

Dion'u çok kere Stoacılara ve Sofistlere bağlarlar. Gerçekten o, gençliğinde meslekten (profesyonel) retorikçi-sofist idi. Bu niteliği ile, Stoacı olsun, Kinik olsun, «filozof»lara karşı nefret duyuyordu, bunları hor görüyordu. Fakat kendisi, olayları basitleştiren felsefe tarihçilerinin Krates'ten sonra gelen bütün Kinikleri Stoacı saymaları anlamında Stoacı sayılabilir.

Stoacıların, bütün başka felsefe okullarının tersine, Kiniklere hayranlıklarını belli ettikleri şüphe götürmez. Bunu, Epiktetos ile Marcus Aurcelius'tan kalma apaçık parçalar bize tanıklık etmektedir. Yalnız bu metinler, Kiniklerin gecikmiş olan etkilerinin yeter bir ispatını teşkil ederler. Epiktetos'un konuşmalarını kaleme alan, İskender'in tarihçisi Arrianus, Kinik lâkabını kendine şeref olarak kabul etmiş, Diogenes çömezlerinin ödevlerini sayıp dökmüş, bu arada bekâr kalmaları gerektiğine işaret etmiştir. Bekâr kalmaları gerekir, demiştir, çünkü aile yükü onları şu yüksek görevden alıkor : «İnsanların davranışlarını gözetlemek, neleri arayıp neleri hor görmele-

ri gerektiğini onlara göstermek.» Günümüzde Albert Cossery «dilenci ve gururlu» diyor.

VII.

Kiniklerin İlkçağ dünyasında oynamış oldukları toplumsal rolü göstermek için, Diogenes'ten sonra gelenlerden birkaçının bireysel hayatını hatırlatmayı zorunlu gördük.

Diogenes, Yunan İlkçağının sadece çekici bir kişisi, Schwartz'ın dediği gibi bir «Charakterkopf» (aynen : karakter başı, ya da karakterli baş) (21) değildir. Öte yandan, çok sayıda düşmanlarının, özel olarak, A. Franck'ın (12) dediği gibi, adamdan sayılmamaya lâyık bir serseri, bir hayta da değildir. Acaba Assisi'li aziz Francesco'nun bir habercisi midir? Bu yüce-gönüllü varsayım da temelsizdir, çünkü o, toplumdan dışarıya attığı kimselere toplumu yardıma çağırmamakta idi; tersine, bu «kanun-dışı» kimselerden, bir iç disiplin yardımıyla toplumdan vazgeçmelerini, ona ihtiyaç duymamalarını istiyordu.

Diogenes'in hangi gruplara sözünü yönelttiği, tersine, hangileri onun hasımları olduğu açığa vurulursa, rolü daha büyük bir açıklıkla belirir. Bir yanda liman hamallarını, dilencileri, köleleri, sürgünleri, öte yanda ise soyluluğun türlü şekillerinin yanlılarını görüyoruz (14). Diogenes'in kitaplarının yakılması, düzenli toplumun ona olan düşmanlığının gözle görülür bir işaretidir.

Diogenes, İlkçağ dünyasında çok kalabalık olan aşağı-proletarya'nın : zayıflara ve düşkünlere karşı ayrıca sert olan bir toplumda kendilerine yer edinme umudu hiç olmıyan bu adamların temsilcisi idi. Platon'un tinselci (spiritualiste), idealist felsefesi, zamanının soylularının isteklerini ifade ettiği gibi (14), Diogenes de aşağı-proletaryayı temsil ediyordu. Aristoteles, Platon'un idealizmi ile

Demokritos'un materyalizmini uzlaştırmaya uğraşan bir felsefenin yaratıcısıdır. Bu «orta-terim» öğretisi, Büyük İskender'e katılmış olan «**demiurgos**» orta sınıfına «hi-tap» ediyordu. Şunun üstünde bir kere daha duralım : Kinik okulun tanınmış temsilcilerinden hemen hiçbiri, toplumdaki yerini ya da servetini kendi isteği ile bırakmış değildir. Bu nokta, gelip onlara katılanların kitlesi için daha da doğrudur.

İlk Stoacılar, toplumsal bakımdan Kiniklerden pek ayırd edilmiyorlardı; öğretileri onlarınkine oldukça yakındı. Stoa okulunun kurucusu Zenon, ilkin Krates'in çömezi olmuş ve «Dünya üzerine» adlı eserini Kiniklerin üslubunda yazmıştır. İlk Stoacılar ve en çok, Khrysippos, dinleyicileri hamallar, köleler, fahişeler olmakla suçlandırılmıştır. Fakat Stoacıların incelmış bir ifade şekilleri vardı, ve beki bu noktadan ötürüdür ki, Stoacılık sonradan, Roma'da Caesar'ın yükselmesi ile düşmüş olan Cumhuriyetçi soyluluğun «teselli»si olmuştur (2).

Kinikler ise, ilk ülkülerine sadık kaldıklarından popüler dinleyici kitlesini kaybetmemişlerdir. Şüphesiz, Kinikler arasında, Lukianus'un sözünü ettiği ve Renouvier'nin (20) hatırlattığı «çıkarıcı»lar vardı. Bunların kaba ve gürültülü soytarılıkları kendilerine halkı ve bağışları çekiyordu. Bazıları bu yolda servete erişiyordu. Kahvelerin önünde oturanları eğlendiren bugünün **clochard**'larını düşünelim. Fakat bu sahte Kinikler muhakkak ki okulun asıl temsilcileri değillerdi. Tersine, Kinikler, çok ke-re, kendi yararlarını hor görmelerinden, «cefakâr»lıklarından ötürü, örnek olarak gösterilmektedirler. Milâdın 3. Yüzyılından itibaren bazı Diogenes çömezleri Hıristiyanlara katılmış : Peregrinus, Proteus ve Demonaks Hıristiyan olmuşlardır. Bu gezginci hatiplerin daha sonraları, Augustinus'un «**gyrovagus**»larıyla, yani gezginci keşişler ile karışmış olmaları olasıdır.

Ayrıca dikkate değer olan olay, Diogenes çömezliği-
nin, hiçbir teşkilât, bir okul, bireysel olsun, toplu olsun,
bir yetiştirme olmadan uzun zaman yaşamış olmasıdır.
Böyle bir akımın süresi, ancak, İlkçağ dünyasında ku-
rumların dışında, «kanun-dışı» yaşayan birçok insanın de-
vamlı olarak varolması ve bunların bu öğretilerde, bulun-
dukları aşağı, hor görülen, umutsuz durum için rasyonel-
lendirme ve değerlendirme yöntemleri bulmuş olmaları
ile açıklanabilir. Kinik ahlâkının temelinde gerçek bir
psikolojik denge kuramı bulunmaktadır. İşte bu cephesiy-
ledir ki bu ahlâk, hayatları ölüme yakın olan insanlar
için çekici olmuştur. Belki de Kinik öğretisinden man-
tıkasal sonucu çıkaranlar, Tanrı-tanımaz Theodoros ile
«ölüm hatipleri»dir.

Diogenes'in toplumu yadsıyan, ama hiç devrimci ol-
mayan felsefesi, ancak bireysel çekiciliği yaratmayı bece-
rebildiği ölçüde etken olabiliyordu.

Türkçeye çeviren : **Nusret HIZIR**

180